

**BEGELEIDENDE NOTA**

---

van:	het Praesidium
aan:	de Conventie

---

nr. vorig doc.:	CONV 528/03, CONV 571/03, CONV 579/03, CONV 602/03, CONV 614/03, CONV 648/03, CONV 649/03, CONV 650/03, CONV 685/03, CONV 691/03, CONV 723/03
-----------------	---

---

Betreft:	Ontwerp-Grondwet, deel I - Herziene tekst van deel I
----------	---

---

Hierbij gaat voor de leden van de Conventie de ontwerp-tekst van deel I van het Verdrag tot instelling van de Grondwet, alsook de tekst van de Protocollen betreffende de toepassing van het subsidiariteits- en het evenredigheidsbeginsel, en de rol van de nationale parlementen; het Praesidium heeft deze teksten herzien in het licht van de ontvangen opmerkingen en wijzigingsvoorstellen, en van de debatten in de voltallige zitting.

De artikelen van titel IV "De Instellingen" zijn de enige artikelen die aan de leden van de Conventie worden toegezonden zonder enige wijziging ten opzichte van de oorspronkelijke versie in document CONV 691/03 van 23 april jl. De zeer talrijke ingekomen wijzigingsvoorstellen, en de opmerkingen in de plenaire zitting betreffende deze artikelen gaan dikwijls in tegengestelde richtingen, vooral waar het de centrale vraagstukken betreft, waaronder de drie kwesties die onderling samenhangen, en die in de nota van 23 april zijn belicht (vertegenwoordiging in het Europees Parlement, definitie van gekwalificeerde meerderheid, en samenstelling van de Commissie). Het Praesidium acht het derhalve wenselijk aan de bespreking van het beraad over deze onderwerpen meer tijd te wijden.

Pas in een later stadium, als het beraad verder is bezonken, zal het Praesidium een herziene tekst van titel IV aan de Conventie voorleggen.

o  
o     o

De leden van de Conventie worden erop gewezen dat de artikelen van deel I omgenummerd zijn en nu van het begin tot het eind doorlopen. De verwijzingen naar de artikelen van deel III zullen worden gepreciseerd wanneer laatstgenoemd deel zal zijn bijgewerkt.

**ONTWERP-TEKST - DEEL I**

**TITEL I: DEFINITIE EN DOELSTELLINGEN VAN DE UNIE**

**Artikel I-1:      Instelling van de Unie**

1.    Bij deze Grondwet, die geïnspireerd wordt door de wil van de burgers en de staten van Europa om aan hun gemeenschappelijke toekomst op te bouwen, wordt een Unie ingesteld waaraan de lidstaten bevoegdheden verlenen om hun gemeenschappelijke doelstellingen te bereiken. De Unie coördineert het beleid van de lidstaten dat gericht is op het bereiken van die doelstellingen en oefent op communautaire wijze de bevoegdheden uit die de lidstaten aan haar overdragen.
2.    De Unie staat open voor alle Europese staten die haar waarden eerbiedigen en ernaar streven deze gezamenlijk te bevorderen.

**Artikel I-2:      De waarden van de Unie**

De waarden waarop de Unie berust, zijn eerbied voor de menselijke waardigheid, vrijheid, democratie, de rechtsstaat en eerbiediging van de mensenrechten. Deze waarden hebben de lidstaten gemeen in een samenleving die gekenmerkt wordt door pluralisme, verdraagzaamheid, rechtvaardigheid, gelijkheid, solidariteit en verbod van discriminatie.

### **Artikel I-3: De doelstellingen van de Unie**

1. De Unie stelt zich ten doel de vrede, haar waarden en het welzijn van haar volkeren te bevorderen.
2. De Unie biedt haar burgers een ruimte van vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid zonder binnengrenzen en een interne markt, waar vrije, onvervalste concurrentie heerst
3. De Unie zet zich in voor een Europa van duurzame ontwikkeling op basis van een evenwichtige economische groei, met een sociale markteconomie, en streeft daarbij naar volledige werkgelegenheid en sociale vooruitgang.

Zij streeft naar een hoog niveau van bescherming en van verbetering van de kwaliteit van het milieu. Zij bevordert wetenschappelijke en technische vooruitgang.

Zij bestrijdt sociale uitsluiting en bevordert rechtvaardigheid en sociale bescherming, de gelijkheid tussen mannen en vrouwen, de solidariteit tussen de generaties en de bescherming van de rechten van het kind.

Zij bevordert de economische, sociale en territoriale samenhang, en de solidariteit tussen de lidstaten.

De Unie eerbiedigt haar rijke verscheidenheid aan culturen en talen en ziet toe op de instandhouding en de ontwikkeling van het Europees cultureel erfgoed.

4. In haar betrekkingen met de wereld buiten haar grenzen handhaaft en bevordert de Unie haar waarden en belangen. Zij draagt bij tot de vrede, de veiligheid, de duurzame ontwikkeling van de aarde, de solidariteit en het wederzijds respect tussen de volkeren, de vrije en eerlijke handel, de uitbanning van armoede en de bescherming van de mensenrechten, in het bijzonder van de rechten van kinderen, alsook tot de strikte nakoming en ontwikkeling van het internationaal recht, met inbegrip van de inachtneming van de beginselen van het Handvest van de Verenigde Naties.
5. Deze doelstellingen worden nagestreefd met passende middelen, afhankelijk van de bevoegdheden die daartoe bij deze Grondwet aan de Unie zijn toegewezen.

#### **Artikel I-4: Fundamentele vrijheden en verbod van discriminatie**

1. Overeenkomstig de bepalingen van deze Grondwet verzekert de Unie binnen haar grenzen het vrije verkeer van personen, goederen, diensten en kapitaal, en de vrijheid van vestiging.
2. Binnen het toepassingsgebied van deze Grondwet is, onverminderd de bijzondere bepalingen ervan, elke discriminatie op grond van nationaliteit verboden.

#### **Artikel I-5: Betrekkingen tussen de Unie en de lidstaten**

1. De Unie eerbiedigt de nationale identiteit van haar lidstaten, die besloten ligt in hun fundamentele, politieke en grondwettelijke structuren, met inbegrip van die voor regionaal en plaatselijk zelfbestuur. Zij eerbiedigt de essentiële staatsfuncties, met inbegrip van de verdediging van de territoriale integriteit, de handhaving van de openbare orde en de bescherming van de binnenlandse veiligheid.
2. Krachtens het beginsel van loyale samenwerking respecteren de Unie en de lidstaten elkaar en steunen zij elkaar bij de vervulling van de taken die uit de Grondwet voortvloeien.

De lidstaten maken het de Unie gemakkelijk haar taak te vervullen en onthouden zich van alle maatregelen die de verwezenlijking van de doelstellingen van de Grondwet in gevaar kunnen brengen.

#### **Artikel I-6: Rechtspersoonlijkheid**

De Unie heeft rechtspersoonlijkheid.

## **TITEL II: DE GRONDRECHTEN EN HET BURGERSCHAP VAN DE UNIE**

### **Artikel I-7: Grondrechten**

1. De Unie erkent de rechten, vrijheden en beginselen die zijn vastgelegd in het Handvest van de grondrechten, dat het tweede deel van deze Grondwet vormt.
2. De Unie streeft naar toetreding tot het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden. De toetreding tot dit Verdrag laat de bevoegdheden van de Unie, zoals in deze Grondwet omschreven, onveranderd.
3. De grondrechten, zoals zij worden gewaarborgd door het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden en zoals zij voortvloeien uit de gemeenschappelijke constitutionele tradities van de lidstaten, maken als algemene beginselen deel uit van het recht van de Unie.

### **Artikel I-8: Het burgerschap van de Unie**

1. Eenieder die de nationaliteit van een lidstaat bezit, is burger van de Unie. Het burgerschap van de Unie staat naast het nationale burgerschap en treedt niet in de plaats daarvan.
2. De burgers van de Unie genieten de rechten en hebben de plichten die in deze Grondwet zijn neergelegd. Zij hebben:
  - het recht zich vrij op het grondgebied van de lidstaten te verplaatsen en er vrij te verblijven;
  - het actief en passief kiesrecht bij de verkiezingen voor het Europees Parlement en bij de gemeenteraadsverkiezingen in de lidstaat waar zij verblijven, onder dezelfde voorwaarden als de onderdanen van die staat;

- het recht om, op het grondgebied van een derde land waar de lidstaat waarvan zij onderdaan zijn, niet vertegenwoordigd is, de bescherming van de diplomatieke en consulaire instanties van iedere andere lidstaat te genieten onder dezelfde voorwaarden als de onderdanen van die lidstaat;
  - het recht om verzoekschriften tot het Europees Parlement te richten, zich tot de ombudsman van de Unie te wenden, alsook de Instellingen en de adviesorganen van de Unie in een van de officiële talen van de Unie aan te schrijven en in die taal antwoord te krijgen.
3. Deze rechten worden uitgeoefend onder de voorwaarden en binnen de grenzen welke bij deze Grondwet en de bepalingen ter uitvoering daarvan zijn vastgesteld.

### **TITEL III: DE BEVOEGDHEDEN EN HET OPTREDEN VAN DE UNIE**

#### **Artikel I-9: Grondbeginselen**

1. De afbakening van de bevoegdheden van de Unie wordt beheerst door het beginsel van bevoegdheidstoedeling. De uitoefening van de bevoegdheden van de Unie wordt beheerst door de beginselen van subsidiariteit en evenredigheid.
2. Krachtens het beginsel van bevoegdheidstoedeling handelt de Unie binnen de grenzen van de bevoegdheden die haar door de lidstaten in de Grondwet zijn toegedeeld om de daarin bepaalde doelstellingen te verwezenlijken. Bevoegdheden die in de Grondwet niet aan de Unie zijn toegedeeld, behoren toe aan de lidstaten.
3. Krachtens het subsidiariteitsbeginsel treedt de Unie op de gebieden die niet onder haar exclusieve bevoegdheid vallen slechts op indien en voorzover de doelstellingen van het overwogen optreden niet voldoende door de lidstaten, op centraal, regionaal of lokaal niveau, kunnen worden verwezenlijkt en derhalve vanwege de omvang of de gevolgen van het overwogen optreden beter door de Unie kunnen worden bereikt.

De Instellingen van de Unie passen het subsidiariteitsbeginsel toe overeenkomstig het aan de Grondwet gehechte Protocol betreffende de toepassing van de beginselen van subsidiariteit en evenredigheid. De nationale parlementen zien toe op de eerbiediging van dat beginsel volgens de in dat Protocol vastgelegde procedure.

4. Krachtens het evenredigheidsbeginsel reiken de inhoud en de vorm van het optreden van de Unie niet verder dan wat nodig is om de doelstellingen van de Grondwet te verwezenlijken.

De Instellingen passen het evenredigheidsbeginsel toe overeenkomstig het in lid 3 bedoelde Protocol.

#### **Artikel I-10: Het recht van de Unie**

1. De Grondwet en het recht dat de Instellingen van de Unie krachtens de hun bij de Grondwet toegewezen bevoegdheden vaststellen, hebben voorrang boven het recht van de lidstaten.
2. De lidstaten treffen alle algemene of bijzondere maatregelen die geschikt zijn om de nakoming van de uit de Grondwet of uit de handelingen van de Instellingen van de Unie voortvloeiende verplichtingen te verzekeren.

#### **Artikel I-11: Categorieën van bevoegdheden**

1. Wanneer de Grondwet op een bepaald gebied een exclusieve bevoegdheid aan de Unie toedeelt, kan alleen de Unie wetgevend optreden en juridisch bindende handelingen vaststellen, en kunnen de lidstaten zulks alleen zelf doen op grond van een machtiging van de Unie of ter uitvoering van de door de Unie vastgestelde handelingen.

2. Wanneer de Grondwet op een bepaald gebied een bevoegdheid aan de Unie toedeelt die zij met de lidstaten deelt, zijn de Unie en de lidstaten bevoegd om op dat gebied wetgevend op te treden en juridisch bindende handelingen vast te stellen. De lidstaten oefenen hun bevoegdheid uit voorzover de Unie haar bevoegdheid niet heeft uitgeoefend of besloten heeft deze niet langer uit te oefenen.
3. De Unie is bevoegd om te zorgen voor de coördinatie van het economisch beleid en het werkgelegenheidsbeleid van de lidstaten.
4. De Unie is bevoegd om een gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid te bepalen en te voeren, met inbegrip van de geleidelijke bepaling van een gemeenschappelijk defensiebeleid.
5. Op bepaalde gebieden en onder de in de Grondwet gestelde voorwaarden is de Unie bevoegd om het optreden van de lidstaten te ondersteunen, te coördineren of aan te vullen, zonder evenwel afbreuk te doen aan de bevoegdheid van de lidstaten op die gebieden.
6. De omvang en de voorwaarden voor de uitoefening van de bevoegdheden van de Unie worden bepaald door de specifieke bepalingen voor ieder gebied in deel II van de Grondwet.

#### **Artikel I-12: De exclusieve bevoegdheden**

1. De Unie is exclusief bevoegd om op de interne markt de regels betreffende de mededinging vast te stellen, en voorts op de volgende gebieden:
  - het monetair beleid voor de lidstaten die de euro hebben ingevoerd,
  - het gemeenschappelijk handelsbeleid,
  - de douane-unie.
  - de instandhouding van de biologische rijkdommen van de zee in het kader van het gemeenschappelijk visserijbeleid.



2. De Unie is exclusief bevoegd om een internationale overeenkomst te sluiten indien een wetgevingshandeling van de Unie in die sluiting voorziet, indien zulks noodzakelijk is om de Unie in staat te stellen haar interne bevoegdheid uit te oefenen of indien zulks van invloed is op een interne handeling van de Unie.

### **Artikel I-13: De gedeelde bevoegdheidsgebieden**

1. De Unie heeft een met de lidstaten gedeelde bevoegdheid wanneer de Grondwet haar een bevoegdheid toedeelt die buiten de in de artikelen I-12 en I-16 bedoelde gebieden valt.
2. De gedeelde bevoegdheden van de Unie en de lidstaten betreffen de volgende hoofdgebieden:
  - interne markt:
  - ruimte van vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid,
  - landbouw en visserij, met uitsluiting van de instandhouding van de biologische rijkdommen van de zee,
  - vervoer en trans-Europese netwerken,
  - energie,
  - het sociaal beleid, voor in deel III omschreven aspecten.
  - economische en sociale samenhang,
  - milieu,
  - consumentenbescherming,
  - de gezamenlijke veiligheidsvraagstukken op het gebied van volksgezondheid.
3. Op het gebied van onderzoek, technologische ontwikkeling en ruimtevaart is de Unie bevoegd op te treden, met name programma's vast te stellen en uit te voeren, zonder dat door de uitoefening van die bevoegdheid de lidstaten het recht wordt ontzegd hun eigen bevoegdheid uit te oefenen.

4. Op het gebied van ontwikkelingssamenwerking en humanitaire hulp is de Unie bevoegd op te treden en een gemeenschappelijk beleid te voeren, zonder dat door de uitoefening van die bevoegdheid de lidstaten het recht wordt ontzegd hun eigen bevoegdheid uit te oefenen.

#### **Artikel I-14: De coördinatie van het economisch beleid en het werkgelegenheidsbeleid**

1. De Unie stelt maatregelen vast om te zorgen voor de coördinatie van het economisch beleid van de lidstaten, met name door de globale richtsnoeren voor dat beleid vast te stellen. De lidstaten coördineren hun economisch beleid binnen de Unie.
2. Voor de lidstaten die de euro hebben ingevoerd, gelden specifieke bepalingen.
3. De Unie stelt maatregelen vast om te zorgen voor de coördinatie van het werkgelegenheidsbeleid van de lidstaten, en met name door de richtsnoeren voor dat beleid vast te stellen.
4. De Unie kan initiatieven nemen om te zorgen voor de coördinatie van het sociaal beleid van de lidstaten.

#### **Artikel I-15: Het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid**

1. De bevoegdheid van de Unie met betrekking tot het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid bestrijkt alle gebieden van het buitenlands beleid en alle vraagstukken die verband houden met de veiligheid van de Unie, met inbegrip van de geleidelijke bepaling van een gemeenschappelijk defensiebeleid dat kan leiden tot een gemeenschappelijke defensie.
2. De lidstaten geven in een geest van loyaliteit en wederzijdse solidariteit hun actieve en onvoorwaardelijke steun aan het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid van de Unie en eerbiedigen de handelingen die de Unie op dat gebied vaststelt. Zij onthouden zich van ieder optreden dat in strijd is met de belangen van de Unie of dat afbreuk zou kunnen doen aan de doeltreffendheid ervan.

#### **Artikel I-16: De gebieden voor ondersteunend, coördinerend of aanvullend optreden**

1. De Unie kan ondersteunend, coördinerend of aanvullend optreden.
2. De gebieden voor ondersteunend, coördinerend of aanvullend optreden zijn, wat hun Europese dimensie betreft:
  - industrie,
  - de bescherming en de verbetering van de volksgezondheid
  - onderwijs, beroepsopleiding, jongeren en sport
  - cultuur,
  - civiele bescherming.
3. De door de Unie op grond van de specifieke bepalingen betreffende deze gebieden in deel III vastgestelde juridisch bindende handelingen kunnen geen harmonisatie van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen van de lidstaten inhouden.

#### **Artikel I-17: Flexibiliteit**

1. Indien een optreden van de Unie in het kader van de in deel III H omschreven beleidsgebieden noodzakelijk blijkt om één van de in deze Grondwet bepaalde doelstellingen te verwezenlijken zonder dat de Grondwet in de daartoe vereiste bevoegdheden voorziet, neemt de Raad, op voorstel van de Commissie en na goedkeuring van het Europees Parlement, met eenparigheid van stemmen de passende maatregelen.
2. In het kader van de in artikel I-9, lid 3, bedoelde procedure voor toetsing aan het subsidiariteitsbeginsel vestigt de Commissie de aandacht van de nationale parlementen van de lidstaten op de voorstellen die op het onderhavige artikel gebaseerd zijn.
3. De op grond van het onderhavige artikel vastgestelde bepalingen kunnen geen harmonisatie van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen van de lidstaten inhouden in gevallen waarin de Grondwet een dergelijke harmonisatie uitsluit.

## TITEL IV: DE INSTELLINGEN VAN DE UNIE

### Artikel I-18: De instellingen van de Unie

1. De Unie beschikt over één enkel institutioneel kader dat ertoe strekt:

- de doelstellingen van de Unie na te streven,
- de waarden van de Unie te bevorderen,
- de belangen van de Unie, van haar burgers en van haar lidstaten te dienen,

en de samenhang, de doeltreffendheid en de continuïteit van het beleid en van het optreden van de Unie gericht op het verwezenlijken van haar doelstellingen, te verzekeren.

2. Dit institutioneel kader omvat:

Het Europees Parlement,  
De Europese Raad,  
De Raad van Ministers,  
De Europese Commissie,  
Het Hof van Justitie van de Europese Unie  
De Europese Centrale Bank,  
De Rekenkamer.

3. Elke instelling handelt binnen de grenzen van de bevoegdheden die haar door de Grondwet zijn toegekend, volgens de procedures en de voorwaarden die daarin zijn omschreven. De instellingen werken onderling loyaal samen.

### **Artikel I-19: Het Europees Parlement**

1. Het Parlement oefent, samen met de Raad, de wetgevende taak uit, alsmede de politieke controle- en raadgevingstaken onder de in de Grondwet vastgelegde voorwaarden. Het kiest de voorzitter van de Europese Commissie.
2. Het Europees Parlement wordt door de Europese burgers gekozen door middel van rechtstreekse algemene vrije en geheime verkiezingen voor een periode van vijf jaar. Het aantal leden bedraagt niet meer dan zevenhonderd. De Europese burgers zijn degressief evenredig vertegenwoordigd, met een minimum van vier leden van het Europees Parlement per lidstaat.
3. Het Europees Parlement kiest uit zijn midden zijn voorzitter en zijn bureau voor een periode van vijf jaar.

### **Artikel I-20: De Europese Raad**

1. De Europese Raad geeft aan de Unie de voor haar ontwikkeling noodzakelijke impulsen en stelt haar algemene politieke richtsnoeren en prioriteiten vast.
2. De Europese Raad bestaat uit de staatshoofden of regeringsleiders van de lidstaten, zijn voorzitter en de voorzitter van de Commissie. De minister van Buitenlandse Zaken neemt aan de besprekingen deel.
3. De Europese Raad komt elk kwartaal na een convocatie door zijn voorzitter bijeen. Wanneer de agenda zulks vereist, kunnen de leden van de Raad besluiten zich te laten bijstaan door een minister en, voor de voorzitter van de Commissie, door een lid van de Commissie. Wanneer de situatie zulks vereist, roept de voorzitter een buitengewone bijeenkomst van de Europese Raad bijeen.
4. Voorzover de Grondwet niet anders bepaalt, spreekt de Europese Raad zich bij consensus uit.

## **Artikel I-21: De voorzitter van de Europese Raad**

1. De voorzitter van de Europese Raad wordt door de Europese Raad met gekwalificeerde meerderheid van stemmen gekozen voor een periode van tweeëneenhalf jaar. Hij is eenmaal herkiesbaar. Om gekozen te worden moet hij lid zijn van de Europese Raad of daarin ten minste gedurende twee jaar zitting hebben gehad. In geval van een ernstige verhindering kan de Europese Raad overeenkomstig dezelfde procedure een einde maken aan zijn mandaat.

De voorzitter van de Europese Raad zorgt op zijn niveau voor de externe vertegenwoordiging van de Unie in aangelegenheden die onder het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid vallen.

2. De voorzitter van de Europese Raad zit de besprekingen van de Europese Raad voor, stimuleert de besprekingen en zorgt voor de voorbereiding en de continuïteit ervan. Hij streeft ernaar de samenhang en de consensus binnen de Europese Raad te bevorderen. Na afloop van elke bijeenkomst van de Europese Raad legt hij aan het Europees Parlement een verslag voor.
3. De Europese Raad kan met consensus besluiten om in zijn midden een bureau in te stellen dat bestaat uit drie leden die volgens een billijk toerbeurtsysteem worden verkozen.
4. De voorzitter van de Europese Raad kan geen lid van een andere Europese instelling zijn, noch een nationaal mandaat uitoefenen.

## **Artikel I-22: De Raad van ministers**

1. De Raad van ministers oefent, samen met het Europees Parlement, en onder de in de Grondwet vastgelegde voorwaarden, de wetgevende taak uit, alsmede beleidsbepalende en coördinerende taken.
2. De Raad van ministers bestaat voor elke Raadsformatie uit een vertegenwoordiger van elke lidstaat op ministerieel niveau die gemachtigd is om de lidstaat die hij vertegenwoordigt te binden en het stemrecht uit te oefenen.
3. Voorzover de Grondwet niet anders bepaalt, neemt de Raad zijn besluiten met gekwalificeerde meerderheid van stemmen.

## **Artikel I-23: De Raadsformaties**

1. De Raad Algemene Zaken zorgt voor de samenhang van de besprekingen van de Raad van ministers. Hij bereidt met de medewerking van de Commissie de bijeenkomsten van de Europese Raad voor.
2. De wetgevende Raad beraadslaagt en spreekt zich samen met het Europees Parlement, conform de bepalingen van de Grondwet, uit over de Europese wetten en de Europese kaderwetten. Afhankelijk van de agenda kan de vertegenwoordiger op ministerieel niveau van elke lidstaat worden bijgestaan door één of twee vertegenwoordigers van hetzelfde niveau.
3. De Raad Buitenlandse Zaken werkt het extern beleid van de Unie uit volgens de door de Europese Raad bepaalde strategische lijnen en zorgt voor de samenhang in het optreden van de Unie. Hij wordt voorgezeten door de minister van Buitenlandse Zaken van de Unie.
4. De Raad komt tevens bijeen in de formatie Economische en Financiële Zaken en de formatie Justitie en Veiligheid.

5. De Raad in de formatie Algemene Zaken kan besluiten dat de Raad in andere formaties bijeenkomt.
6. De Europese Raad kan bij consensus besluiten dat het voorzitterschap van een formatie van de Raad van ministers, met uitzondering van de formatie Algemene Zaken, wordt waargenomen door een lidstaat voor een periode van ten minste één jaar, rekening houdend met het Europese politieke en geografische evenwicht en met de diversiteit van alle lidstaten.

#### **Artikel I-24: De gekwalificeerde meerderheid van stemmen**

1. Wanneer de Europese Raad of de Raad van ministers met gekwalificeerde meerderheid van stemmen besluit, wordt onder gekwalificeerde meerderheid verstaan, de meerderheid die wordt gevormd door de lidstaten die ten minste drievijfde van de bevolking van de Unie vertegenwoordigen.
2. In de Europese Raad nemen de voorzitter en de voorzitter van de Commissie niet deel aan de stemming.

#### **Artikel I-25: De Europese Commissie**

1. De Europese Commissie is hoedster van het algemene Europese belang. Zij ziet toe op de toepassing van zowel de bepalingen van de Grondwet als van de bepalingen die de Instellingen krachtens de Grondwet vaststellen. Zij oefent tevens coördinerende, uitvoerende en beheerstaken uit onder de in de Grondwet vastgelegde voorwaarden.
2. Een handeling van de Unie kan alleen op voorstel van de Commissie worden vastgesteld, tenzij in de Grondwet anders is bepaald.



3. De Commissie bestaat uit een voorzitter en ten hoogste veertien andere leden. Zij kan worden bijgestaan door gedelegeerde Commissieleden.
4. De Commissie oefent haar verantwoordelijkheden volkomen onafhankelijk uit. Bij de vervulling van hun taken vragen noch aanvaarden de leden van de Commissie instructies van enige regering of enig ander lichaam.

#### **Artikel I-26: De voorzitter van de Europese Commissie**

1. Rekening houdend met de verkiezingen voor het Europees Parlement draagt de Europese Raad met gekwalificeerde meerderheid van stemmen bij het Europees Parlement een kandidaat voor de functie van voorzitter van de Commissie voor. Deze kandidaat wordt door het Europees Parlement bij meerderheid van stemmen van zijn leden gekozen. Indien deze kandidaat geen meerderheid behaalt, draagt de Europese Raad binnen een maand volgens dezelfde procedure een nieuwe kandidaat bij het Europees Parlement voor.
2. Elke lidstaat stelt een lijst van drie personen op, onder wie ten minste een vrouw, die hij geschikt acht voor de functie van lid van de Europese Commissie. Uit deze personen wijst de verkozen voorzitter, rekening houdend met de Europese politieke en geografische evenwichten, ten hoogste dertien op grond van hun bekwaamheid en Europese inzet gekozen personen aan die alle waarborgen voor onafhankelijkheid bieden. De voorzitter en de als leden van de Commissie aangewezen personen vormen een college waaraan het Europees Parlement via een stemming zijn goedkeuring moet hechten.
3. De Commissie legt als college verantwoording af aan het Europees Parlement. Deze instelling kan een motie van afkeuring betreffende de Commissie aannemen volgens de voorwaarden van artikel [...] van deel III van de Grondwet. Indien een dergelijke motie wordt aangenomen, moeten de leden van de Commissie gezamenlijk aftreden. Zij blijven de lopende zaken behartigen totdat in hun vervanging is voorzien.

4. De voorzitter van de Commissie stelt de richtsnoeren vast met inachtneming waarvan de Commissie haar opdracht vervult. Hij beslist over de interne organisatie van de Commissie, teneinde de samenhang, de doeltreffendheid en het collegiale karakter van haar optreden te waarborgen. Hij benoemt de vice-voorzitters uit de leden van de Commissie.
5. De voorzitter kan gedelegeerde commissieleden benoemen, die worden gekozen op basis van dezelfde criteria als die welke voor de leden van de Commissie worden gehanteerd. Hun aantal mag dat van de leden van de Commissie niet overschrijden.

#### **Artikel I-27: De minister van Buitenlandse Zaken**

1. Met instemming van de voorzitter van de Commissie benoemt de Europese Raad met gekwalificeerde meerderheid van stemmen de minister van Buitenlandse Zaken van de Unie. Deze voert het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid van de Unie uit.
2. De minister van Buitenlandse Zaken draagt met zijn voorstellen bij tot de uitwerking van het gemeenschappelijk buitenlands beleid, en voert dat als mandataris van de Raad uit. Hij doet dit ook voor het gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid.
3. De minister van Buitenlandse Zaken is een van de vice-voorzitters van de Europese Commissie. Hij wordt belast met de externe betrekkingen en de coördinatie van de andere aspecten van het externe optreden van de Unie. Bij de uitoefening van zijn verantwoordelijkheden binnen de Commissie en alleen voorzover het die verantwoordelijkheden betreft, is hij onderworpen aan de procedures tot regeling van de werking van de Commissie.

## **Artikel I-28: Het Hof van Justitie van de Europese Unie**

1. Het Hof van Justitie, met inbegrip van de Rechtbank van de Europese Unie, verzekert de eerbiediging van de Grondwet en van het recht van de Unie.

De lidstaten voorzien in de nodige rechtsmiddelen om effectieve rechtsbescherming op het gebied van het recht van de Unie te waarborgen.

2. Het Hof van Justitie bestaat uit een rechter per lidstaat en wordt bijgestaan door advocaten-generaal. De Rechtbank van de Europese Unie bestaat uit ten minste een rechter per lidstaat: het aantal rechters wordt vastgesteld in het Statuut van het Hof van Justitie. De rechters van het Hof van Justitie en van de Rechtbank van de Europese Unie en de advocaten-generaal van het Hof van Justitie, gekozen uit personen die alle waarborgen voor onafhankelijkheid bieden en voldoen aan de voorwaarden van artikel [...] van deel III, worden in onderlinge overeenstemming door de regeringen van de lidstaten voor een ambtstermijn van zes jaar benoemd. De leden zijn herbenoembaar.
3. Het Hof van Justitie is bevoegd om uitspraak te doen:
  - inzake door de Commissie, een lidstaat, een instelling of een natuurlijke of rechtspersoon ingesteld beroep in de gevallen bedoeld in artikel [...] en conform het bepaalde van deel III;
  - bij wijze van prejudiciële beslissing, op verzoek van de nationale rechterlijke instanties, over de uitlegging van het recht van de Unie of over de geldigheid van de handelingen van de instellingen;
  - inzake beroepen tegen beslissingen van de Rechtbank van de Europese Unie of, in uitzonderlijke gevallen, om deze beslissingen opnieuw te bezien onder de in het Statuut van het Hof van Justitie bepaalde voorwaarden.

## **Artikel I-29: De Europese Centrale Bank**

1. De Europese Centrale Bank staat aan het hoofd van het Europees Stelsel van Centrale Banken, waarvan zij samen met de nationale centrale banken deel uitmaakt.
2. Het hoofddoel van de Bank is het handhaven van prijsstabiliteit. Onverminderd het doel van prijsstabiliteit ondersteunt de Bank het algemene economische beleid in de Unie teneinde bij te dragen tot de verwezenlijking van de doelstellingen van de Unie.
3. De Bank bepaalt het monetaire beleid van de Unie en voert het uit. Zij heeft het alleenrecht machtiging te geven tot uitgifte van de euro, de munt van de Unie. Zij voert alle andere taken van een centrale bank uit in overeenstemming met deel II van de Grondwet.
4. De bank bezit rechtspersoonlijkheid. Zij is onafhankelijk, zowel bij de uitvoering van haar bevoegdheden als met betrekking tot haar financieel beleid. De instellingen en organen van de Unie alsmede de regeringen van de lidstaten verbinden zich ertoe dit beginsel te eerbiedigen.
5. De Bank neemt alle maatregelen die nodig zijn om haar taken te vervullen in overeenstemming met de artikelen [...] tot en met [...] van deel III van de Grondwet en onder de voorwaarden van de statuten van de Bank en het Europees Stelsel van Centrale Banken. Overeenkomstig diezelfde bepalingen behouden landen die niet tot de eurozone behoren en hun centrale banken hun bevoegdheden op monetair gebied.
6. Op de gebieden die onder haar bevoegdheid vallen wordt de Bank geraadpleegd over elk voorstel voor een handeling van de Unie, alsmede over elk ontwerp van wettelijke bepaling op nationaal niveau, en kan zij advies uitbrengen.
7. De organen van de Bank, hun samenstelling en wijze van functioneren worden omschreven in de artikelen [...] tot en met [...] van deel III, alsook in het statuut van de Bank.

### **Artikel I-30: De Rekenkamer**

1. De Rekenkamer verricht de controle van de rekeningen.
2. De Rekenkamer onderzoekt de rekeningen van alle ontvangsten en uitgaven van de Unie en gaat na of een goed financieel beheer werd gevoerd.
3. In de Rekenkamer heeft een onderdaan van elke lidstaat zitting. De leden van de Rekenkamer oefenen hun ambt volkomen onafhankelijk uit.

### **Artikel I-31: De adviesorganen van de Unie**

1. Het Europees Parlement, de Raad van ministers en de Commissie worden bijgestaan door een Comité van de Regio's en een Economisch en Sociaal Comité, die een adviserende taak hebben.
2. Het Comité van de Regio's bestaat uit vertegenwoordigers van de regionale en lokale lichamen, die lid zijn van een regionaal of lokaal lichaam of politiek verantwoording schuldig zijn aan een gekozen vergadering.
3. Het Economisch en Sociaal Comité bestaat uit vertegenwoordigers van organisaties van werkgevers, werknemers en andere actoren van de representatieve civiele samenleving, met name sociaal-economische en culturele organisaties en burger- en beroepsorganisaties.
4. De leden van het Comité van de Regio's en van het Economisch en Sociaal Comité mogen niet gebonden zijn door enig imperatief mandaat. Zij oefenen hun ambt volkomen onafhankelijk uit in het algemeen belang van de Unie.
5. De regels betreffende de samenstelling van deze comités, de benoeming van hun leden, de bevoegdheden en de werking ervan worden vastgesteld in de artikelen [...] van deel III van de Grondwet. De regels betreffende de samenstelling worden door de Raad op voorstel van de Commissie periodiek opnieuw bezien, opdat zij in overeenstemming blijven met de economische, sociale en demografische ontwikkeling van de Unie.

## **TITEL V: UITOEFENING VAN DE BEVOEGDHEDEN VAN DE UNIE**

### **Hoofdstuk I: Gemeenschappelijke bepalingen**

#### **Artikel I-32: De rechtshandelingen van de Unie**

1. De rechtshandelingen waarvan de Unie overeenkomstig de bepalingen van deel III gebruik maakt bij de uitoefening van de haar bij de grondwet toegewezen bevoegdheden, zijn de Europese wet, de Europese kaderwet, de Europese verordening, het Europees besluit, de aanbeveling en het advies.

De Europese wet is een wetgevingshandeling van algemene strekking. Zij is verbindend in al haar onderdelen en is rechtstreeks toepasselijk in elke lidstaat.

De Europese kaderwet is een wetgevingshandeling die elke lidstaat waartoe zij is gericht, bindt ten aanzien van het te bereiken resultaat, terwijl zij de bevoegdheid omtrent de keuze van vorm en middelen aan de nationale instanties overlaat.

De Europese verordening is een niet-wetgevingshandeling van algemene strekking, ter uitvoering van een wetgevingshandeling of van bijzondere bepalingen van de Grondwet. Zij is ofwel verbindend in al haar onderdelen en rechtstreeks toepasselijk in elke lidstaat, ofwel bindt zij elke lidstaat waartoe zij gericht is ten aanzien van het te bereiken resultaat, terwijl de bevoegdheid omtrent de keuze van vorm en middelen aan de nationale instanties wordt overgelaten.

Het Europees besluit is een niet-wetgevingshandeling die verbindend is in al zijn onderdelen. Het is in voorkomend geval alleen verbindend voor degene tot wie het is gericht.

De aanbevelingen en adviezen van de instellingen hebben geen bindende kracht.

2. Wanneer bij het Europees Parlement en de Raad een voorstel voor een wetgevingshandeling is ingediend, onthouden zij zich van het vaststellen van handelingen op het betrokken gebied waarin dit artikel niet voorziet.

### **Artikel I-33: Wetgevingshandelingen**

1. De Europese wet en de Europese kaderwet worden, op voorstel van de Commissie, door het Europees Parlement en de Raad gezamenlijk vastgesteld volgens de in artikel [ex-251] vastgelegde gewone wetgevingsprocedure. Indien deze twee instellingen geen overeenstemming bereiken, is de wetgevingshandeling niet vastgesteld.

In de in artikel [...] van deel III bepaalde bijzondere gevallen kunnen de wet en de kaderwet op initiatief van een groep lidstaten worden vastgesteld volgens artikel [ex-251].

2. In de bij de grondwet bepaalde bijzondere gevallen worden de Europese wet en de Europese kaderwet vastgesteld door het Europees Parlement met deelname van de Raad dan wel door de Raad met deelname van het Europees Parlement volgens bijzondere wetgevingsprocedures.

### **Artikel I-34: Niet-wetgevingshandelingen**

1. De Raad en de Commissie en de Europese Centrale Bank stellen Europese verordeningen en Europese besluiten vast in de gevallen bedoeld in de artikelen I-35, I-36 en 28, alsmede in de bij de Grondwet bepaalde gevallen. De Europese Centrale Bank stelt Europese verordeningen en Europese besluiten vast voorzover de Grondwet dit toestaat.
2. De Raad en de Commissie, alsook de Europese Centrale Bank wanneer de Grondwet haar daartoe de mogelijkheid biedt, zijn gemachtigd aanbevelingen vast te stellen op elk gebied dat onder hun verantwoordelijkheid valt.

## **Artikel I-35: Gedelegeerde verordeningen**

1. Bij Europese wet en Europese kaderwet kan aan de Commissie de bevoegdheid worden overgedragen gedelegeerde verordeningen uit te vaardigen ter aanvulling of wijziging van bepaalde niet-wezenlijke onderdelen van de wet of de kaderwet.

De wet en de kaderwet omschrijven uitdrukkelijk de doelstellingen, de inhoud, de strekking en de duur van de delegatie. Essentiële beleidsonderdelen kunnen niet het voorwerp uitmaken van delegatie. Deze worden uitsluitend bij wet of bij kaderwet geregeld.

2. De wet of de kaderwet bepaalt uitdrukkelijk onder welke voorwaarden de delegatie wordt toegepast. Deze voorwaarden kunnen uit de volgende mogelijkheden bestaan:
  - het Europees Parlement of de Raad kan besluiten tot intrekking van de delegatie;
  - de gedelegeerde verordening treedt pas in werking indien het Europees Parlement of de Raad geen bezwaar heeft aangetekend binnen de bij de wet of de kaderwet gestelde termijn;

Voor de toepassing van het bepaalde in de vorige alinea besluit het Europees Parlement met meerderheid van stemmen van zijn leden en besluit de Raad met gekwalificeerde meerderheid van stemmen.



### **Artikel I-36: Uitvoeringshandelingen**

1. De lidstaten nemen alle maatregelen van intern recht die nodig zijn ter uitvoering van de juridisch bindende handelingen van de Unie.
2. Wanneer het noodzakelijk is dat bindende handelingen van de Unie volgens eenvormige voorwaarden worden uitgevoerd, kunnen bij die handelingen aan de Commissie, of in specifieke gevallen en in de bij artikel I-39 bepaalde gevallen aan de Raad, uitvoeringsbevoegdheden worden toegekend.
3. De wet legt van tevoren de voorschriften en algemene beginselen vast voor de wijze waarop de lidstaten toezicht uitoefenen op de uitvoeringshandelingen van de Unie.
4. De uitvoeringshandelingen van de Unie hebben de vorm van een Europese uitvoeringsverordening of een Europees uitvoeringsbesluit.

### **Artikel I-37: Gemeenschappelijke beginselen betreffende de rechtshandelingen van de Unie**

1. Tenzij de Grondwet in een specifieke handeling voorziet, besluiten de instellingen, met inachtneming van de toepasselijke procedures, welk soort handeling in elk afzonderlijk geval overeenkomstig het in artikel I-9 neergelegde evenredigheidsbeginsel wordt vastgesteld.
2. De Europese wetten, de Europese kaderwetten, de Europese verordeningen en de Europese besluiten worden met redenen omkleed en verwijzen naar de voorstellen of de adviezen waarin deze Grondwet voorziet.

## **Artikel I-38: Bekendmaking en inwerkingtreding**

1. De Europese wetten en de Europese kaderwetten die volgens de gewone wetgevingsprocedure zijn vastgesteld, worden door de voorzitter van het Europees Parlement en de voorzitter van de Raad ondertekend. In de overige gevallen worden zij door de voorzitter van de Raad of door de voorzitter van het Parlement ondertekend. De wetten van de Europese Unie en de kaderwetten van de Europese Unie worden in het Publicatieblad van de Europese Unie bekendgemaakt en zij treden in werking op de daarin bepaalde datum of, bij ontbreken daarvan, op de twintigste dag volgende op die van hun bekendmaking.
2. De Europese verordeningen en de Europese besluiten van de Raad of van de Commissie die geen adressaat vermelden of die tot alle lidstaten zijn gericht, worden ondertekend door de voorzitter van de instelling waardoor zij worden vastgesteld en in het Publicatieblad van de Europese Unie bekendgemaakt; zij treden in werking op de daarin bepaalde datum of, bij ontbreken daarvan, op de twintigste dag volgende op die van hun bekendmaking.
3. Van de overige besluiten wordt kennisgegeven aan degenen tot wie zij zijn gericht; zij worden door deze kennisgeving van kracht.

## **Hoofdstuk II**

### **Artikel I-39: Bijzondere bepalingen inzake de uitvoering van het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid**

1. De Europese Unie voert een gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid dat is gebaseerd op de ontwikkeling van de wederzijdse politieke solidariteit van de lidstaten, de inventarisatie van aangelegenheden van algemeen belang en de totstandbrenging van een steeds toenemende mate van convergentie van het optreden van de lidstaten.
2. De Europese Raad bepaalt welke de strategische belangen van de Unie zijn en stelt de doelstellingen van haar gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid vast. De Raad van Ministers gaat bij het opstellen van dit beleid te werk in het kader van de door de Europese Raad vastgestelde strategische beleidslijnen en volgens het bepaalde in deel III van de Grondwet.

3. De Europese Raad en de Raad van Ministers stellen de noodzakelijke besluiten vast.
4. Dit gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid wordt uitgevoerd door de minister van Buitenlandse Zaken van de Unie en door de lidstaten, die daarbij gebruik maken van de middelen waarover de lidstaten en de Unie beschikken.
5. De lidstaten overleggen in de Raad en in de Europese Raad over elke aangelegenheid van algemeen belang op het gebied van het buitenlands en veiligheidsbeleid met het oog op het vaststellen van een gemeenschappelijke aanpak. Iedere lidstaat overlegt met de andere lidstaten in de Raad of in de Europese Raad alvorens internationaal op te treden of verbintenissen aan te gaan die de belangen van de Unie kunnen schaden. De lidstaten zorgen er door middel van een onderling afgestemd en convergent optreden voor dat de Unie haar belangen en waarden op het internationale toneel kan doen gelden. De lidstaten zijn onderling solidair.
6. Het Europees Parlement wordt regelmatig geraadpleegd over de voornaamste aspecten en de fundamentele keuzen op het gebied van het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid, en het wordt op de hoogte gehouden van de ontwikkeling daarvan.
7. Besluiten op het gebied van het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid worden door de Europese Raad en de Raad van Ministers met eenparigheid van stemmen aangenomen, behalve in de in deel III van de Grondwet bedoelde gevallen. Zij spreken zich uit op voorstel van een lidstaat, van de minister van Buitenlandse Zaken van de Unie, of van de minister met steun van de Commissie.. De Europese wetten en kaderwetten kunnen geen rechtsinstrument zijn.
8. De Europese Raad kan met eenparigheid van stemmen besluiten dat de Raad ook in andere dan de in deel III van de Grondwet bedoelde gevallen met gekwalificeerde meerderheid besluit.

**Artikel I-40: Bijzondere bepalingen inzake de uitvoering van het gemeenschappelijk defensiebeleid**

1. Het gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid maakt integrerend deel uit van het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid. Daardoor beschikt de Unie over een operationeel vermogen dat gebaseerd is op civiele en militaire middelen. De Unie kan deze gebruiken in het kader van buiten het grondgebied van de Unie uitgevoerde missies met het oog op handhaving van de vrede, conflictpreventie en versterking van de internationale veiligheid overeenkomstig de beginselen van het Handvest van de Verenigde Naties. Bij de uitvoering van deze taken wordt gebruik gemaakt van de door de lidstaten beschikbaar gestelde vermogens.
2. Het gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid omvat de geleidelijke bepaling van een gemeenschappelijk defensiebeleid van de Unie. Dit zal tot een gemeenschappelijke defensie leiden zodra de Europese Raad daartoe met eenparigheid van stemmen besluit. In dat geval beveelt hij de lidstaten aan een daartoe strekkend besluit aan te nemen overeenkomstig hun onderscheiden grondwettelijke bepalingen.

Het beleid van de Unie overeenkomstig dit artikel laat het specifieke karakter van het veiligheids- en defensiebeleid van bepaalde lidstaten onverlet, eerbiedigt de uit het Noord-Atlantisch Verdrag voortvloeiende verplichtingen van bepaalde lidstaten waarvan de gemeenschappelijke defensie gestalte krijgt in de Noord-Atlantische Verdragsorganisatie (NAVO), en is verenigbaar met het in dat kader vastgestelde gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid.

3. De lidstaten stellen civiele en militaire vermogens ter beschikking van de Unie met het oog op de uitvoering van het gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid, teneinde bij te dragen tot het bereiken van de door de Raad vastgestelde doelstellingen. De lidstaten die onderling multinationale strijdkrachten vormen, kunnen deze strijdkrachten tevens ter beschikking van het gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid stellen.

De lidstaten verbinden zich ertoe hun militaire vermogens geleidelijk te verbeteren. Er wordt een Europees Bureau voor bewapening, onderzoek en militaire vermogens opgericht dat de operationele behoeften bepaalt, maatregelen bevordert om in die behoeften te voorzien, bijdraagt tot de vaststelling en, in voorkomend geval, de uitvoering van alle nuttige maatregelen om de industriële en technologische basis van de defensiesector te versterken, deelneemt aan het bepalen van een Europees beleid inzake vermogens en bewapening, en de Raad helpt de verbetering van de militaire vermogens te evalueren.

4. Besluiten betreffende de uitvoering van het gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid, met inbegrip van die betreffende de instelling van een missie als bedoeld in het onderhavige artikel, worden door de Raad aangenomen met eenparigheid van stemmen en op voorstel van de minister van Buitenlandse Zaken van de Unie, of van een lidstaat. De minister van Buitenlandse Zaken kan voorstellen, gebruik te maken van nationale middelen en van instrumenten van de Unie, in voorkomend geval samen met de Commissie.
5. De Raad kan het verrichten van een missie in het kader van de Unie opdragen aan een groep lidstaten, teneinde de waarden van de Unie te handhaven en haar belangen te dienen. Voor de uitvoering van deze missie geldt het bepaalde in artikel [...] van deel III, titel B, van de Grondwet.
6. De lidstaten wier militaire vermogens voldoen aan bepaalde, hoge militaire criteria en die op dit gebied onderling verdergaande verbintenissen zijn aangegaan met het oog op de uitvoering van veeleisender missies, stellen in het kader van de Unie een gestructureerde samenwerking in. Voor deze samenwerking geldt het bepaalde in artikel [...], van deel III, titel B, van de Grondwet.

7. Zolang de Europese Raad het besluit overeenkomstig lid 2 van het onderhavige artikel niet genomen heeft, wordt in het kader van de Unie een nauwere samenwerking op het stuk van de wederzijdse defensie ingesteld. Krachtens deze samenwerking verlenen, indien het grondgebied van een aan deze samenwerking deelnemende lidstaat gewapenderhand wordt aangetroffen, de overige deelnemende staten deze lidstaat met alle militaire en andere middelen waarover zij beschikken hulp en bijstand overeenkomstig het bepaalde in artikel 51 van het Handvest van de Verenigde Naties. Bij de totstandbrenging van de nauwere samenwerking op het gebied van wederzijdse defensie werken de deelnemende lidstaten nauw samen met de Noord-Atlantische Verdragsorganisatie. De nadere bepalingen voor de deelneming en de werking, alsmede de besluitvormingsprocedures, met betrekking tot deze samenwerking staan in artikel [...] van deel III, titel B, van de Grondwet.
8. Het Europees Parlement wordt regelmatig geraadpleegd over de voornaamste aspecten en de fundamentele keuzen op het gebied van het gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid, en het wordt op de hoogte gehouden van de ontwikkeling daarvan.

**Artikel I-41: Bijzondere bepalingen betreffende de totstandbrenging van de ruimte van vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid**

1. De Unie vormt een ruimte van vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid:
  - door de vaststelling van Europese wetten en kaderwetten waarmee, zonodig, de nationale wetgevingen op de in deel III van de Grondwet op geschonden gebieden onderling worden aangepast;
  - door het wederzijdse vertrouwen tussen de bevoegde autoriteiten van de lidstaten te bevorderen, met name op basis van de wederzijdse erkenning van rechtelijke en buitengerechtelijke beslissingen;
  - door een operationele samenwerking van de bevoegde autoriteiten van de lidstaten, met inbegrip van de politiediensten, de douanediens ten en andere gespecialiseerde diensten op het gebied van de voorkoming en ontdekking van strafbare feiten.

2. In het kader van de ruimte van vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid kunnen de nationale parlementen deelnemen aan de evaluatiemechanismen die zijn voorzien in artikel [...] van deel III van de Grondwet en betrokken worden bij de politieke controle van de activiteiten van Eurojust en Europol, overeenkomstig de artikelen [...] en [...] van deel III van de Grondwet.
3. Ten aanzien van de politieke en justitiële samenwerking in strafzaken, beschikken de lidstaten over een recht van initiatief overeenkomstig artikel [...] van deel III van de Grondwet.

#### **Artikel I-42: Solidariteitsclausule**

1. De Unie en haar lidstaten treden solidair tezamen op als een lidstaat slachtoffer is van een terreuraanslag, natuurramp of ramp ten gevolge van menselijk optreden. De Unie maakt van alle tot haar beschikking staande instrumenten, met inbegrip van de door de lidstaten ter beschikking gestelde militaire middelen, gebruik om:
  - a) - de dreiging van het terrorisme op het grondgebied van de lidstaten te keren;
  - de democratische instellingen en de burgerbevolking tegen eventuele terroristische aanval te beschermen;
  - op verzoek van de politieke autoriteiten van een lidstaat op diens grondgebied bijstand verlenen in geval van een terroristische aanval;
  - b) - op verzoek van de politieke autoriteiten van een lidstaat op diens grondgebied bijstand verlenen in geval van een ramp.
2. De nadere bijzonderheden betreffende de uitvoering van deze bepaling staan in artikel [...] van deel III, titel B, van de Grondwet.

## Hoofdstuk III: Nauwere samenwerking

### Artikel I-43: Nauwere samenwerking

1. De lidstaten die wensen onderling nauwere samenwerking aan te gaan in het kader van de niet-exclusieve bevoegdheden van de Unie, kunnen gebruik maken van de instellingen van de Unie en die bevoegdheden uitoefenen op grond van de terzake geldende bepalingen van de Grondwet, binnen de grenzen van en in overeenstemming met het bepaalde in dit artikel en in de artikelen [...] tot en met [...] van deel III van de Grondwet.

Nauwere samenwerking beoogt de doelstellingen van de Unie te bevorderen, haar belangen te beschermen en haar integratieproces te versterken. Zij staat open voor alle lidstaten op het moment waarop zij wordt aangegaan, en op ieder ander tijdstip, overeenkomstig artikel [...] van deel III van de Grondwet.

2. De machtiging om nauwere samenwerking aan te gaan wordt in laatste instantie verleend door de Raad, wanneer in de Raad is vastgesteld dat de door de nauwere samenwerking nagestreefde doelstellingen niet binnen een redelijke termijn door de Unie in haar geheel kunnen worden verwezenlijkt en mits aan de samenwerking door ten minste eenderde van de lidstaten wordt deelgenomen. De Raad besluit volgens de procedure van artikel [...] van deel III van de Grondwet.
3. Alleen de vertegenwoordigers van de lidstaten die aan een nauwere samenwerking deelnemen, nemen deel aan de vaststelling van handelingen in de Raad. Alle lidstaten kunnen evenwel deelnemen aan de beraadslagingen van de Raad.

Eenparigheid van stemmen wordt alleen door de deelnemende staten gevormd. Een gekwalificeerde meerderheid wordt omschreven als de meerderheid van de stemmen van de deelnemende lidstaten die ten minste drie-vijfde van de bevolking van die staten vertegenwoordigt.

De in het kader van een nauwere samenwerking vastgestelde handelingen zijn alleen bindend voor de lidstaten die eraan deelnemen. Zij worden niet beschouwd als een acquis dat door de kandidaat-lidstaten van de Unie moet worden aanvaard.



## **TITEL VI: HET DEMOCRATISCH LEVEN VAN DE UNIE**

### **Artikel I-44: Beginsel van democratische gelijkheid**

In al haar activiteiten eerbiedigt de Unie het beginsel van gelijkheid van haar burgers. Zij genieten gelijke aandacht van de instellingen van de Unie.

### **Artikel I-45: Beginsel van de representatieve democratie**

1. De werking van de Unie is gegrond op het beginsel van de representatieve democratie.
2. De burgers worden op het niveau van de Unie rechtstreeks vertegenwoordigd in het Europees Parlement. De lidstaten worden in de Europese Raad en in de Raad vertegenwoordigd door hun regeringen, die zelf verantwoording verschuldigd zijn aan de, door hun burgers verkozen, nationale parlementen.
3. Iedere burger heeft het recht aan het democratisch leven van de Unie deel te nemen. De besluitvorming vindt plaats op een zo open mogelijke wijze, en zo dicht bij de burgers als mogelijk.
4. De politieke partijen op Europees niveau dragen ertoe bij dat het Europese politieke bewustzijn wordt gevormd en dat de wil van de burgers van de Unie tot uiting komt.

### **Artikel I-46: Beginsel van de participerende democratie**

1. De instellingen van de Unie bieden de burgers en de representatieve verenigingen via passende kanalen de mogelijkheid hun mening over alle gebieden van het optreden van de Unie kenbaar te maken en daarover in het openbaar in discussie te treden.
2. De instellingen van de Unie voeren een open, transparante en regelmatige dialoog met de representatieve verenigingen en de civiele samenleving.
3. Ter wille van de samenhang en de transparantie van het optreden van de Unie pleegt de Commissie op ruime schaal overleg met de betrokken partijen.

#### **Artikel I-47: De sociale partners en de autonome sociale dialoog**

De Europese Unie erkent en bevordert de rol van de sociale partners op het niveau van de Unie, en houdt daarbij rekening met de verschillen tussen de nationale stelsels: zij bevordert hun onderlinge dialoog, met inachtneming van hun autonomie.

#### **Artikel I-48: De Europese ombudsman**

Een door het Europees Parlement benoemde Europese ombudsman neemt kennis van, doet onderzoek naar, en brengt verslag uit over klachten betreffende gevallen van wanbeheer in de instellingen, organen of agentschappen van de Unie. De Europese ombudsman verricht zijn werkzaamheden in volledige onafhankelijkheid.

#### **Artikel I-49: Transparantie van de werkzaamheden van de instellingen van de Unie**

1. Om goed bestuur te bevorderen en de deelneming van de civiele samenleving te waarborgen, werken de instellingen, de organen en de agentschappen van de Unie in een zo groot mogelijke openheid.
2. Het Europees Parlement, alsook de Raad wanneer hij een wetgevingsvoorstel bespreekt en aanneemt, vergaderen in het openbaar.
3. Iedere burger van de Unie en iedere natuurlijke of rechtspersoon met verblijfplaats of zijn statutaire zetel in een lidstaat heeft het recht op toegang tot de documenten, welke vorm deze ook hebben, van de instellingen, de agentschappen en de organen van de Unie onder de in deel III genoemde voorwaarden.
4. In de Europese wet worden de algemene beginselen en de beperkingen vastgesteld die op grond van openbare of particuliere belangen, aan de uitoefening van het recht op toegang tot deze documenten verbonden zijn.
5. De in lid 3 bedoelde instellingen, organen of agentschappen stellen in hun reglementen van orde specifieke bepalingen betreffende de toegang tot hun documenten vast, overeenkomstig de in het voorgaande lid bedoelde Europese wet.

### **Artikel I-50: Bescherming van persoonsgegevens**

1. Eenieder heeft recht op bescherming van de hem betreffende persoonsgegevens.
2. In de Europese wet worden de voorschriften vastgesteld betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens door de instellingen, de organen en de agentschappen van de Unie, alsook door de lidstaten, bij de uitoefening van activiteiten die onder de werkingssfeer van het recht van de Unie vallen, alsmede de voorschriften betreffende het vrije verkeer van die gegevens. Op de eerbiediging van deze voorschriften wordt toezicht uitgeoefend door een onafhankelijke autoriteit.

### **Artikel I-51: De status van kerken en van niet-confessionele organisaties**

1. De Unie eerbiedigt de status die kerken en religieuze verenigingen en gemeenschappen volgens het nationale recht in de lidstaten hebben, en doet daaraan geen afbreuk.
2. De Unie eerbiedigt evenzeer de status van levensbeschouwelijke en niet-confessionele organisaties.
3. De Unie voert een open, transparante en regelmatige dialoog met die kerken en organisaties, met inachtneming van hun identiteit en hun specifieke bijdrage.

### **[Artikel X**

1. Het Europese Volkerencongres fungeert als contact- en reflectieforum voor het Europese politieke leven. Het komt minstens eenmaal per jaar bijeen. Deze bijeenkomsten zijn openbaar. De voorzitter van het Europees Parlement roept het Congres bijeen en zit het voor.
2. Het Congres mengt zich niet in de wetgevingsprocedure van de Unie.
3. De voorzitter van de Europese Raad brengt verslag uit over de staat van de Unie. De voorzitter van de Commissie licht het jaarlijkse wetgevingsprogramma toe.

## **TITEL VII: DE FINANCIEN VAN DE UNIE**

### **Artikel I-52: De budgettaire en financiële beginselen**

1. Alle ontvangsten en uitgaven van de Unie moeten voor elk begrotingsjaar worden geraamd en opgenomen in de begroting, overeenkomstig de bepalingen van Deel III van de Grondwet.
2. De ontvangsten en uitgaven van de begroting moeten in evenwicht zijn.
3. De uitgaven opgevoerd op de begroting worden toegestaan voor de duur van het begrotingsjaar in overeenstemming met de in artikel [voorheen 279] bedoelde Europese wet.
4. De uitvoering van uitgaven opgevoerd op de begroting vereist de voorafgaande vaststelling van een bindende rechtshandeling die een rechtsgrond geeft aan de actie van de Unie en aan de uitvoering van de uitgave in overeenstemming met de in artikel [voorheen 279] bedoelde Europese wet. Die handeling moet de vorm hebben van een Europese wet, een Europese kaderwet, een Europese verordening of een Europees besluit.
5. Teneinde de begrotingsdiscipline te verzekeren, stelt de Unie geen handelingen vast die aanzienlijke gevolgen kunnen hebben voor de begroting, zonder de verzekering te geven dat die voorstellen of maatregelen gefinancierd kunnen worden binnen de grenzen van de eigen middelen van de Unie en van het in artikel I-54 bedoelde meerjarig financieel kader.
6. De begroting van de Unie wordt uitgevoerd volgens het beginsel van goed financieel beheer. De lidstaten en de Unie werken samen om te verzekeren dat de op de begroting opgevoerde kredieten volgens het beginsel van goed financieel beheer worden gebruikt.
7. De Unie en de lidstaten bestrijden fraude en alle andere onwettige activiteiten waardoor de financiële belangen van de Unie worden geschaad, in overeenstemming met de bepalingen van artikel [voorheen 280] van Deel III.

### **Artikel I-53: De middelen van de Unie**

1. De Unie voorziet zich van de middelen die nodig zijn om haar doelstellingen te verwezenlijken en haar beleid ten uitvoer te leggen.
2. De begroting van de Unie wordt, onverminderd andere ontvangsten, volledig uit eigen middelen gefinancierd.
3. In een Europese wet van de Raad worden de grenzen van de middelen van de Unie bepaald en kunnen nieuwe categorieën van middelen worden vastgesteld dan wel bestaande categorieën worden ingetrokken. Deze wet treedt pas in werking na door de lidstaten overeenkomstig hun onderscheiden grondwettelijke bepalingen te zijn goedgekeurd. De Raad besluit met eenparigheid van stemmen na raadpleging van het Europees Parlement.
4. In een Europese wet van de Raad worden de nadere voorschriften betreffende de middelen van de Unie vastgesteld. De Raad besluit na goedkeuring van het Parlement.

### **Artikel I-54: Het meerjarig financieel kader**

1. Het meerjarig financieel kader beoogt een geordende ontwikkeling van de uitgaven van de Unie te waarborgen binnen de grenzen van de eigen middelen. Het kader stelt overeenkomstig de bepalingen van artikel [...] van Deel III de jaarlijkse maximumbedragen aan kredieten voor vastleggingen per uitgavencategorie vast.
2. Het meerjarig financieel kader wordt vastgesteld in een Europese wet van de Raad. De Raad besluit na goedkeuring van het Europees Parlement, dat zich uitspreekt bij meerderheid van stemmen van zijn leden.
3. De jaarlijkse begroting van de Unie neemt het meerjarig financieel kader in acht.

### **Artikel I-55: De begroting van de Unie**

Op voorstel van de Commissie stellen het Europees Parlement en de Raad overeenkomstig de in artikel [voorheen 272] bepaalde regels de Europese wet houdende de jaarlijkse begroting van de Unie vast.

## **TITEL VIII: DE UNIE EN HAAR NAASTE OMGEVING**

### **Artikel I-56: De Unie en haar naaste omgeving**

1. De Unie ontwikkelt bijzondere betrekkingen met de naburige staten, die erop gericht zijn een ruimte van welvaart en goed nabuurschap tot stand te brengen welke stoelt op de waarden van de Unie en gekenmerkt wordt door nauwe en vreedzame betrekkingen die gebaseerd zijn op onderlinge samenwerking.
2. Hiertoe kan de Unie met de betrokken staten specifieke overeenkomsten sluiten en uitvoeren, overeenkomstig het bepaalde in artikel III.226 (ex-artikel 33) van Deel III van de Grondwet. De overeenkomsten kunnen wederkerige rechten en verplichtingen omvatten en tevens voorzien in de mogelijkheid gemeenschappelijk op te treden. Over de uitvoering ervan wordt op gezette tijden overleg gepleegd.

## **TITEL IX: HET LIDMAATSCHAP VAN DE UNIE**

### **Artikel I-57: Criteria om in aanmerking te komen en procedure voor toetreding tot de Unie**

De Unie staat open voor alle Europese staten die de in artikel 2 bedoelde waarden eerbiedigen en ernaar streven deze gezamenlijk te bevorderen.

Elke Europese staat die lid van de Unie wenst te worden, kan daartoe een verzoek richten tot de Raad. Het Europees Parlement en de nationale parlementen van de lidstaten worden van dit verzoek in kennis gesteld. De Raad spreekt zich met eenparigheid van stemmen uit na de Commissie te hebben geraadpleegd en na goedkeuring van het Europees Parlement. De voorwaarden en nadere regels voor de toelating vormen het onderwerp van een akkoord tussen de lidstaten en de kandidaat-lidstaat. Dit akkoord moet door alle overeenkomstsluitende staten worden bekrachtigd overeenkomstig hun onderscheiden grondwettelijke bepalingen.

### **Artikel I-58: Schorsing van de lidmaatschapsrechten van de Unie**

1. De Raad kan met een meerderheid van viervijfde van zijn leden, op een met redenen omkleed voorstel van eenderde van de lidstaten, het Europees Parlement of de Commissie, en na goedkeuring door het Europees Parlement, een besluit aannemen waarbij hij constateert dat er een duidelijk gevaar bestaat voor een ernstige schending van de in artikel 2 genoemde waarden door een lidstaat. Alvorens die constatering te doen, hoort de Raad de betrokken lidstaat en kan hij die lidstaat volgens dezelfde procedure aanbevelingen doen.

De Raad gaat regelmatig na of de redenen die tot zijn constatering hebben geleid, nog gegrond zijn.

2. De Europese Raad kan met eenparigheid van stemmen op voorstel van eenderde van de lidstaten of van de Commissie en na goedkeuring door het Europees Parlement een besluit aannemen waarbij hij een ernstige en voortdurende schending van in artikel 2 genoemde beginselen door een lidstaat constateert, na de lidstaat in kwestie om opmerkingen te hebben verzocht.
3. Wanneer de in lid 2 bedoelde constatering is gedaan, kan de Raad met gekwalificeerde meerderheid van stemmen een besluit aannemen tot schorsing van bepaalde rechten die uit de toepassing van de Grondwet op de lidstaat in kwestie voortvloeien, met inbegrip van de stemrechten van die lidstaat in de Raad. De Raad houdt daarbij rekening met de mogelijke gevolgen van een dergelijke schorsing voor de rechten en verplichtingen van natuurlijke en rechtspersonen.

De verplichtingen van de lidstaat in kwestie uit hoofde van de Grondwet blijven in ieder geval verbindend voor die lidstaat.

4. De Raad kan naderhand met gekwalificeerde meerderheid van stemmen een besluit aannemen om krachtens lid 3 genomen maatregelen te wijzigen of in te trekken vanwege wijzigingen in de toestand die tot het opleggen van de maatregelen heeft geleid.
5. Voor de toepassing van dit artikel besluit de Raad zonder rekening te houden met de lidstaat in kwestie. Onthouding van stemming door aanwezige of vertegenwoordigde leden vormt geen beletsel voor het aannemen van de in lid 2 bedoelde besluiten.

Dit lid is eveneens van toepassing wanneer stemrechten worden geschorst op grond van lid 3.

6. Voor de toepassing van de leden 1 en 2 besluit het Europees Parlement met een meerderheid van tweederde der uitgebrachte stemmen welke tevens een meerderheid van zijn leden vertegenwoordigt.



## **Artikel I-59: Vrijwillige terugtrekking uit de Unie**

1. Elke lidstaat kan, overeenkomstig zijn grondwettelijke regels, besluiten zich uit de Europese Unie terug te trekken.
2. De lidstaat die besluit zich terug te trekken, geeft kennis van zijn voornemen aan de Europese Raad, die zich met deze kennisgeving belast. In het licht van de richtsnoeren van de Europese Raad sluit de Unie via onderhandelingen met deze staat een overeenkomst over de voorwaarden voor zijn terugtrekking, waarbij rekening wordt gehouden met het kader van de toekomstige betrekkingen van die staat met de Unie. Deze overeenkomst wordt namens de Unie door de Raad met gekwalificeerde meerderheid van stemmen, na goedkeuring door het Europees Parlement, gesloten.

De vertegenwoordiger van de lidstaat die zich terugtrekt neemt niet deel aan de beraadslagingen of de besluitvorming van de Europese Raad en de Raad die hem betreffen.

3. Deze Grondwet is niet meer op de betrokken staat van toepassing met ingang van de datum van inwerkingtreding van de terugtrekkingsovereenkomst of, bij gebreke daarvan, twee jaar na de in lid 2 bedoelde kennisgeving, tenzij de Europese Raad met instemming van de betrokken lidstaat tot verlenging van deze termijn besluit.
4. Indien een lidstaat die zich uit de Unie heeft teruggetrokken opnieuw om het lidmaatschap verzoekt, wordt dat verzoek onderworpen aan de procedure van artikel I-57.

## **ONTWERPPROTOCOL BETREFFENDE DE ROL VAN DE NATIONALE PARLEMENTEN IN DE EUROPESE UNIE**

DE HOGE VERDRAGSLUITENDE PARTIJEN,

ERAAN HERINNEREND dat de wijze waarop de afzonderlijke nationale parlementen de controle uitoefenen op hun eigen regering met betrekking tot de activiteiten van de Unie, valt onder de eigen constitutionele inrichting en praktijk van de lidstaten,

GELEID DOOR DE WENS om evenwel een grotere betrokkenheid van de nationale parlementen bij de activiteiten van de Europese Unie te stimuleren en hun betere mogelijkheden te bieden om hun zienswijze over wetgevingsvoorstellen en over andere aangelegenheden die voor hen van bijzonder belang kunnen zijn, te uiten,

HEBBEN de volgende bepalingen VASTGESTELD, die aan de Grondwet worden gehecht:

- I. Informatie voor de nationale parlementen van de lidstaten
  1. Alle discussiedocumenten van de Commissie (groenboeken, witboeken en mededelingen) worden ten tijde van publicatie rechtstreeks door de Commissie aan de nationale parlementen van de lidstaten toegezonden. De Commissie zendt ook het jaarlijkse wetgevingsprogramma en alle andere wetgevingsvoorstellen en teksten met betrekking tot beleidsstrategie die zij indient bij het Europees Parlement en de Raad, tegelijkertijd toe aan de nationale parlementen van de lidstaten.
  2. Alle tot het Europees Parlement en de Raad gerichte wetgevingsvoorstellen worden tegelijkertijd aan de nationale parlementen van de lidstaten toegezonden.
  3. De nationale parlementen van de lidstaten kunnen de voorzitter van het Europees Parlement, van de Raad en van de Commissie een met redenen omkleed advies toezenden betreffende de overeenstemming van een wetgevingsvoorstel met het subsidiariteitsbeginsel, volgens de procedure van het protocol betreffende de toepassing van het subsidiariteits- en het evenredigheidsbeginsel.

4. Er dient een periode van zes weken te verstrijken tussen het ogenblik waarop een wetgevingsvoorstel door de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad en de nationale parlementen van de lidstaten in de officiële talen van de Europese Unie beschikbaar wordt gesteld, en de datum waarop het met het oog op de vaststelling ervan of op de vaststelling van een standpunt in het kader van een wetgevingsprocedure op de agenda van de Raad wordt geplaatst, behoudens uitzonderingen vanwege de urgentie van de zaak, waarvoor de redenen in de handeling of het gemeenschappelijk standpunt moeten worden aangegeven. Behalve in naar behoren gemotiveerde dringende gevallen kan tijdens deze zes weken niet worden vastgesteld dat er over een wetgevingsvoorstel een akkoord bestaat. Tussen de plaatsing van een voorstel op de agenda van de Raad en de vaststelling van een gemeenschappelijk standpunt moeten tien dagen verstrijken.
5. De agenda's en de resultaten van de Raadszittingen, daaronder begrepen de notulen van de Raadszittingen waarin over wetgevingsvoorstellen is beraadslaagd, worden rechtstreeks meegedeeld aan de nationale parlementen van de lidstaten, tegelijkertijd met de toezending aan de regeringen van de lidstaten.
6. De Rekenkamer zendt haar jaarverslag ter informatie toe aan de nationale parlementen van de lidstaten, tegelijkertijd met de toezending ervan aan het Europees Parlement en de Raad.
7. Betreft het nationale parlementen met een tweekamerstelsel, dan gelden deze bepalingen voor beide kamers.

## II. Samenwerking tussen parlementen

8. Het Europees Parlement en de nationale parlementen onderzoeken samen hoe binnen de Europese Unie de samenwerking tussen de verschillende parlementen op efficiënte en regelmatige wijze georganiseerd en gestimuleerd kan worden.
9. De Conferentie van commissies voor Europese aangelegenheden kan elke door haar passend geachte bijdrage ter attentie van het Europees Parlement, de Raad en de Commissie leveren. Deze Conferentie bevordert voorts de uitwisseling van informatie en beste praktijken tussen de parlementen van de lidstaten en het Europees Parlement, alsook tussen hun respectieve gespecialiseerde commissies. De Conferentie kan ook interparlementaire conferenties over specifieke onderwerpen organiseren, met name om vraagstukken op het gebied van het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid en het gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid te bespreken. De bijdragen van de Conferentie binden de nationale parlementen niet en laten hun standpunt onverlet.

## **PROTOCOL BETREFFENDE DE TOEPASSING VAN HET SUBSIDIARITEITS- EN HET EVENREDIGHEIDSBEGINSEL**

DE HOGE VERDRAGSLUITENDE PARTIJEN

GELEID DOOR DE WENS ervoor te zorgen dat besluiten zo dicht mogelijk bij de burgers van de Unie worden genomen;

VASTBESLOTEN de voorwaarden vast te stellen voor de toepassing van het subsidiariteits- en het evenredigheidsbeginsel van artikel I-9 van de Grondwet en een systeem in te stellen voor toezicht op de toepassing van deze beginselen door de Instellingen;

HEBBEN te dien einde OVEREENSTEMMING BEREIKT omtrent de volgende bepalingen, die aan de Grondwet worden gehecht:

1. Elke Instelling draagt er voortdurend zorg voor dat het subsidiariteits- en het evenredigheidsbeginsel van artikel I-9 van de Grondwet in acht worden genomen.
2. Alvorens een wetgevingshandeling voor te stellen, gaat de Commissie over tot brede raadplegingen. Dit overleg moet, waar nodig, rekening houden met de regionale en lokale dimensie van het beoogde optreden. In buitengewoon dringende gevallen, gaat de Commissie niet over tot raadpleging. Zij motiveert haar beslissing in haar voorstel.
3. De Commissie zendt haar wetgevingsvoorstellen en wijzigingsvoorstellen gelijktijdig toe aan de nationale parlementen van de lidstaten en aan de wetgever van de Unie. De wetgevings-resoluties van het Europees Parlement en de gemeenschappelijke standpunten van de Raad worden, zodra ze zijn aangenomen of vastgesteld, door de betrokken instelling aan de nationale parlementen van de lidstaten toegezonden.

4. De Commissie motiveert haar voorstel in het licht van het subsidiariteits- en het evenredigheidsbeginsel. Aan elk wetgevingsvoorstel wordt een subsidiariteits- en een evenredigheidsmemorandum gehecht, met een uitgebreide toelichting van de elementen op basis waarvan de naleving van het subsidiariteits- en het evenredigheidsbeginsel kan worden beoordeeld. Dat memorandum moet elementen bevatten waarmee de financiële gevolgen van het voorstel kunnen worden beoordeeld, alsook - in het geval van een kaderwet - het effect ervan op de door de lidstaten vast te stellen regelgeving, inclusief - waar toepasselijk - de regionale regelgeving. De redenen voor de conclusie dat een doelstelling van de Unie beter bereikt kan worden door de Unie moeten met kwalitatieve of, zo mogelijk, kwantitatieve indicatoren worden gestaafd. De Commissie houdt er rekening mee dat alle lasten, financiële of administratieve, voor de Unie, nationale regeringen, regionale of lokale overheden, bedrijfsleven en burgers tot een minimum moeten worden beperkt en evenredig moeten zijn met het te bereiken doel.
5. Alle nationale parlementen van de lidstaten of afzonderlijke kamers van een nationaal parlement kunnen binnen een termijn van zes weken vanaf de datum van toezending van het wetgevingsvoorstel van de Commissie, aan de voorzitters van het Europees parlement, de Raad en de Commissie een gemotiveerd advies toezenden over de redenen waarom zij menen dat het betrokken voorstel niet strookt met het subsidiariteitsbeginsel. De nationale parlementen of afzonderlijke kamers van een nationaal parlement raadplegen, waar van toepassing, de regionale parlementen met wetgevende bevoegdheid.
6. Het Europees Parlement, de Raad en de Commissie houden rekening met de gemotiveerde adviezen die de nationale parlementen van de lidstaten of een kamer van die parlementen tot hen richten.

De nationale parlementen van de lidstaten met een parlementair éenkamerstelsel beschikken over twee stemmen, en de afzonderlijke kamers in een parlementair tweekamerstelsel over één stem.

Ingeval gemotiveerde adviezen waarin wordt gesteld dat een Commissievoorstel niet strookt met het subsidiariteitsbeginsel, ten minste eenderde van alle stemmen van de nationale parlementen van de lidstaten en van de afzonderlijke kamers van de nationale parlementen vertegenwoordigen, moet de Commissie haar voorstel opnieuw bezien. Deze drempel bedraagt ten minste eenvierde van alle stemmen indien het een voorstel van de Commissie betreft of een initiatief van een groep lidstaten in het kader van artikel [8] van hoofdstuk X, betreffende de ruimte van vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid, van deel III van de Grondwet.

Op grond daarvan kan de Commissie besluiten haar voorstel te handhaven, te wijzigen of in te trekken. De Commissie motiveert haar besluit.

7. Het Hof van Justitie is bevoegd kennis te nemen van elk beroep wegens schending door een wetgevingshandeling van het subsidiariteitsbeginsel, dat op de wijze als aangegeven in artikel [230] wordt ingesteld door de lidstaten of door die lidstaten in overeenstemming met de eigen nationale rechtsorde wordt overgebracht namens een nationaal parlement of een kamer van dat parlement].

Uit hoofde van ditzelfde artikel van de Grondwet kan ook het Comité van de Regio's een dergelijk beroep instellen ten aanzien van wetgevingshandelingen voor de vaststelling waarvan het krachtens de Grondwet moet worden geraadpleegd.

8. De Commissie brengt jaarlijks aan de Europese Raad, het Europees Parlement, de Raad en de nationale parlementen van de lidstaten verslag uit over de toepassing van artikel I-9 van de Grondwet. Dit jaarverslag wordt ook toegezonden aan het Comité van de Regio's en aan het Economisch en Sociaal Comité.

---

## ONTWERP-TEKST MET TOELICHTINGEN

### TITEL I: DEFINITIE EN DOELSTELLINGEN VAN DE UNIE

#### Artikel I-1: Instelling van de Unie

1. Bij deze Grondwet, die geïnspireerd wordt door de wil van de **burgers volkeren** en de staten van Europa om aan hun gemeenschappelijke toekomst op te bouwen, wordt een Unie ingesteld [... genoemd], **waaraan de lidstaten bevoegdheden verlenen om hun gemeenschappelijke doelstellingen te bereiken. De Unie coördineert het beleid van de lidstaten dat gericht is op het bereiken van die doelstellingen en oefent op communautaire wijze de bevoegdheden uit die de lidstaten aan haar overdragen in bepaalde sectoren een beleid op federale grondslag te voeren en het beleid in andere sectoren te coördineren.**
- ~~2. De Unie eerbiedigt de nationale identiteit van haar lidstaten.~~
2. ~~De Unie staat open voor alle Europese staten waarvan de volkeren haar waarden delen, die deze waarden eerbiedigen en ernaar streven deze gezamenlijk te bevorderen.~~  
**De Unie staat open voor alle Europese staten die haar waarden eerbiedigen en ernaar streven deze gezamenlijk te bevorderen.**

#### Opmerkingen

##### Ad lid 1:

1. *Bij de formulering van de herziene versie die wordt voorgesteld is rekening gehouden met de vele suggesties van de Conventieleden.*



- *de woorden "federale wijze" vermijden: die lijkt wel terecht als omschrijving in vele talen en in de ogen van vele Conventieleden maar heeft in de verschillende talen van de Unie zeer uiteenlopende connotaties en zou derhalve in sommige landen voor misverstanden kunnen zorgen (zie wijzigingsvoorstellen Hain + Kohout + Farnleitner + Hololei + Kirkhope + Hübner + Fini + Vanhanen + Kiljunen + Olesky + Costa + 3 Portugese Conventieleden + Korčok + Würmeling + Altmaier + Kacin + Horvat + Schlüter + Queiró + Rupel + Tomlinson + Muscardini + Oguz + Hololei + Kelam + 3 Conventieleden + Schlüter). De alternatieve formulering "op communautaire wijze" is door verscheidene Conventieleden voorgesteld.*
- *de dubbele legitimiteit van de Unie, die berust op de burgers en de staten, tot uiting brengen (wijzigingsvoorstellen Duhamel + 6, Brok + 12, Palacio, Follini, Korčok, Arabadjiev, Fischer, Katiforis, Szajer, Paciotti, Spini, Puwak, Meyer, Voggenhuber + 1, Mac Cormick, Nagy);*
- *duidelijk verwoorden dat de Unie uitsluitend handelt op basis van bevoegdheden die haar zijn overgedragen door de lidstaten, en haar niet zijn verleend door de Grondwet als zodanig (wijzigingsvoorstellen Hain en anderen);*
- *aangeven dat de Unie het beleid coördineert (zie wijzigingsvoorstellen Duhamel + 6, Haenel + Badinter + Michel + 5).*
- *niet de indruk wekken dat **alle** beleidsinitiatieven van de lidstaten door de Unie worden gecoördineerd (wijzigingsvoorstellen Farnleitner + Michel + 5);*
- *ook is rekening gehouden met een aantal redactionele voorstellen.*

*Het Praesidium is van mening dat de formulering van de huidige verdragen "een steeds hechter verbond", waarvan de invoeging in artikel 1 in verscheidene wijzigingsvoorstellen wordt gevraagd (Villepin, Michel + 5, Lopes, Van Lancker, Kohout, Fini, Lequiller, Kuneva, Fischer, Severin, Brok + 12), in de preambule zou kunnen worden opgenomen.*

Ad lid 2:

*Vervangen door het nieuwe artikel 3 ter (zie hierna), waarin dit lid wordt samengevoegd met het voormalige artikel 9, lid 6.*

Ad lid 3 (thans lid 2)

*In aansluiting op tal van wijzigingsvoorstellen (Berger + 2, Timmermans + 3, Queiró, Brok + 34, Roche, Fischer, Svensson, Hjelm-Wallen + 3, Hain, de Vries + de Bruijn, Bonde + Heathcoat-Amory), verduidelijkt de nieuwe formulering dat de toetredingscriteria dezelfde zijn als die van het huidige EU-Verdrag.*

**Artikel I-2: De waarden van de Unie**

De waarden waarop de Unie berust, zijn eerbied voor de menselijke waardigheid, vrijheid, democratie, de rechtsstaat en eerbiediging van de mensenrechten. Deze waarden hebben de lidstaten gemeen in een samenleving die gekenmerkt wordt door pluralisme, verdraagzaamheid, rechtvaardigheid, **gelijkheid**, solidariteit en **verbod van discriminatie**.

**Opmerkingen:**

*De tweede zin is herschreven om niet de indruk te wekken dat doelstellingen van de Unie worden opgesomd.*

*Het voornaamste wijzigingsvoorstel voor dit artikel behelst de opname van de begrippen gelijkheid en verbod van discriminatie, zoals zeer vele Conventieleden in hun wijzigingsvoorstellen en in de aanvullende plenaire zitting van 26 maart hebben gevraagd (wijzigingsvoorstellen Duhamel + 9, Andukaitis, Michel + 5, Paciotti + Spini, Katiforis, Voggenhuber + Lichtenberger, Giannakou, Einem, Tiilikainen, Kiljunen + Vanhanen, Svensson, Palacio, Kaufmann, Andriukaitis + 4). De twee begrippen omvatten uiteraard met name de gelijkheid tussen mannen en vrouwen, die meer specifiek wordt vermeld in artikel 3.*

*Ook zijn de voorstellen overgenomen om pluralisme in het artikel op te nemen.*

### **Artikel I-3: De doelstellingen van de Unie**

1. De Unie stelt zich ten doel de vrede, haar waarden en het welzijn van haar volkeren te bevorderen.
2. De Unie biedt haar burgers een ruimte van vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid **zonder binnengrenzen en een interne markt, waar vrije, onvervalste concurrentie heerst** ~~waarin haar gemeenschappelijke waarden worden ontwikkeld en de rijkdom van haar culturele verscheidenheid wordt geëerbiedigd.~~
3. **De Unie zet zich in voor een Europa van duurzame ontwikkeling op basis van een evenwichtige economische groei, met een sociale markteconomie, en streeft daarbij naar volledige werkgelegenheid en sociale vooruitgang.**

**Zij streeft naar een hoog niveau van bescherming en van verbetering van de kwaliteit van het milieu. Zij bevordert wetenschappelijke en technische vooruitgang.**

**Zij bestrijdt sociale uitsluiting en bevordert rechtvaardigheid en sociale bescherming, de gelijkheid tussen mannen en vrouwen, de solidariteit tussen de generaties en de bescherming van de rechten van het kind.**

**Zij bevordert de economische, sociale en territoriale samenhang, en de solidariteit tussen de lidstaten.**

**De Unie eerbiedigt haar rijke verscheidenheid aan culturen en talen en ziet toe op de instandhouding en de ontwikkeling van het Europees cultureel erfgoed.**

3. ~~De Unie zet zich in voor een Europa van duurzame ontwikkeling op basis van een evenwichtige economische groei en sociale rechtvaardigheid, met een vrije interne markt en een economische en monetaire unie, gericht op volledige werkgelegenheid, de totstandbrenging van hoge niveaus van concurrentievermogen en levensstandaard. Zij bevordert de economische en sociale samenhang, de sociale bescherming, de gelijkheid van mannen en vrouwen, alsmede milieubescherming en sociale bescherming en werkt aan wetenschappelijke en technische vooruitgang, met inbegrip van de ontdekking van de ruimte. Zij bevordert de solidariteit tussen de generaties en de tussen de staten, alsmede gelijke kansen voor iedereen.~~
4. ~~Bij de verdediging van de onafhankelijkheid en de behartiging van de belangen van Europa streeft de Unie ernaar haar waarden wereldwijd ingang te doen vinden. In haar betrekkingen met de wereld buiten haar grenzen handhaaft en bevordert de Unie haar waarden en belangen. Zij draagt bij tot de vrede, de veiligheid, de duurzame ontwikkeling van de aarde, de solidariteit en het wederzijds respect tussen de volkeren, de vrije en eerlijke handel, de uitbanning van armoede en de bescherming van de mensenrechten, in het bijzonder van de rechten van kinderen, alsook tot de strikte nakoming en ontwikkeling van de het internationaal aanvaarde wettelijke verbintenissen recht, met inbegrip van de inachtneming van de beginselen van het Handvest van de Verenigde Naties en vrede tussen de staten.~~
5. Deze doelstellingen worden nagestreefd met passende middelen, afhankelijk van de bevoegdheden die daartoe bij deze Grondwet aan de Unie zijn toegewezen.

### **Opmerkingen**

*Gelet op het grote aantal wijzigingsvoorstellen voor de leden 2 en 3 van dit artikel, heeft het Praesidium deze twee leden omgewerkt, om zoveel mogelijk rekening te houden met wijzigingsvoorstellen en opmerkingen, en toch de leesbaarheid van de tekst en de politieke evenwichten te behouden of zelfs te verbeteren.*

*Zo houdt de nieuwe tekst bijvoorbeeld rekening met voorstellen die erop gericht zijn om:*

- *de begrippen ruimte van vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid enerzijds en culturele verscheidenheid anderzijds te scheiden, omdat op die combinatie kritiek is geleverd.*
- *duidelijk te maken dat de Unie een ruimte van vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid en de interne markt biedt die haar burgers ten goede komen (Brok + 13).*
- *de formulering betreffende de bescherming van het milieu te versterken (Hjelm-Wallén + 3 Conventieleden, Michel + 5, Voggenhuber + Lichtenberger, Tiilikainen + Peltomäki, Fischer, Svensson, Duff, McCormick, Thorning-Schmidt, Kaufmann, Santer + 2 Conventieleden, Timmermans, Palacio, Skaarup and Dybkjær).*
- *het begrip "sociale markteconomie" op te nemen, zoals aanbevolen door Werkgroep IX (zie wijzigingsvoorstellen de Villepin, Farnleitner, Santer + 2, Voggenhuber + Lichtenberger, Duhamel + 9, Nagy, Fischer, Kuneva, McCormick, Arabajiev, Paciotti + Spini, Kaufmann, Floch, Meyer, López-Garrido, Teufel, Brok + 23 Conventieleden) alsmede de meeste andere door Werkgroep XI voorgestelde elementen.*
- *het begrip interne markt met vrije, onvervalste concurrentie te introduceren (Teufel, Heathcoat-Amory);*
- *het begrip "territoriale samenhang" te introduceren (wijzigingsvoorstellen Borrell + 2, Cravinho, Chabert, de Villepin, Frendo, Cristina, Kacin, Horvat, Lequiller, Einem, Paciotti + Spini, Serracino-Inglot + Inguanez).*
- *het begrip "verscheidenheid aan talen" toe te voegen aan "verscheidenheid aan culturen" (McCormick, Borrell + 2, Hübner, Rupel + 1, Eckstein-Kovács, Haenel + Badinter, Abitbol, Farnleitner, Muscardini, Lequiller, Rupel + Lenarčič, Cushnahan, Queiró). Met het oog op het evenwicht is ook het begrip gemeenschappelijk cultureel erfgoed toegevoegd (staat reeds in het huidige verdrag) (wijzigingsvoorstellen De Vries + 4).*

- de woorden "met inbegrip van de ontdekking van de ruimte" te schrappen (Hjelm-Wallén + 3 Conventieleden, Kristensen, Hain, Hololei, Lopes, Svensson, de Vires + 4 Conventieleden, Kiljunen + Vanhannen, Duff, Einem, Wittbrodt, Queiró, Heathcoat-Amory, Kohout, Meyer, Muscardini and Fogler).
- de rechten van de kinderen te vermelden, niet alleen in de context van het externe optreden van de Unie, maar ook bij haar interne optreden.

*Het Praesidium onderstreept dat het aansluit bij de opzet van dit artikel om de verschillende algemene begrippen die worden gebruikt om op een beknopte en leesbare manier de fundamentele doelstellingen van de Unie te omschrijven - begrippen die vaak nieuw zijn ten opzichte van de huidige verdragen -, zo te interpreteren dat zij een aantal meer specifieke beleidsvormen en doelstellingen bestrijken die in deel III van de Grondwet zijn vastgelegd.*

*Het Praesidium heeft er trouwens op toegezien dat verscheidene andere elementen die in dat verband zijn voorgesteld op een prominente plaats in deel III van de Grondwet staan: bijvoorbeeld de artikelen III-1, III-2 en III-3 van dat deel, over "gender mainstreaming", het in aanmerking nemen van milieuaspecten, en diensten van algemeen belang; ook de vermelding van de bestrijding van racisme en vreemdelingenhaat in het artikel van deel III dat de doelstellingen omschrijft die worden nagestreefd in het kader van de ruimte van vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid.*

*Lid 4 is omgewerkt om rekening te houden met de zeer vele wijzigingsvoorstellen en betogen waarin wordt gevraagd de bewoordingen minder "eurocentrisch" en minder defensief te maken, zodat goed duidelijk wordt dat de houding van de Unie er een is van openheid naar de wereld. Ook verscheidene andere, meer specifieke wijzigingsvoorstellen zijn in aanmerking genomen, met name een verwijzing naar veiligheid (zie wijzigingsvoorstellen Barnier, Demiralp, Figel, Giannakou, Brok + 13, Palacio, Michel + 5, Roche, de Villepin and Kelam) , mensenrechten (Farnleitner, Voggenhuber + Lichtenberger, Michel + 5, Lequiller, Duff, MacCormick, Serracino-Inglott, Hjelm-Wallén + 3, Nagy, Kaufmann and Tomlinson), naleving en ontwikkeling van het volkenrecht, met name het Handvest van de Verenigde Naties (Lopes, Michel + 5, Svensson, Hjelm-Wallén + 3, Paciotti + Spini and Dini), en vrije en eerlijke handel (Lennmarker, Brok + 13, Stockton).*

#### **Artikel I-4: Fundamentele vrijheden en verbod van discriminatie**

1. **Overeenkomstig de bepalingen van deze Grondwet verzekert de Unie binnen haar grenzen het vrije verkeer van personen, goederen, diensten en kapitaal, en de vrijheid van vestiging.**
2. Binnen het toepassingsgebied van deze Grondwet is, onverminderd de bijzondere bepalingen ervan, elke discriminatie op grond van nationaliteit verboden.

#### **Opmerkingen**

*Dit nieuwe artikel vormt een antwoord op een voorstel dat in verscheidene wijzigingsvoorstellen en tijdens de aanvullende zittingen van 5 en 26 maart is geformuleerd, en een bedenking van de president van het Hof van Justitie tijdens zijn uiteenzetting in de studiegroep op 17 februari: het vestigt de vier voornaamste vormen van vrij verkeer en de vrijheid van vestiging, in het begin van het eerst deel, zodat hun essentiële belang op juridisch en politiek vlak zichtbaarder wordt. Het artikel onderstreept eveneens op duidelijker en passender wijze dan in het artikel over de exclusieve bevoegdheden in het vorige ontwerp dat het allereerst fundamentele vrijheden zijn, dus rechtstreeks toepasbare garanties. Die hoedanigheid is immers veel geschikter dan een beperking van de wetgevende bevoegdheid van de lidstaten, zoals het geval zou zijn als ze zouden worden opgenomen bij de exclusieve bevoegdheden. Met het oog op de indeling van de bevoegdheden in Titel III, wordt het wetgevend optreden dat de fundamentele vrijheden ten uitvoer legt bestreken door het begrip "interne markt".*

*Het Praesidium achtte het zinvol om het verbod van discriminatie op grond van nationaliteit, dat reeds in artikel 6 van het vorige ontwerp stond, aan dit artikel toe te voegen. De wijzigingsvoorstellen die strekken tot schrapping van deze clause in Deel I - omdat ze reeds voorkomt in het Handvest - zijn niet overgenomen. Het Praesidium vindt immers dat zowel de bijzondere politieke waarde van dit verbod voor het Europese bouwwerk als het belang van vaste jurisprudentie over artikel 12 VEG, voldoende rechtvaardiging zijn voor het behoud van deze clause in Deel I.*

## **Artikel I-5: Betrekkingen tussen de Unie en de lidstaten**

- 1. De Unie eerbiedigt de nationale identiteit van haar lidstaten, die besloten ligt in hun fundamentele, politieke en grondwettelijke structuren, met inbegrip van die voor regionaal en plaatselijk zelfbestuur. Zij eerbiedigt de essentiële staatsfuncties, met inbegrip van de verdediging van de territoriale integriteit, de handhaving van de openbare orde en de bescherming van de binnenlandse veiligheid.**
- 2. Krachtens het beginsel van loyale samenwerking ontzien de Unie en de lidstaten elkaar en steunen zij elkaar bij de vervulling van de taken die uit de Grondwet voortvloeien.**

**De lidstaten maken het de Unie gemakkelijk haar taak te vervullen en onthouden zich van alle maatregelen die de verwezenlijking van de doelstellingen van de Grondwet in gevaar kunnen brengen.**

### **Opmerkingen:**

*Dit nieuwe artikel vloeit voort uit voorstellen die tijdens de extra plenaire zittingen van 5 en 26 maart gunstig werden onthaald. Het is een samenvoeging van artikel 1, lid 2, en artikel 9, lid 6 van het vorige ontwerp en komt in de plaats daarvan, en omvat ook de leden over de loyale samenwerking uit het vorige ontwerp van artikel 8, als aanvullende elementen van een algemeen artikel over de betrekkingen van de Unie met de lidstaten.*

## **Artikel I-6: Rechtspersoonlijkheid**

De Unie heeft rechtspersoonlijkheid.



### Opmerkingen

*Ongewijzigd artikel, want reeds goedgekeurd bij consensus.*

## **TITEL II: DE GRONDRECHTEN EN HET BURGERSCHAP VAN DE UNIE**

### **Artikel I-7: Grondrechten**

1. ~~Het Handvest van de grondrechten vormt een integrerend deel van de Grondwet. Het Handvest is vervat [in het tweede deel ervan/in een eraan gehecht protocol].~~

**De Unie erkent de rechten, vrijheden en beginselen die zijn vastgelegd in het Handvest van de grondrechten, dat het tweede deel van deze Grondwet vormt.**

2. De Unie **streeft naar toetreding** ~~kan toetreden~~ tot het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden. De toetreding tot dit Verdrag laat de bevoegdheden van de Unie, zoals ~~bij~~ **in** deze Grondwet omschreven, onveranderd.
3. De grondrechten, zoals zij worden gewaarborgd door het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden en zoals zij voortvloeien uit de gemeenschappelijke constitutionele tradities van de lidstaten, maken als algemene beginselen deel uit van het recht van de Unie.

### Opmerkingen

1. *Gezien de standpunten die door een ruime meerderheid van Conventieleden tot uiting zijn gebracht, lijkt de opname van het Handvest in een nieuw tweede deel de enige compromisplossing die een op een ruime consensus in de Conventie kan rekenen.*

*De formulering van het eerste lid sluit beter aan bij de gedachte achter deze oplossing dan het vorige ontwerp. Zij is ontleend aan de wijzigingsvoorstellen van Costa, Eduarda Azevedo, d'Oliveira Martins, Nazaré Pereira, Duhamel + 8, Teufel, Schlüter, Palacio, en stemt precies overeen met de laatste zin van de preambule van het Handvest.*

2. *Wat de toetreding tot het EVRM betreft, werd de gekozen formulering "De Unie streeft naar toetreding..." over het algemeen gesteund tijdens de extra zitting op 26 maart (zie ook wijzigingsvoorstellen Kiljunen and Vanhanen, Svensson, Hjelm-Wallén + 4, Van der Linden + 3, Tiilikainen, Brok + 15).*
3. *Wat betreft de wijzigingsvoorstellen tot opnemng van andere internationale overeenkomsten op het gebied van de mensenrechten (Söderman, Michel + 5, Paciotti, Kaufmann, Voggenhuber, Lichtenberger, MacCormick, Duff + 6, Spini, Nagy) is het duidelijk dat dit lid, als gewijzigd door het Praesidium, niet zo kan worden uitgelegd dat de mogelijkheid van toetreding tot andere mensenrechtenverdragen uitgesloten wordt, een mogelijkheid die bestaat op basis van andere rechtsgrondslagen waarin de Grondwet voorziet (namelijk de diverse beleidsvormen die in verband staan met dergelijke verdragen, of nog de flexibiliteit-clausule van artikel I-17). Dit lid eist immers alleen voor het specifieke geval van het EVRM dat de Unie streeft naar toetreding; maar die bijzondere formulering beoogt geenszins de mogelijkheid van toetreding tot andere verdragen uit te sluiten. Zoals het Praesidium reeds heeft opgemerkt, wordt alleen het Europese Verdrag voor de rechten van de mens in dit lid vermeld doordat in een advies van het Hof van Justitie van 1996 de Gemeenschap de bevoegdheid was ontzegd om toe te treden tot het EVRM, op basis van specifieke overwegingen ten aanzien van dat verdrag.*

## **Artikel I-8: Het burgerschap van de Unie**

1. Eenieder die de nationaliteit van een lidstaat bezit, is burger van de Unie. Het burgerschap van de Unie staat naast het nationale burgerschap en treedt niet in de plaats daarvan. ~~Alle burgers van de Unie zijn gelijk voor de wet.~~
2. De burgers van de Unie genieten de rechten en hebben de plichten die in deze Grondwet zijn neergelegd. Zij hebben:
  - het recht zich vrij op het grondgebied van de lidstaten te verplaatsen en er vrij te verblijven;
  - het actief en passief kiesrecht bij de verkiezingen voor het Europees Parlement en bij de gemeenteraadsverkiezingen in de lidstaat waar zij verblijven, onder dezelfde voorwaarden als de onderdanen van die staat;
  - het recht om, op het grondgebied van een derde land waar de lidstaat waarvan zij onderdaan zijn, niet vertegenwoordigd is, de bescherming van de diplomatieke en consulaire instanties van iedere andere lidstaat te genieten onder dezelfde voorwaarden als de onderdanen van die lidstaat;
  - het recht om verzoekschriften tot het Europees Parlement te richten, zich tot de ombudsman van de Unie te wenden, alsook de Instellingen en de adviesorganen van de Unie in een van de officiële talen van de Unie aan te schrijven en in die taal antwoord te krijgen.
3. Deze rechten worden uitgeoefend onder de voorwaarden en binnen de grenzen welke bij deze Grondwet en de bepalingen ter uitvoering daarvan zijn vastgesteld.

### **Opmerkingen**

*De zin "Alle burgers van de Unie zijn gelijk voor de wet" is geschrapt, na kritiek van veel Conventieleden (wijzigingsvoorstellen Duhamel + 8, Kaufmann, Kiljunen + 1, Figel, Fischer, Brok + 13, Duff + 4) omdat er dan tegenspraak dreigt te ontstaan met het Handvest, dat garandeert dat eenieder, en niet alleen de burgers, gelijk is voor de wet.*

*Het Praesidium heeft evenwel de lijst van rechten van de burgers in artikel I-8, lid 2, alsook lid 3 betreffende de voorwaarden en de beperkingen behouden, in weerwil van de wijzigingsvoorstellen die ertoe strekken overlappingsen ten opzichte van de artikelen 39 tot en met 46 van het Handvest te vermijden. Deze rechten behoren namelijk tot de kern van het begrip "burgerschap van de Unie" en moeten derhalve worden vermeld in de titel van het eerste deel waarin dat begrip gedefinieerd wordt.*

### **TITEL III: DE BEVOEGDHEDEN EN HET OPTREDEN VAN DE UNIE**

#### **Artikel I-9: Grondbeginselen**

1. De afbakening **van de bevoegdheden van de Unie wordt beheerst door het beginsel van bevoegdheidstoedeling**. De uitoefening van de bevoegdheden van de Unie ~~worden~~ wordt beheerst door de beginselen van ~~bevoegdheidstoedeling~~, subsidiariteit **en** evenredigheid ~~en~~ ~~loyale samenwerking~~.
2. **Krachtens** het beginsel van bevoegdheidstoedeling handelt de Unie binnen de grenzen van de bevoegdheden die **haar door de lidstaten in** de Grondwet **zijn** toegedeeld om de daarin bepaalde doelstellingen te verwezenlijken. Bevoegdheden die ~~door~~ **in** de Grondwet niet aan de Unie **zijn** toegedeeld, behoren toe aan de lidstaten.
3. **Krachtens** het subsidiariteitsbeginsel treedt de Unie op de gebieden die niet onder haar exclusieve bevoegdheid vallen slechts op indien en voorzover de doelstellingen van het overwogen optreden niet voldoende door de lidstaten, **op centraal, regionaal of lokaal niveau**, kunnen worden verwezenlijkt en derhalve vanwege de omvang of de gevolgen van het overwogen optreden beter door de Unie kunnen worden ~~verwezenlijkt~~ bereikt.

De Instellingen van de Unie passen het subsidiariteitsbeginsel toe overeenkomstig het aan de Grondwet gehechte Protocol betreffende de toepassing van de beginselen van subsidiariteit en evenredigheid. De nationale parlementen zien toe op de eerbiediging van dat beginsel volgens de in dat Protocol vastgelegde procedure.

4. **Krachtens** het evenredigheidsbeginsel reiken de inhoud en de vorm van het optreden van de Unie niet verder dan wat nodig is om de doelstellingen van de Grondwet te verwezenlijken.

De Instellingen passen het evenredigheidsbeginsel toe overeenkomstig het in lid 3 bedoelde Protocol.

- ~~5. Krachtens het beginsel van loyale samenwerking eerbiedigen en helpen de Unie en de lidstaten elkaar wederzijds bij de vervulling van de taken die uit de Grondwet voortvloeien.~~

Toelichting:

*Volgens het Praesidium moet dit artikel blijven staan, aangezien het de beginselen inzake zowel de afbakening van bevoegdheden tussen de Unie en haar lidstaten als de uitoefening door de Unie van haar bevoegdheden nader omschrijft en definieert, en wel overeenkomstig de verklaring van Nice over de toekomst van de Unie..*

*Gezien het aantal wijzigingsvoorstellen waarin gevraagd wordt dat de opsomming, de definitie en de toepassing van deze beginselen in eenzelfde artikel worden opgenomen, zijn de leden 2 en 3 van het vroegere artikel 9 opgenomen in het nieuwe artikel I-9 (Santer en anderen, Tiilikainen en Peltomäki, Fischer, Palacio, Farnleitner, Hain, Heathcoat-Amory).*

*De verwijzing naar het beginsel van loyale samenwerking is in dat artikel (en tevens in het volgende artikel) geschrapt en staat nu in een nieuw artikel I-5 in titel I, naast het beginsel van eerbiediging van de nationale identiteit. De draagwijdte van deze twee beginselen reikt namelijk verder dan de context van de uitoefening door de Unie van haar bevoegdheden, en derhalve is het Praesidium de mening toegedaan dat zij in titel I van deel I van de Grondwet zouden moeten staan.*

#### **Artikel I-9, lid 1**

*Dit lid is gewijzigd om duidelijk aan te geven dat, hoewel het beginsel van bevoegdheidstoedeling de afbakening van bevoegdheden beheerst, de beginselen van subsidiariteit en evenredigheid hunnerzijds de uitoefening van de bevoegdheden beheersen. De verwijzing naar het beginsel van loyale samenwerking is geschrapt, aangezien het al in artikel I-5 van de Grondwet staat.*

*De wijzigingsvoorstellen om aan dit lid een verwijzing naar de beginselen van samenhang en/of integratie toe te voegen (Ben Fayot, Skaarup, Mac Cormick, Voggenhuber, Lichtenberger, Nagy) zullen in deel III van de Grondwet worden overgenomen als horizontale bepaling.*

#### **Artikel I-9, lid 2**

*De in deze bepaling aangebrachte wijziging strekt ertoe gevolg te geven aan de wijzigingsvoorstellen waarin wordt gevraagd te verduidelijken dat het de lidstaten zijn die de bevoegdheden aan de Unie toewijzen door middel van de Grondwet, en niet de Grondwet zelf. De wijziging aan het begin van dit lid is louter redactioneel.*

#### **Artikel I-9, lid 3**

*De enige wijziging in dit lid is de toevoeging van een verwijzing naar de regionale en lokale gemeenschappen in verband met het subsidiariteitsbeginsel, teneinde gevolg te geven aan de wijzigingsvoorstellen dienaangaande (Teufel, Cushnahan, Duff en anderen, Mac Cormick, Farnleitner).*

*In de tweede alinea is lid 2 van het vroegere artikel 9 overgenomen teneinde gevolg te geven aan de wijzigingsvoorstellen in die zin.*

*De uitsluiting van de toepassing van het subsidiariteitsbeginsel voor gebieden die onder de exclusieve bevoegdheid vallen blijft behouden, aangezien de Unie op deze gebieden als enige wetgevend kan optreden en juridisch bindende handelingen kan aannemen, en de lidstaten zulks alleen zelf kunnen doen indien zij daartoe door de Unie gemachtigd zijn. Op de gebieden waar de Unie exclusieve bevoegdheid heeft, blijft het evenredigheidsbeginsel, dat de intensiteit van het optreden van de Unie bepaalt, in ieder geval van toepassing.*

#### **Artikel I-9, lid 4**

*In de tweede alinea is lid 3 van artikel 9 overgenomen, waarmee gevolg wordt gegeven aan de wijzigingsvoorstellen om in dit lid een verwijzing naar het Protocol betreffende de toepassing van het subsidiariteits- en het evenredigheidsbeginsel op te nemen (Oleksy, Fischer).*

#### **Artikel I-9, lid 5**

*Dit lid is opgenomen in het nieuwe artikel I-5.*

*De door sommigen (Brok en anderen, Heathcoat-Amory, Kaufmann, Einem) gevraagde verwijzing naar de status van kerken en niet-confessionele organisaties staat in het deel van de Grondwet betreffende het democratisch leven.*

#### **" Artikel I-10: Toepassing van de grondbeginselen Het recht van de Unie**

1. De Grondwet en het recht dat de Instellingen van de Unie krachtens de hun bij de Grondwet toegewezen bevoegdheden vaststellen, hebben voorrang boven het recht van de lidstaten.

2.4. De lidstaten treffen alle algemene of bijzondere maatregelen die geschikt zijn om de nakoming van de uit de Grondwet of uit de handelingen van de Instellingen van de Unie voortvloeiende verplichtingen te verzekeren.

~~2. Bij de uitoefening van de niet-exclusieve bevoegdheden van de Unie passen de instellingen van de Unie het subsidiariteitsbeginsel toe overeenkomstig het aan de Grondwet gehechte Protocol betreffende de toepassing van de beginselen van subsidiariteit en evenredigheid. Overeenkomstig de in het Protocol vastgelegde procedure zien de nationale parlementen van de lidstaten toe op de eerbiediging van het subsidiariteitsbeginsel.~~

~~3. Bij de uitoefening van de bevoegdheden van de Unie passen de lidstaten het evenredigheidsbeginsel toe, in overeenstemming met het genoemde Protocol.~~

~~5. Krachtens het beginsel van loyale samenwerking helpen de lidstaten de Unie bij de vervulling van haar taak en onthouden zich van alle maatregelen die de verwezenlijking van de doelstellingen van de Grondwet in gevaar kunnen brengen. De Unie handelt in een geest van loyaliteit jegens de lidstaten.~~

~~6. De Unie eerbiedigt de nationale identiteit van haar lidstaten die verbonden is met hun basisstructuur en met de essentiële functies van een staat, in het bijzonder zijn politieke en grondwettelijke structuur, met inbegrip van de staatsinrichting op nationaal, regionaal en lokaal niveau. "~~

Toelichting:

*De verwijzing naar het voorrangsbeginsel is blijven staan, aangezien het een fundamenteel beginsel van de communautaire rechtsorde betreft dat in de Grondwet moet worden omschreven.*

*De leden 2 en 3 staan in artikel I-9 en de leden 5 en 6 in het nieuwe artikel I-5.*



## **Artikel I-11: Categorieën van bevoegdheden**

1. Wanneer de Grondwet op een bepaald gebied een exclusieve bevoegdheid aan de Unie **toedeelt**, kan alleen de Unie wetgevend optreden en juridisch bindende handelingen vaststellen, en kunnen de lidstaten zulks alleen zelf doen op grond van een machtiging van de Unie **of ter uitvoering van de door de Unie vastgestelde handelingen**.
2. Wanneer de Grondwet op een bepaald gebied een bevoegdheid aan de Unie toedeelt die zij met de lidstaten deelt, zijn de Unie en de lidstaten bevoegd om op dat gebied wetgevend op te treden en juridisch bindende handelingen vast te stellen. De lidstaten oefenen hun bevoegdheid ~~alleen~~ uit voorzover de Unie haar bevoegdheid niet heeft uitgeoefend **of besloten heeft deze niet langer uit te oefenen**.
3. De Unie is bevoegd om **te zorgen voor de coördinatie van het** economisch beleid en **het** werkgelegenheidsbeleid **van de lidstaten**. ~~om het economisch beleid van de lidstaten te coördineren.~~
4. De Unie is bevoegd om een gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid te bepalen en te voeren, met inbegrip van de geleidelijke bepaling van een gemeenschappelijk defensiebeleid.
5. Op bepaalde gebieden en onder de in de Grondwet gestelde voorwaarden is de Unie bevoegd om het optreden van de lidstaten te ondersteunen, te coördineren of aan te vullen, zonder evenwel afbreuk te doen aan de bevoegdheid van de lidstaten op die gebieden.
6. **De omvang en de voorwaarden voor de uitoefening van de bevoegdheden van de Unie worden bepaald door de** specifieke bepalingen voor ieder gebied in deel II van de Grondwet. ~~De Unie oefent haar bevoegdheden tot uitvoering van het in deel II van de Grondwet omschreven beleid uit overeenkomstig de bijzondere bepalingen die daarin voor elk gebied zijn vastgelegd.~~

## Artikel I-11, lid 1

*De zinsnede "of ter uitvoering van de door de Unie vastgestelde handelingen" is toegevoegd om rekening te houden met het feit dat, zelfs op de gebieden die onder de exclusieve bevoegdheid vallen, het recht van de Unie in het algemeen door de lidstaten wordt uitgevoerd, zonder dat zij daartoe machtiging van de Unie behoeven, conform het in artikel I-10, lid 2, bedoelde algemene beginsel. Slechts wanneer de Unie, bij wijze van uitzondering, als uitvoerder moet optreden, moet dat in een handeling van de Unie uitdrukkelijk worden bepaald. De toevoeging van lid 1 heeft tot doel ervoor te zorgen dat de uitvoering van het recht van de Unie door de lidstaten op een gebied dat onder de exclusieve bevoegdheid valt, niet tot machtiging van de Unie noopt (hetgeen momenteel niet het geval is).*

*Er is niet ingegaan op de wijzigingsvoorstellen om aan dit artikel een nieuw lid toe te voegen waarin uitdrukkelijk wordt gesteld dat de bevoegdheden door de lidstaten aan de Unie worden toegedeeld (Hain, Lord Tomlinson, Heathcoat-Amory, Roche), aangezien deze in artikel I-9, lid 1, zijn verwerkt.*

*De term "exclusieve bevoegdheden" is blijven staan, omdat deze term beter weergeeft dat het gaat om gebieden waar alleen de Unie wetgevend kan optreden. Voorts wordt deze term al gebezigd in de huidige Verdragen en in de jurisprudentie van het Hof van Justitie, hetgeen niet het geval is voor "eigen bevoegdheden".*

*Met betrekking tot de noodzaak dat de Unie een machtiging verleent opdat de lidstaten wetgevend kunnen optreden en juridisch bindende handelingen kunnen vaststellen op een gebied dat onder de exclusieve bevoegdheid valt, gaan de ingediende wijzigingsvoorstellen in tegengestelde richtingen. Sommige wijzigingsvoorstellen beogen de schrapping van de noodzaak van een machtiging van de Unie, terwijl met andere wordt getracht de inhoud van de machtiging meer te specificeren. Daarom stelt het Praesidium voor om de huidige formulering te behouden, die enige soepelheid laat wat betreft de vorm en de inhoud van de machtiging van de Unie.*

## Artikel I-11, lid 2

*De laatste zin van dit lid is opnieuw geformuleerd om gevolg te geven aan verscheidene wijzigingsvoorstellen (Brok en anderen, Teufel, Wuermeling, Altmaier) betreffende een andere formulering voor de beperking van de bevoegdheden van de lidstaten op een gebied dat onder de gedeelde bevoegdheid valt. De toevoeging in dit lid houdt in dat wanneer de Unie haar bevoegdheid op een gebied niet langer uitoefent op een gebied dat onder de gedeelde bevoegdheid valt, deze aan de lidstaten toekomt. Met deze nieuwe formulering zou ook moeten worden ingegaan op het wijzigingsvoorstel van de heer Fischer waarbij gevraagd wordt het vroegere artikel 12, lid 3, te wijzigen.*

*Het Praesidium is van oordeel dat de gebieden van gedeelde bevoegdheid moeten blijven worden gedefinieerd als gebieden waarop zowel de Unie als de lidstaten wetgevende bevoegdheid hebben, en niet als gebieden waarop de Unie algemene voorschriften coördineert en vaststelt. De coördinatie van het beleid van de lidstaten blijft onder deze bepaling vallen, aangezien alleen al het begrip "coördinatie" inhoudt dat de voornaamste wetgevende bevoegdheid op het betrokken gebied de lidstaten toebehoort.. Wat de zinsnede "de algemene voorschriften te bepalen" betreft, zij aangekend dat op veel gebieden van gedeelde bevoegdheid het optreden van de Unie verder gaat dan het bepalen van algemene voorschriften. Voorts zou, indien men de gedeelde-bevoegdheidsgebieden zou definiëren als gebieden waarop de Unie de algemene voorschriften vaststelt of het beleid van de lidstaten coördineert, een nieuwe categorie van bevoegdheden moeten worden gecreëerd voor de gebieden waarop zowel de Unie als de lidstaten wetgevende bevoegdheid hebben.*

*De wijzigingsvoorstellen die ertoe strekken te bepalen dat, wanneer de Unie haar bevoegdheid heeft uitgeoefend, de lidstaten de verplichtingen moeten nakomen die in de Grondwet of in de door de Unie vastgestelde handelingen zijn bepaald (Tiilikanen en Peltomäki, Kuneva, Kiljunen en Vanhanen, Balázs, De Villepin), zijn verwerkt in artikel I-10, waarin het beginsel van de voorrang van het recht van de Unie is verankerd, alsook het beginsel dat de lidstaten moeten zorgen voor de naleving van de uit de Grondwet en uit de door de Unie vastgestelde handelingen voortvloeiende verplichtingen.*

### Artikel I-11, lid 3

*Het Praesidium vindt dat het specifieke karakter van de coördinatie van het beleid van de lidstaten op economisch gebied en op het gebied van de werkgelegenheid een afzonderlijke bepaling verdient.*

*Met de in dit lid aangebrachte wijzigingen wordt een evenwicht beoogd tussen de wijzigingsvoorstellen waarin wordt verzocht om in dit lid (en in het vroegere artikel 13) de huidige tekst van de bepalingen van het Verdrag betreffende de coördinatie van het economisch beleid van de lidstaten (art. 99 VEG) weer te geven (Roche, Teufel, Heathcoat-Amory, Fischer, Palacio, Queiró), de wijzigingsvoorstellen waarin verzocht wordt om schrapping van lid 1 en toevoeging van de coördinatie van beleid onder de gedeelde bevoegdheden of onder de gebieden van ondersteunend optreden (Tiilikainen et Peltomäki, Kohout, Beres en anderen., Hain, Lopes, Duff en anderen., Earl of Stockton, Svensson, Kiljunen en Vanhanen, Nagy) en de wijzigingsvoorstellen waarin verzocht wordt om een verwijzing naar de bevoegdheid van de lidstaten om samen met de Unie voor coördinatie te zorgen (de Vries en anderen)..*

*De wijzigingsvoorstellen waarin verzocht wordt de coördinatie van de beleidsmaatregelen van de lidstaten inzake werkgelegenheid aan deze bepaling toe te voegen (Duhamel en anderen, Borrell en anderen, Gabaglio, Michel en anderen) zijn meegenomen, aangezien zowel op het gebied van het economisch beleid als op het gebied van het werkgelegenheidsbeleid het Verdrag uitdrukkelijk voorziet in de coördinatie van het beleid van de lidstaten in de Raad, alsmede in de mogelijkheid voor de Unie om in de beide gevallen richtsnoeren vast te stellen. De wijzigingsvoorstellen om aan dit lid de coördinatie van het sociaal beleid toe te voegen (Duhamel et al., Borrell et al., Michel et al., Paciotti en Spini, Lequiller, Santer et al.) zijn verwerkt in artikel I-14..*

### Artikel I-11, lid 4

*Het Praesidium was van oordeel dat de specifieke aard van de bevoegdheden van de Unie en van de lidstaten op het gebied van het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid rechtvaardigt dat daarvoor een apart lid blijft bestaan. Gezien de aard van de bevoegdheid van de Unie op dit gebied, kan een en ander bezwaarlijk als gedeelde bevoegdheid of als gebied van ondersteunend optreden worden opgenomen.*

*In de nieuwe formulering van artikel 14 is rekening gehouden met een gedetailleerder formulering van de bevoegdheden van de Unie op dit gebied (Hain, Farnleitner, Roche, Brok en anderen, Borrell en anderen, Santer en anderen, Figel; de Villepin).*

#### Artikel I-11, lid 5

*De meeste wijzigingsvoorstellen voor dit lid zijn overgenomen in artikel I-16.*

*De door sommige leden van de Conventie (Tiilikainen et Peltomäki; Lopes; Teufel; Kiljunen; Vanhanen) gevraagde verwijzing naar het verbod van harmonisatie op dit gebied is niet opgenomen, aangezien dat verbod al in artikel I-16, lid 3, staat.*

#### Artikel I-11, lid 6

*Dit lid is aangevuld met de inhoud van het geschrapte artikel 12, lid 2. De verwijzing naar de bepalingen van deel III bestrijkt niet alleen de bevoegdheden, maar ook de niet bij deze bepalingen vastgestelde vormen van optreden en instrumenten.*

### **Artikel I-12: De exclusieve bevoegdheden**

1. De Unie is exclusief bevoegd om op de interne markt ~~het vrije verkeer van personen, goederen, diensten en kapitaal te verzekeren~~ en de regels betreffende de mededinging vast te stellen, en voorts op de volgende gebieden:
  - het monetair beleid voor de lidstaten die de euro hebben ingevoerd,
  - het gemeenschappelijk handelsbeleid,
  - de douane-unie.
  - de instandhouding van de biologische rijkdommen van de zee in het kader van het gemeenschappelijk visserijbeleid.

2. De Unie is exclusief bevoegd om een internationale overeenkomst te sluiten indien een wetgevingshandeling van de Unie in die sluiting voorziet, indien zulks noodzakelijk is om de Unie in staat te stellen haar interne bevoegdheid uit te oefenen of indien zulks van invloed is op een interne handeling van de Unie.

#### Artikel I-12, lid 1

*De in dit lid bedoelde gebieden zijn gebieden die thans onder de exclusieve bevoegdheid van de Unie vallen.*

*Naar het inzicht van het Praesidium moet de opsomming van de gebieden waar de Unie exclusieve bevoegdheid heeft (alook van de gebieden voor ondersteunend optreden) limitatief zijn. De opsomming van de gebieden van gedeelde bevoegdheid hoeft daarentegen niet limitatief te zijn, aangezien het hier om een restcategorie gaat. Dat is des te noodzakelijker daar de Unie op de gebieden waar zij een exclusieve bevoegdheid heeft, de enige is die wetgevend kan optreden en juridisch bindende handelingen kan vaststellen.*

*De volgorde van de gebieden waarop de Unie een uitsluitende bevoegdheid heeft, is gewijzigd om de voor de burgers belangrijkste beleidsvormen naar voren te halen.*

*Het vrije verkeer van personen, goederen, diensten en kapitaal is geschrapt om rekening te houden met verschillende wijzigingsvoorstellen waarin de opvatting tot uiting komt dat de vier vrijheden niet een gebied "an sich" inhouden (de interne markt is nl. het gebied) en dat deze dus niet op hun plaats zijn in de titel over de bevoegdheden (Hain, Farnleitner, Tiilikainen en Peltomäki, Hjelm-Wallen en anderen, Kaufman en Fischer). In het nieuwe artikel I-4 zijn de vier vrijheden opgenomen als vrijheden die door en binnen de Unie gewaarborgd worden.*

*Het Praesidium heeft geen nieuwe terreinen toegevoegd aan de lijst met exclusieve bevoegdheden, omdat de voorgestelde terreinen geen terreinen "an sich" vormen, maar handelingen die op grond van hun aard alleen door de Unie kunnen worden vastgesteld (begroting, regels om de werking der instellingen te waarborgen, statistieken van de Unie), ofwel terreinen zijn die overeenkomstig deel III onder de gedeelde bevoegdheid vallen (gemeenschappelijk landbouw- en visserijbeleid, gemeenschappelijke ruimte van vrijheid en veiligheid, enz.), dan wel aspecten van een breder terrein vormen die al onder de uitsluitende bevoegdheid vallen (monetaire wetgeving en wisselkoersbeleid).*

*Aangezien de Unie op de gebieden die onder de exclusieve bevoegdheid van de Unie vallen, als enige wetgevend kan optreden en juridisch bindende handelingen kan aannemen (behoudens machtiging), werd geoordeeld dat een specifieke verwijzing naar de bepalingen van deel III niet noodzakelijk was, aangezien het vraagstuk van de afbakening van bevoegdheden tussen de Unie en de lidstaten vooral van belang is voor de gebieden met gedeelde bevoegdheden en de gebieden voor ondersteunend optreden. De verwijzing naar deel III in artikel -I-11, lid 6, dekt hoe dan ook alle in titel III beoogde terreinen, ook die van de uitsluitende bevoegdheid.*

#### Artikel I-12, lid 2

*Dit lid is ongewijzigd gebleven, omdat er nauwelijks wijzigingsvoorstellen waren en het een getrouwe weergave is van de jurisprudentie van het Hof van Justitie over de exclusieve bevoegdheid van de Unie om internationale overeenkomsten te sluiten.*

### Artikel I-13: De gedeelde bevoegdheidsgebieden

2. De Unie heeft een met de lidstaten gedeelde bevoegdheid wanneer de Grondwet haar een bevoegdheid toedeelt die buiten de in de artikelen I-12 en I-16 bedoelde gebieden valt.
3. ~~De gedeelde bevoegdheden van de Unie zijn afgebakend volgens de bepalingen van deel II.~~
3. ~~Wanneer de Unie op een gebied van gedeelde bevoegdheid haar bevoegdheid niet heeft uitgeoefend of niet langer uitoefent, kunnen de lidstaten hun bevoegdheid uitoefenen.~~
3. De gedeelde bevoegdheden van de Unie en de lidstaten betreffen de volgende hoofdgebieden:
  - interne markt;
  - ruimte van vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid,
  - landbouw en visserij, **met uitsluiting van de instandhouding van de biologische rijkdommen van de zee,**
  - vervoer en trans-Europese netwerken,
  - energie,
  - het sociaal beleid, **voor in deel III omschreven aspecten.**
  - economische en sociale samenhang,
  - milieu,
  - consumentenbescherming,
  - ~~volksgezondheid~~ **de gezamenlijke veiligheidsvraagstukken op het gebied van volksgezondheid.**
5. Op het gebied van onderzoek, technologische ontwikkeling en ruimtevaart is de Unie bevoegd op te treden, met name programma's **vast te stellen en** uit te voeren, zonder dat door de uitoefening van die bevoegdheid de lidstaten het recht wordt ontzegd hun eigen bevoegdheid uit te oefenen.



6. Op het gebied van ontwikkelingssamenwerking en humanitaire hulp is de Unie bevoegd op te treden en een gemeenschappelijk beleid te voeren, zonder dat door de uitoefening van die bevoegdheid de lidstaten het recht wordt ontzegd hun eigen bevoegdheid uit te oefenen.

Toelichting:

Artikel I-13, lid 1

*Zoals in de toelichting bij artikel I-11 is aangegeven, is het Praesidium van mening dat de gedeelde bevoegdheden moeten worden opgevat als een restcategorie ten opzichte van de categorie van de uitsluitende bevoegdheid en die van het ondersteunende optreden, en dat van deze gebieden bijgevolg een niet-limitatieve opsomming moet worden gegeven ten opzichte van laatstgenoemde gebieden.*

*Geprefereerd werd geen verwijzing naar de artikelen I-14 en I-15 toe te voegen, omdat de onder deze twee artikelen vallende gebieden niet duidelijk onder de gedeelde bevoegdheden of de gebieden voor ondersteunend optreden kunnen worden ondergebracht. De toevoeging van een dergelijke verwijzing zou de uitsluiting uit de categorie van de gedeelde bevoegdheden inhouden.*

Artikel I-13, lid 2

*Dit lid is geschrapt ingevolge de wijzigingsvoorstellen die daarom vroegen (Hain, Michel en anderen, Fini, Lord Tomlinson, Duff en anderen, Kaufmann). De verwijzing naar deel III in lid 6 van artikel I-11 heeft hoe dan ook betrekking op dat artikel. Lid 6 van artikel I-11 is namelijk in die zin geherformuleerd dat ook verwezen wordt naar de reikwijdte van de bevoegdheid van de Unie en de wijze van uitvoering ervan.*

### Artikel I-13, lid 3

*Met de schrapping van dat lid wordt gevolg gegeven aan de vele wijzigingsvoorstellen waarin het overbodig wordt geacht (Hain, Palacio, Kohout, Hübner, Lord Tomlinson, Belohorska en anderen, Kuneva, Brok en anderen, de Villepin, Duff en anderen, Kaufmann).*

### Artikel I-13, lid 4

*Voor dit lid waren verschillende uiteenlopende wijzigingsvoorstellen ingediend. Enerzijds die waarin om schrapping werd verzocht met als argument dat de gedeelde bevoegdheden een rest-categorie vormen naast de uitsluitende bevoegdheden en de ondersteunende gebieden, en dat deze daarom niet moeten worden opgesomd. Anderzijds die waarin om de handhaving van deze lijst wordt gevraagd, alsmede toevoeging van nieuwe c.q. schrapping van bestaande gebieden.*

*Het Praesidium stelt voor de opsomming van de voornaamste gedeelde-bevoegdheidsgebieden onaangetast te laten. De meeste actieterreinen van de Unie vallen namelijk onder de gedeelde bevoegdheid, zodat een dergelijke opsomming verduidelijkt welke in deel III beoogde gebieden noch de uitsluitende bevoegdheid noch het ondersteunend optreden behelzen en waarop de Unie derhalve samen met de lidstaten wetgeving mag uitvaardigen. Zou men deze terreinen niet opsommen, dan zou het nodig zijn alle bepalingen van deel III te doorlopen om na te gaan welke hoofdterreinen niet door de artikelen 11 en 15 beoogd worden en dus onder de gedeelde bevoegdheid vallen.*

*Het Praesidium heeft de lijst van gedeelde-bevoegdheidsgebieden niet gewijzigd ten opzichte van zijn vorige ontwerp. De wijzigingsvoorstellen tot toevoegingen c.q. schrappingen in de lijst gaan ten dele in tegenovergestelde richtingen: sommige wijzigingsvoorstellen willen een bepaald gebied onder de gedeelde bevoegdheid brengen terwijl andere dat bij het ondersteunend optreden willen onderbrengen, of omgekeerd. Bovendien wordt in bepaalde wijzigingsvoorstellen gevraagd om zaken in de lijst op te nemen die op zichzelf geen gebied vormen maar wel een onderdeel van een breder gebied (bijv. harmonisatie van de wetten in de interne markt, zijnde een onderdeel van een groter geheel) of onder verschillende gebieden vallen die al op de lijst staan (bijv. diensten van algemeen belang, die o.a. onder de interne markt, gezondheid, vervoer enz. vallen, of bestrijding van discriminatie, hetgeen onder het sociaal beleid en het Handvest van de grondrechten valt). En tot slot is er een aantal wijzigingsvoorstellen die eerder naar principiële zaken (zoals de gelijkheid van man en vrouw) dan naar gebieden verwijzen.*

*Het Praesidium is toch overgegaan tot een nadere omschrijving van hetgeen onder de gedeelde bevoegdheid van de Unie valt op drie in de lijst genoemde terreinen, namelijk landbouw en visserij, sociaal beleid en volksgezondheid.*

*Op het gebied van landbouw en visserij is de instandhouding van de biologische rijkdommen van de zee namelijk uitgesloten, omdat deze een exclusieve bevoegdheid zijn.*

*Ter zake van het sociaal beleid werden na de woorden "sociaal beleid" de woorden "voor in deel III omschreven aspecten" toegevoegd, om naar behoren te preciseren dat de opnemings van het sociaal beleid in de lijst geen uitbreiding van bevoegdheden inhoudt, gezien de bijzondere kenmerken van dat beleid. Tot slot is, in antwoord op een suggestie van bepaalde Conventieleden (Hjelm Wallén, Petersson), de verwijzing naar volksgezondheid in de lijst van gedeelde-bevoegdheidsgebieden zo gewijzigd dat nu duidelijker is welk onderdeel ervan een gedeelde bevoegdheid is, aangezien volksgezondheid deels onder de gedeelde bevoegdheden (artikel 152, lid 4, onder a) en b)) en deels onder de ondersteunende gebieden (artikel 152, lid 4, onder c)) valt. De volksgezondheidsaspecten die onder dit laatste gebied vallen, worden in artikel I-16 gepreciseerd. Voor de verwerking van deze wijzigingen in de tekst stelt het Praesidium voor lid 4 van artikel 152 in twee leden te splitsen: één over de volksgezondheidsaspecten van de gedeelde bevoegdheden en één over de aspecten van het ondersteunend optreden.*

#### Artikel I-13, lid 5

*Het Praesidium had onderzoek, technologische ontwikkeling en ruimtevaart in een apart lid gezet om duidelijk uit te laten komen dat het in vergelijking met de gebieden van lid 4 gaat om een bijzondere materie, omdat, ook al oefent de Unie op dit gebied haar bevoegdheid volledig uit, de lidstaten hun bevoegdheden houden.*

*Op dit lid zijn tegengestelde wijzigingsvoorstellen gekomen. Sommige strekken ertoe onderzoek, technologische ontwikkeling en ruimteonderzoek als gedeelde-bevoegdheidsgebieden te beschouwen en in lid 4 op te sommen of de verwijzing naar de bevoegdheden van de lidstaten te schrappen. In andere wijzigingsvoorstellen wordt dan weer gevraagd om dit lid te schrappen omdat onderzoek, technologische ontwikkeling en ruimteonderzoek ondersteunende gebieden zouden zijn.. Het Praesidium vindt dat dit lid ongewijzigd moet blijven, gezien de specifieke kenmerken van de bevoegdheid van de Unie ter zake.*

#### Artikel I-13, lid 6

*Ook voor dit lid zijn tegengestelde wijzigingsvoorstellen ingediend: sommige strekken ertoe om ontwikkelingssamenwerking en humanitaire hulp op te nemen in de lijst van lid 4 (zie wijzigingsvoorstel voor dat lid). In andere wijzigingsvoorstellen wordt gevraagd dit gebied te beschouwen als ondersteunend optreden. Weer andere strekken tot schrapping van de verwijzing naar de bevoegdheid van de lidstaten.*

*Om dezelfde redenen als reeds aangegeven in het commentaar bij lid 5 van dit artikel stelt het Praesidium voor dit lid ongewijzigd te laten.*

## **Artikel I-14: De coördinatie van het economisch beleid en het werkgelegenheidsbeleid**

- ~~1. De Unie coördineert het economische beleid van de lidstaten, met name door de globale richtsnoeren voor dat beleid vast te stellen.~~

De Unie stelt maatregelen vast om te zorgen voor de coördinatie van het economisch beleid van de lidstaten, met name door de globale richtsnoeren voor dat beleid vast te stellen. De lidstaten coördineren hun economisch beleid binnen de Unie.

- ~~2.3. Voor de lidstaten die de euro hebben ingevoerd, gelden specifieke bepalingen.~~

- 3. De Unie stelt maatregelen vast om te zorgen voor de coördinatie van het werkgelegenheidsbeleid van de lidstaten, en met name door de richtsnoeren voor dat beleid vast te stellen.**

- 4. De Unie kan initiatieven nemen om te zorgen voor de coördinatie van het sociaal beleid van de lidstaten.**

- ~~3. De lidstaten voeren hun economisch beleid en hun werkgelegenheidsbeleid met inachtneming van het gemeenschappelijk belang, teneinde bij te dragen tot de verwezenlijking van de doelstellingen van de Unie.~~

### *Toelichting:*

**Om de in de toelichting bij artikel I-11, lid 3, opgegeven redenen moet dit artikel volgens het Praesidium blijven staan.**

#### Artikel I-14, lid 1

*Met de nieuwe verwoording van lid 1 wordt een evenwicht beoogd tussen de talrijke wijzigingsvoorstellen waarin verzocht wordt deze bepaling af te stemmen op de overeenkomstige rechtsgrondslag van deel III, namelijk artikel 99 van het VEG (Fischer, de Villepin, Hain, Kuneva, Hjem-Wallén en anderen, Teufel, Mc Avan), diegenen die willen dat bepaald wordt dat de Unie bevoegd is om het economisch beleid van de lidstaten te coördineren en diegenen die een verwijzing vragen naar de coördinatie van het economisch beleid door de Unie en door de lidstaten (de Vries en de Bruijn).*

#### Artikel I-14, lid 2 (voorheen artikel 13, lid 3)

*Dit lid is ongewijzigd gebleven, omdat dit lid louter de huidige toestand weerspiegelt, waarin bijzondere bepalingen gelden voor de lidstaten die de euro hebben ingevoerd.*

#### Artikel I-14, lid 3

*Met dit lid wordt gevolg gegeven aan de wijzigingsvoorstellen om in dit lid de coördinatie van het werkgelegenheidsbeleid van de lidstaten op te nemen (Einem, Mac Avan, Michel en anderen, Duhamel en anderen, Borrell, en anderen, Haenel en Badinter).*

#### Artikel I-14, lid 4

*Met dit lid wordt gevolg gegeven aan de wijzigingsvoorstellen om in dit lid de coördinatie van het sociaal beleid van de lidstaten op te nemen (Duhamel en anderen, Borrel en anderen, Michel en anderen, Paciotti en Spini, Lequiller, Santer en anderen).*

## **Artikel I-15: Het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid**

1. **De bevoegdheid van de Unie met betrekking tot het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid bestrijkt alle gebieden van het buitenlands beleid en alle vraagstukken die verband houden met de veiligheid van de Unie, met inbegrip van de geleidelijke bepaling van een gemeenschappelijk defensiebeleid dat kan leiden tot een gemeenschappelijke defensie.**
2. De lidstaten geven in een geest van loyaliteit en wederzijdse solidariteit hun actieve en onvoorwaardelijke steun aan het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid van de Unie **en eerbiedigen de handelingen die de Unie op dat gebied vaststelt.** Zij onthouden zich van ieder optreden dat in strijd is met de belangen van de Unie of dat afbreuk zou kunnen doen aan de doeltreffendheid ervan.

### **Toelichting:**

*Het Praesidium vindt dat, gelet op de specifieke kenmerken van de bevoegdheden van de Unie en van de lidstaten op het gebied van het GBVB, een afzonderlijk artikel op zijn plaats is. Het is namelijk moeilijk dit domein bij hetzij de gedeelde bevoegdheden, hetzij de gebieden voor ondersteunend optreden onder te brengen. Op grond van deze moeilijkheid, alsmede het belang van dat bevoegdheidsterrein kan men voor de handhaving van een separate bepaling pleiten.*

### **Lid 1.**

Er is een nieuw lid aan artikel I-15 toegevoegd, om tegemoet te komen aan de wijzigingsvoorstellen die vragen om in dit artikel expliciet te verwijzen naar het bestaan van een bevoegdheid van de Unie op het gebied van het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid (Kaufmann, Balázs), alsook naar de inhoud van die bevoegdheid (Duhamel, Marinho, Van Lancker, Hänsch, Berès, Berger, Carnero en Thorning-Schmidt – de Villepin – Kuneva). Dat nieuwe lid bevat ook een verwijzing naar defensie, zoals gevraagd in talrijke wijzigingsvoorstellen (Fini, Borrell en anderen, Lord MacLennan, Duff en anderen, Rupel, Szent-Iványi, Costa, Azevedo, d'Oliveira Martins, Mains, Roche, Lopez, Katiforis, Mc Avan).

*Deze bepaling bevat geen opsomming van de doelstellingen van de Unie op het gebied van het GBVB, omdat die doelstellingen zijn opgesomd in het eerste artikel van titel B van deel III betreffende het extern optreden van de Unie. Hetzelfde geldt voor de wijzigingsvoorstellen tot toevoeging van een verwijzing naar het feit dat de lidstaten op dit gebied in overleg werken aan de versterking en de ontwikkeling van hun wederzijdse solidariteit, omdat die verplichting in Deel III van de Grondwet staat.*

*Het is niet nodig om in deze bepaling te preciseren dat de lidstaten niet mogen optreden op de terreinen waarop de Unie een exclusieve bevoegdheid heeft, want dat volgt uit de definitie die in artikel I-11 aan de exclusieve bevoegdheid is gegeven.*

Lid 2.

*De nieuwe verwijzing in lid 2 naar de eerbiediging van de besluiten van de Unie op GBVB-gebied beoogt de desbetreffende verplichtingen van de lidstaten op het gebied van het gemeenschappelijk buitenlands- en veiligheidsbeleid aan te scherpen, zoals door velen is gevraagd.*

**Artikel I-16: De gebieden voor ondersteunend, coördinerend of aanvullend optreden**

1. De Unie kan ondersteunend, coördinerend of aanvullend optreden. ~~Deze bevoegdheid is afgebakend in de bepalingen van deel II.~~
2. De gebieden voor ondersteunend, coördinerend of aanvullend optreden zijn, **wat hun Europese dimensie betreft:**
  - ~~werkgelegenheid,~~
  - industrie,
  - **de bescherming en de verbetering van de volksgezondheid**
  - onderwijs, beroepsopleiding, jongeren **en sport**
  - cultuur,
  - ~~sport,~~
  - **civiele bescherming tegen rampen,**



~~2. De lidstaten coördineren in de Unie hun nationale werkgelegenheidsbeleid.~~

4.3. De door de Unie op grond van de specifieke bepalingen betreffende deze gebieden in deel ~~H~~ **III** vastgestelde juridisch bindende handelingen kunnen geen harmonisatie van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen van de lidstaten inhouden.

Toelichting:

*Volgens het Praesidium moet dat artikel blijven staan, omdat in de Grondwet moet worden gespecificeerd welke de gebieden voor ondersteunend, coördinerend of aanvullend optreden zijn, zoals bedoeld in Deel III.*

**De titel van dit artikel is anders verwoord, naar aanleiding van een aantal wijzigingsvoorstellen die daarom verzochten. Volgens het Praesidium worden de woorden "coördinerend, aanvullend of ondersteunend optreden" (Villepin; Lequiller) geacht beter de inhoud van het artikel weer te geven, alsook het feit dat op die gebieden de wetgevende bevoegdheid bij de lidstaten ligt.**

Artikel I-16, lid 1

*De verwijzing naar de bepalingen van Deel III in dit lid zijn geschrapt, zoals in sommige wijzigingsvoorstellen was gevraagd (Kaufmann, Hain, Michel en anderen).. Aangezien een dergelijke verwijzing reeds is opgenomen in artikel I-11, lid 6, dat een algemene draagwijdte heeft, hoeft zij niet in deze bepaling herhaald te worden.*

*Naar het inzicht van het Praesidium is het niet nodig een specifieke verwijzing naar het bestaan van een bevoegdheid van de lidstaten op de gebieden voor ondersteunend optreden toe te voegen, omdat de aard zelf van het optreden van de Unie op die gebieden (steunen, coördineren of aanvullen van het optreden van de lidstaten) en de uitdrukkelijke uitsluiting van harmonisatie impliceren dat de bevoegdheid bij de lidstaten ligt.*

## **Artikel I-16, lid 2**

*Om de hiervoor toegelichte redenen vindt het Praesidium dat de opsomming van de gebieden voor ondersteunend, coördinerend of aanvullend optreden limitatief moet zijn.*

*Werkgelegenheid is uit de lijst geschrapt en opgenomen in artikel I-14, om gevolg te geven aan tal van wijzigingsvoorstellen (Palacio; Gabaglio; Borrell en anderen; Paciotti en Spini; Michel en anderen; Dini).*

*Rekening houdend met de wijzigingsvoorstellen die verzochten om volksgezondheid aan deze bepaling toe te voegen, is een nieuw streepje betreffende dat terrein toegevoegd, waarin de aspecten die onder deze categorie van bevoegdheden vallen, nader omschreven worden.*

*Sport werd toegevoegd aan beroepsopleiding en jeugd, zulks teneinde de ontwerp-rechtsgrondslag voor dat gebied te weerspiegelen (zie deel III).*

*Het gebied "bescherming tegen rampen" is vervangen door "civiele bescherming", een ruimer concept, dat mede de bescherming tegen rampen omvat. Hiermee is gevolg gegeven aan wijzigingsvoorstellen in die zin (Fini, de Villepin, Teufel, Brok en anderen, Palacio).*

*Het Praesidium is van oordeel dat geen nieuwe gebieden aan de lijst moeten worden toegevoegd. De door de Conventieleden voorgestelde gebieden zijn gebieden die ofwel in artikel I-13 thuishoren (bijvoorbeeld consumentenbescherming, vervoer en trans-Europese netwerken, onderzoek, ontwikkelingssamenwerking, enz...), dan wel zij reeds behoren tot meeromvattende gebieden die onder de artikelen I-13 of I-16 vallen (bijvoorbeeld media, die thans zowel onder interne markt als onder cultuur ressorteren, of politieke samenwerking, die onder de ruimte van vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid ressorteert, enz...).*

*Het Praesidium is van oordeel dat sommige gebieden van de lijst evenmin moeten worden geschrapt (behalve werkgelegenheid), omdat een en ander zou impliceren dat ofwel thans reeds bestaande rechtsgrondslagen worden geschrapt (bijvoorbeeld, onderwijs, beroepsopleiding en jongeren, cultuur), ofwel dat de bevoegdheid van karakter zou veranderen (bijvoorbeeld industrie).*

#### Artikel I-16, lid 3

*Dit lid is geschrapt om gevolg te geven aan de talrijke wijzigingsvoorstellen tot opneming van de werkgelegenheid in artikel I-14 (zie opmerkingen bij dat artikel).*

#### Artikel I-16, lid 4

*Het Praesidium is van oordeel dat dit lid zonder uitzonderingen moet worden gehandhaafd. Gelet op de definitie van de gebieden voor ondersteunend, coördinerend of aanvullend optreden, zouden de gebieden waarop de harmonisatie van de wetgeving mogelijk is namelijk vallen onder de gedeelde of de exclusieve bevoegdheden, maar niet onder de gebieden voor een ondersteunend optreden. Deze uitsluiting van harmonisatie houdt in dat de wetgevende bevoegdheid aan de lidstaten toekomt.*

#### Artikel I-17: Flexibiliteit

1. Indien een optreden van de Unie in het kader van de in deel III H omschreven beleidsgebieden noodzakelijk blijkt om één van de in deze Grondwet bepaalde doelstellingen te verwezenlijken zonder dat de Grondwet in de daartoe vereiste bevoegdheden voorziet, neemt de Raad, op voorstel van de Commissie en **na goedkeuring met instemming** van het Europees Parlement, met eenparigheid van stemmen de passende maatregelen.
2. **In het kader van de in artikel I-9, lid 3, bedoelde procedure voor toetsing aan het subsidiariteitsbeginsel vestigt de Commissie de aandacht van de nationale parlementen van de lidstaten op de voorstellen die op het onderhavige artikel gebaseerd zijn.**

**3. De op grond van het onderhavige artikel vastgestelde bepalingen kunnen geen harmonisatie van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen van de lidstaten inhouden in gevallen waarin de Grondwet een dergelijke harmonisatie uitsluit.**

Toelichting:

*Het bestaan van deze bepaling weerspiegelt de wens van de meerderheid van de Conventieleden om het stelsel enigszins soepel te maken.*

Artikel I-17, lid 1

*In dit lid wordt gestreefd naar een evenwicht tussen de behoefte aan soepelheid in de afbakening van de bevoegdheden en de noodzaak de grenzen van de bevoegdheden van de Unie te eerbiedigen. Aldus wordt met de verwijzing in dit lid naar de doelstellingen van de Unie beoogd het stelsel enigszins soepel te maken, terwijl de verwijzing naar het kader van de in deel III omschreven beleidsvormen tot doel heeft ervoor te zorgen dat de op basis van deze bepaling vastgestelde maatregelen de grenzen van de bij de Grondwet aan de Unie toegewezen bevoegdheden in acht nemen. In die zin zou deze bepaling niet kunnen worden gebruikt om de bevoegdheden van de Unie te verruimen door een nieuw beleid in te stellen, maar alleen om een maatregel te nemen in verband met een reeds in de Grondwet genoemd beleidsgebied.*

*De voorstellen tot wijziging van dit lid gaan in tegengestelde richtingen. Een deel van de wijzigingsvoorstellen is gericht op inperking van de werkingssfeer van deze bepaling tot bepaalde beleidsgebieden van deel III (met name de interne markt en de Economische en Monetaire Unie), terwijl met andere wijzigingsvoorstellen eenvoudig de schrapping van iedere verwijzing naar deel III wordt beoogd, om de werkingssfeer van artikel I-17 uit te breiden.*

*Het Praesidium heeft de eenparigheidsregel gehandhaafd, want volgens hem moet, gezien het belang van het onderwerp, een dwingende stemregel worden gehanteerd. Het Praesidium vindt ook dat het Europees Parlement moet deelnemen aan de aanneming van handelingen op basis van deze bepaling door zijn goedkeuring te verlenen, en niet alleen een advies te geven, zoals momenteel het geval is.*

*De mogelijkheid om te voorzien in een lichtere grondwetsherzieningsprocedure voor de artikelen I-9 tot en met I-16 moet worden beschouwd in het ruimere kader van de procedure tot herziening van de Grondwet.*

#### Artikel I-17, lid 2

*De op dit lid betrekking hebbende wijzigingsvoorstellen zijn behandeld tijdens de bespreking van het protocol betreffende de toepassing van het subsidiariteits- en het evenredigheidsbeginsel.*

#### Artikel I-17, lid 3

*Het Praesidium is van oordeel dat deze bepaling moet worden gehandhaafd, omdat de door de jurisprudentie van het Hof van Justitie vastgestelde beperkingen voor het beroep op artikel 308 VEG daarin worden overgenomen.*

## **TITEL IV: DE INSTELLINGEN VAN DE UNIE**

[Ongewijzigd in dit stadium: zie de begeleidende nota.]

## **TITEL V: UITOEFENING VAN DE BEVOEGDHEDEN VAN DE UNIE**

### **Hoofdstuk I**

#### **Gemeenschappelijke bepalingen**

#### **Artikel I-32: De rechtshandelingen van de Unie**

1. De rechtshandelingen waarvan de Unie overeenkomstig de bepalingen van deel III gebruik maakt bij de uitoefening van de haar bij de grondwet toegewezen bevoegdheden, zijn de Europese wet, de Europese kaderwet, de Europese verordening, het Europees besluit, de aanbeveling en het advies.

De Europese wet is een wetgevingshandeling van algemene strekking. Zij is verbindend in al haar onderdelen en is rechtstreeks toepasselijk in elke lidstaat.

De Europese kaderwet is een wetgevingshandeling die elke lidstaat waartoe zij is gericht, bindt ten aanzien van het te bereiken resultaat, terwijl zij de bevoegdheid omtrent de keuze van vorm en middelen aan de nationale instanties overlaat.

De Europese verordening is een niet-wetgevingshandeling van algemene strekking, ter uitvoering van een wetgevingshandeling of van bijzondere bepalingen van de Grondwet. **Zij is ofwel** verbindend in al haar onderdelen en rechtstreeks toepasselijk in elke lidstaat, **ofwel bindt zij elke lidstaat waartoe zij gericht is ten aanzien van het te bereiken resultaat, terwijl de bevoegdheid omtrent de keuze van vorm en middelen aan de nationale instanties wordt overgelaten.**

Het Europees besluit is een niet-wetgevingshandeling die verbindend is in al zijn onderdelen.  
Het is in voorkomend geval alleen verbindend voor degene tot wie het is gericht.

De aanbevelingen en adviezen van de instellingen hebben geen bindende kracht.

2. Wanneer bij het Europees Parlement en de Raad een voorstel voor een wetgevingshandeling is ingediend, onthouden zij zich van het vaststellen van handelingen **op het betrokken gebied** waarin **dit artikel** niet voorziet.

### Commentaar

*De op dit artikel ingediende wijzigingsvoorstellen hebben betrekking op sterk uiteenlopende kwesties of zij weerspiegelen het standpunt van één enkel Conventielid en gaan in verschillende richtingen. Niettemin kunnen een aantal wijzigingsvoorstellen gegroepeerd worden rond een drietal kwesties:*

*In verscheidene wijzigingsvoorstellen wordt verzocht om toevoeging van een soort verordening met de kenmerken van de huidige richtlijn (Farnleiter, die een bijzondere handeling voorstelt welke richtlijn wordt genoemd, Santer e.a., die de benaming "kader-verordening" voorstellen, De Vries en De Bruijn, Tiilikainen e.a., Schlüter en Dam Kristensen, die voorstellen de definitie hiervan toe te voegen onder de benaming "verordening"). Het Praesidium stelt voor, de strekking van deze wijzigingsvoorstellen over te nemen en dus te voorzien in een categorie van verordeningen die de kenmerken heeft van de huidige richtlijn; hiermee beschikt men dan in de niet-wetgevende sfeer over een instrument dat verbindend is voor de lidstaten ten aanzien van het te bereiken resultaat, maar dat flexibel is ten aanzien van de middelen om dat resultaat te bereiken.*

*In bepaalde wijzigingsvoorstellen wordt verzocht om schrapping van lid 2 inzake de beperking van het gebruik van atypische handelingen (Lopes en Lobo Antunes, Kaufmann, Santer e.a., Borrell e.a. en De Vries en De Bruijn). Andere wijzigingsvoorstellen steunen weliswaar het doel dat door dit lid wordt nagestreefd, maar stellen voor dit lid te verplaatsen naar ex-artikel 25 (Kohout, Tiilikainen e.a.). Eén wijzigingsvoorstel (Azevedo en Nazaré Pereira) stelt een andere formulering voor. Het Praesidium heeft dit lid gewijzigd om de formulering ervan te verduidelijken.*

*In een aantal wijzigingsvoorstellen wordt verzocht om toevoeging van een nieuwe wetscategorie, de organieke wet. De organieke wet zou betrekking hebben op maatregelen die zich hiërarchisch gesproken tussen de Grondwet en de wet bevinden, en zij zou onderworpen zijn aan een bijzondere procedure die zwaarder zou zijn dan de wetgevingsprocedure. Voor sommige Conventieleden zou de organieke wet een soort verlichte procedure voor constitutionele herziening kunnen betekenen.*

*Het Praesidium onderkent wel het belang van deze wijzigingsvoorstellen, maar geeft er toch de voorkeur aan deze niet over te nemen. Het wijst in dit verband op een aantal elementen:*

- De organieke wet is een rechtsinstrument dat onbekend is in de rechtsorde van heel wat lidstaten. In de lidstaten waar de organieke wet wel bestaat, dient zij ertoe om via zwaardere procedures dan die van gewone wetten bepaalde terreinen van groot belang te beschermen. Het gaat dan bijvoorbeeld om wetten die de grondrechten verder ontwikkelen. Indien een bepaald gebied voorbehouden is aan een organieke wet, is een gewone wet op dit terrein uitgesloten. Een organieke wet kan ook niet gewijzigd worden door een gewone wet.*
- In het rechtsbestel van de Unie, waar de handelingen worden vastgesteld op basis van afzonderlijke rechtsgrondslagen, is de organieke wet niet gerechtvaardigd. Om een op basis van een bepaald artikel vastgestelde handeling te wijzigen, is een andere handeling nodig die gebaseerd is op hetzelfde artikel en die derhalve altijd uit hoofde van dezelfde procedure wordt vastgesteld. Het systeem van rechtsgrondslagen brengt een isoleringseffect teweeg binnen de verschillende terreinen, en dit effect maakt een concept als de "organieke wet" overbodig.*
- Het gevaar bestaat dat met het toevoegen van een nieuw type rechtshandeling, dat overigens in de rechtstradities van heel wat lidstaten ontbreekt, de duidelijkheid van het rechtsbestel van de Unie geen goed wordt gedaan.*



## **Artikel I-33: Wetgevingshandelingen**

2. De Europese wet en de Europese kaderwet worden, op voorstel van de Commissie, door het Europees Parlement en de Raad gezamenlijk vastgesteld volgens de in artikel [ex-251] vastgelegde **gewone** wetgevingsprocedure. Indien deze twee instellingen geen overeenstemming bereiken, is de wetgevingshandeling niet vastgesteld.

**In de in artikel [...] van deel III bepaalde bijzondere gevallen kunnen de wet en de kaderwet op initiatief van een groep lidstaten worden vastgesteld volgens artikel [ex-251].**

2. In de bij de grondwet bepaalde bijzondere gevallen worden de Europese wet en de Europese kaderwet vastgesteld **door het Europees Parlement met deelname van de Raad dan wel door de Raad met deelname van het Europees Parlement volgens bijzondere wetgevingsprocedures.**
- ~~3. Besluiten in het kader van een procedure tot aanneming van een Europese wet of een Europese kaderwet worden door het Europees Parlement en de Raad in openbare zitting genomen.~~

### **Commentaar**

*Bepaalde wijzigingsvoorstellen zijn ertegen dat er uitzonderingen worden voorzien op de algemene regel van vaststelling van wetgevingshandelingen volgens de wetgevingsprocedure (Kirkhope, Kaufmann, Duff e.a., Meyer, Dini e.a., Duhamel e.a., Michel e.a., Brok e.a., Paciotti, Lamassoure, Borrell e.a., Costa en d'Oliveira, Stockton en Voggenhuber e.a.). Andere wijzigingsvoorstellen aanvaarden weliswaar dat er uitzonderingen zijn, maar uiten een zekere bezorgdheid ten aanzien van de reikwijdte van de algemene regel; deze wijzigingsvoorstellen willen dat de uitzonderingen duidelijk worden gespecificeerd (Kohout, Brok e.a. — in het laatste wijzigingsvoorstel wordt bovendien voorgesteld dat na het verstrijken van een termijn van vijf jaar de algemene regel wordt toegepast —, Tiilikainen e.a. en De Vries en De Bruijn). Bepaalde wijzigingsvoorstellen willen dat ingeval van uitzonderingen het Europees Parlement wordt geraadpleegd en de Commissie het wetgevingsinitiatief neemt (Fischer, Kuneva en Tiilikainen e.a.). In alle wijzigingsvoorstellen wordt tot besluit verklaard dat de wetgevingsprocedure de algemene regel moet zijn voor de vaststelling van wetgevingshandelingen.*

*Bij de bespreking van de classificatie van de rechtsgrondslagen en de procedures is het Praesidium in het licht van de wijzigingsvoorstellen en het debat in de plenaire zitting tot de slotsom gekomen, dat de benaming "wetgevings-" voor de procedure die de algemene regel vormt, een verkeerde indruk kan wekken, aangezien het element "wetgevings-" het bepalende criterium lijkt te zijn en niet de consequentie van het "wetgevings" karakter van de handeling. Het Praesidium heeft daarom besloten de reikwijdte van de wetgevingsprocedure te preciseren als zijnde wetgevingsprocedure van gemeen recht. Het heeft er de benaming "gewone wetgevingsprocedure" aan gegeven, om zodoende ook het wetgevingskarakter te dekken van de — zeer weinige — handelingen die worden vastgesteld door het Europees Parlement of door de Raad met uiteenlopende mate van deelname van de andere tak van de wetgevingsautoriteit, uit hoofde van procedures welke zonder twijfel een wetgevend karakter hebben maar die bijzonder zijn.*

*Het in het ontwerp-artikel I-33 beschreven systeem impliceert dat de wetgevingshandelingen altijd door de wetgever worden vastgesteld. In de regel worden zij volgens de in ontwerp-artikel I-33 bepaalde gewone wetgevingsprocedure gezamenlijk en op voet van gelijkheid vastgesteld door de beide takken van de wetgevingsautoriteit. In bepaalde specifieke gevallen worden zij echter vastgesteld volgens bijzondere wetgevingsprocedures — door het Parlement met een zekere deelname van de Raad of door de Raad (in zijn hoedanigheid van wetgever, dat wil zeggen, onderworpen aan de regels inzake transparantie en subsidiariteit) met een zekere deelname van het Parlement.*

*De wijzigingen in het ontwerp-artikel I-33 komen tegemoet aan deze overwegingen.*

*Wat betreft de wijzigingsvoorstellen waarin wordt aangedrongen op een duidelijke specificering van de uitzonderingen, dient erop te worden gewezen dat het Praesidium in het debat over het eerste ontwerp van de artikelen verklaard heeft dat de Conventie de beschikking zou krijgen over een lijst met een precisering van de reikwijdte van de uitbreiding van de algemene regel voor de vaststelling van wetgevingshandelingen volgens de wetgevingsprocedure. Deze lijst is toegezonden aan de deskundigen van de juridische diensten, die de rechtsgrondslagen van deel III van de Grondwet (doc. CONV 729/03) dienovereenkomstig hebben aangepast. Het document met het becommentarieerde deel III (doc. CONV 727/03), dat met het oog op de plenaire zitting van 30-31 mei aan de Conventieleden is voorgelegd, bevat in bijlage II een volledige lijst van de rechtsgrondslagen waarvoor het Praesidium een wijziging van de besluitvormingsprocedure voorstelt.*

*Het Praesidium heeft de tweede alinea van het eerste lid aangepast aan de ontwerp-artikelen betreffende de ruimte van rechtvaardigheid, vrijheid en veiligheid. Het betreft de bijzonderheid van de wetgevingsprocedure waarin een groep van lidstaten het initiatief neemt. In [ex-artikel 251], waarvan de gewijzigde tekst te vinden is in de ontwerp-artikelen van deel III over de instellingen, is in een dergelijke mogelijkheid voorzien.*

*Het Praesidium heeft besloten het laatste lid te schrappen. Het transparantiebeginsel komt beter uit de verf in ontwerp-artikel I-49.*

#### **Artikel I-34: Niet-wetgevingshandelingen**

1. De Raad en de Commissie ~~en de Europese Centrale Bank~~ stellen Europese verordeningen en Europese besluiten vast in de gevallen bedoeld in de artikelen I-35, I-36 en 28, alsmede in de bij de Grondwet bepaalde gevallen. **De Europese Centrale Bank stelt Europese verordeningen en Europese besluiten vast voorzover de Grondwet dit toestaat.**
2. **De Raad en de Commissie, alsook de Europese Centrale Bank wanneer de Grondwet haar daartoe de mogelijkheid biedt, stellen aanbevelingen vast.**

#### **Commentaar**

*De zeer weinige wijzigingsvoorstellen op dit artikel zijn alle verschillend.*

*Het Praesidium stelt ter wille van de duidelijkheid voor, de zin die handelt over de Europese Centrale Bank, af te zonderen; de ECB stelt immers geen verordeningen of besluiten vast als bedoeld in de artikelen I-35 en I-26.*

*Voorts stelt het Praesidium voor, een tweede lid aan dit artikel toe te voegen. Dit lid is nodig nu in de rechtsgrondslagen van deel III per geval het bindende instrument of de bindende instrumenten worden genoemd die gebruikt kunnen worden. Wanneer de huidige Verdragen niet voorzien in een bepaald rechtsinstrument en er algemene termen van het type "maatregelen" worden gebezigd, dan valt daar ook de vaststelling van aanbevelingen onder. Daarom moet er voorzien worden in een algemene bepaling om de mogelijkheid van het gebruik van dit type niet-bindend rechtsinstrument te behouden.*

### **Artikel I-35: Gedelegeerde verordeningen**

1. Bij Europese wet en Europese kaderwet kan aan de Commissie de bevoegdheid worden overgedragen gedelegeerde verordeningen uit te vaardigen ter aanvulling of wijziging van bepaalde niet-wezenlijke onderdelen van de wet of de kaderwet.

De wet en de kaderwet omschrijven uitdrukkelijk de doelstellingen, de inhoud, de strekking en de duur van de delegatie. Essentiële beleidsonderdelen kunnen niet het voorwerp uitmaken van delegatie. Deze worden uitsluitend bij wet of bij kaderwet geregeld.

2. De wet of de kaderwet bepaalt uitdrukkelijk onder welke voorwaarden de delegatie wordt toegepast. **Deze voorwaarden kunnen uit** de volgende mogelijkheden **bestaan**:

- het Europees Parlement **of** de Raad **kan** besluiten tot intrekking van de delegatie;
- de gedelegeerde verordening treedt pas in werking indien het Europees Parlement of de Raad geen bezwaar heeft aangetekend binnen de bij de wet of de kaderwet gestelde termijn;
- ~~— de bepalingen van de gedelegeerde verordening vervallen na een bij de wet of de kaderwet vastgestelde termijn. Hun geldigheid kan, op voorstel van de Commissie, bij besluit van het Europees Parlement en de Raad worden verlengd.~~

Voor de toepassing van het bepaalde in de vorige alinea besluit het Europees Parlement met meerderheid van stemmen van zijn leden en besluit de Raad met gekwalificeerde meerderheid van stemmen.

### Commentaar

*Wat de gedelegeerde handeling betreft, zijn er verscheidene wijzigingsvoorstellen die de omschrijving van de gedelegeerde verordeningen betreffen. In deze wijzigingsvoorstellen worden verschillende standpunten ingenomen. Het Praesidium heeft dientengevolge lid 1 ongewijzigd gelaten.*

*De voorwaarden voor toepassing van de gedelegeerde handeling: het Praesidium stelt voor, de eerste alinea van lid 2 te wijzigen om duidelijker naar voren te brengen dat deze voorwaarden per geval worden vastgesteld in de wet of de kaderwet welke de delegatie toestaat, en dat deze voorwaarden geen bindend element vormen van deze of gene wet of kaderwet.*

*In verscheidenene wijzigingsvoorstellen (Villepin, Schlüter, Hjelm-Wallén, Bères, Brok e.a. en Roche) wordt bepleit en tal van sprekers tijdens het debat in de plenaire zitting hebben erop aangedrongen dat het Parlement of de Raad afzonderlijk tot het intrekken van de delegatie kunnen besluiten. Het Praesidium heeft dit wijzigingsvoorstel ter harte genomen bij het opstellen van de tekst onder het eerste streepje.*

*In een aantal wijzigingsvoorstellen wordt verzocht om het schrappen van de mogelijkheid dat een gedelegeerde verordening na een bepaalde termijn ongeldig wordt (sunset clause) (Andriukaitis e.a., Lopes en Lobo Antunes, Fischer, De Vries en De Bruijn, Michel e.a., Santer e.a. en Fayot); in andere wijzigingsvoorstellen wordt hiervoor een andere formulering voorgesteld (Marinho en Van Lancker). Volgens hen die schrapping van het desbetreffende lid bepleiten, zou de "sunset clause" een bron van ongewisheid en moeilijkheden voor de rechtszekerheid kunnen vormen. Het Praesidium heeft dan ook besloten om dit streepje te schrappen.*

## **Artikel I-36: Uitvoeringshandelingen**

1. De lidstaten nemen alle maatregelen van intern recht die nodig zijn ter uitvoering van de juridisch bindende handelingen van de Unie.
2. Wanneer het noodzakelijk is dat bindende handelingen van de Unie volgens eenvormige voorwaarden worden uitgevoerd, kunnen bij die handelingen aan de Commissie, of in specifieke gevallen en in de bij artikel I-39 bepaalde gevallen aan de Raad, uitvoeringsbevoegdheden worden toegekend.
3. **De wet legt van tevoren de voorschriften en algemene beginselen vast voor de wijze waarop de lidstaten toezicht uitoefenen op de uitvoeringshandelingen van de Unie.**
4. De uitvoeringshandelingen van de Unie hebben de vorm van een Europese uitvoeringsverordening of een Europees uitvoeringsbesluit.

### **Commentaar**

*In bepaalde wijzigingsvoorstellen wordt gepreciseerd dat het gaat om de wijze van toezicht door de lidstaten (Villepin, Farnleitner, Fini, Lopes en Lobo Antunes). Het Praesidium heeft deze precisering in het ontwerp-artikel aangebracht.*

*In slechts enkele wijzigingsvoorstellen wordt het gebruik van de wetgevingsprocedure voor het vaststellen van de wijze van toezicht aangevochten; in deze wijzigingsvoorstellen wordt een voorkeur uitgesproken voor de huidige procedure. Het Praesidium stelt voor de gewone wetgevingsprocedure te handhaven.*

*Een aantal wijzigingsvoorstellen keert zich tegen de bestaande comitologieregelingen en stelt dan ook voor, lid 3 te schrappen. In dezelfde geest wordt in andere wijzigingsvoorstellen voorgesteld de toezichtregelingen te beperken tot raadgevende comité's. Aangezien het hier om een kwestie gaat die onder het afgeleid recht valt, stelt het Praesidium voor, het ontwerp-artikel ongewijzigd te laten.*

### **Artikel I-37: Gemeenschappelijke beginselen betreffende de rechtshandelingen van de Unie**

1. Tenzij de Grondwet in een specifieke handeling voorziet, besluiten de instellingen, met inachtneming van de toepasselijke procedures, welk soort handeling in elk afzonderlijk geval overeenkomstig het in artikel I-9 neergelegde evenredigheidsbeginsel wordt vastgesteld.
2. De Europese wetten, de Europese kaderwetten, de Europese verordeningen en de Europese besluiten worden met redenen omkleed en verwijzen naar de voorstellen of de adviezen waarin deze Grondwet voorziet.

#### **Commentaar**

*Over dit artikel bestaat een grote mate van overeenstemming.*

### **Artikel I-38: Bekendmaking en inwerkingtreding**

1. De Europese wetten en de Europese kaderwetten die volgens de **gewone** wetgevingsprocedure zijn vastgesteld, worden door de voorzitter van het Europees Parlement en de voorzitter van de Raad ondertekend. In de overige gevallen worden zij door de voorzitter van de Raad **of door de voorzitter van het Parlement** ondertekend. De wetten van de Europese Unie en de kaderwetten van de Europese Unie worden in het Publicatieblad van de Europese Unie bekendgemaakt en zij treden in werking op de daarin bepaalde datum of, bij ontbreken daarvan, op de twintigste dag volgende op die van hun bekendmaking.
2. De Europese verordeningen en de Europese besluiten ~~van de Raad of van de Commissie~~ die geen adressaat vermelden of die tot alle lidstaten zijn gericht, **worden ondertekend door de voorzitter van de instelling waardoor zij worden vastgesteld** en in het Publicatieblad van de Europese Unie bekendgemaakt; zij treden in werking op de daarin bepaalde datum of, bij ontbreken daarvan, op de twintigste dag volgende op die van hun bekendmaking.
3. Van de overige besluiten wordt kennisgegeven aan degenen tot wie zij zijn gericht; zij worden door deze kennisgeving van kracht.

*Het Praesidium heeft lid 1 gewijzigd in het licht van de wijzigingen die ontwerp-artikel I-33 heeft ondergaan.*

*De wijziging van lid 2 heeft tot doel, rekening te houden met de door de Europese Centrale Bank vast te stellen handelingen en een parallellisme aan te brengen tussen deze handelingen en de ondertekening van wetgevingshandelingen.*

## **Hoofdstuk II**

### **Artikel I-39: Bijzondere bepalingen inzake de uitvoering van het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid**

1. De Europese Unie ~~verbindt zich ertoe~~ **voert** een gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid ~~te voeren~~ dat is gebaseerd op de ~~geleidelijke~~ ontwikkeling van de wederzijdse politieke solidariteit van de lidstaten, de ~~geleidelijke~~ inventarisatie van de aangelegenheden van algemeen belang en de totstandbrenging van een steeds toenemende mate van convergentie van het optreden van de lidstaten.
2. De Europese Raad bepaalt welke de strategische belangen van de Unie zijn en stelt de doelstellingen van haar gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid vast. De Raad van Ministers gaat bij het opstellen van dit beleid te werk **in het kader van de door de Europese Raad vastgestelde strategische beleidslijnen** en volgens het bepaalde in deel III van de Grondwet.
3. De Europese Raad en de Raad van Ministers stellen de noodzakelijke besluiten vast.
4. Dit gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid wordt uitgevoerd door de minister van Buitenlandse Zaken van de Unie en door de lidstaten, die daarbij gebruik maken van de middelen waarover de lidstaten en de Unie beschikken.



5. De lidstaten overleggen in de Raad en in de Europese Raad over elke aangelegenheid van algemeen belang op het gebied van het buitenlands en veiligheidsbeleid met het oog op het vaststellen van een gemeenschappelijke aanpak. Iedere lidstaat overlegt met de andere lidstaten in de Raad of in de Europese Raad alvorens internationaal op te treden of verbintenissen aan te gaan die de belangen van de Unie kunnen schaden. De lidstaten zorgen er door middel van een onderling afgestemd en convergent optreden voor dat de Unie haar belangen en waarden op het internationale toneel kan doen gelden. De lidstaten zijn onderling solidair.
6. Het Europees Parlement wordt **regelmatig** geraadpleegd over de voornaamste aspecten en de fundamentele keuzen op het gebied van het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid, en het wordt op de hoogte gehouden van de ontwikkeling daarvan.
7. Besluiten op het gebied van het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid worden door de Europese Raad en de Raad van Ministers met eenparigheid van stemmen aangenomen, behalve in de in deel III van de Grondwet bedoelde gevallen. Zij spreken zich uit op voorstel van een lidstaat, van de minister van Buitenlandse Zaken van de Unie, **of van de minister met steun van de Commissie. ~~alleen of gezamenlijk met de Commissie.~~ De Europese wetten en kaderwetten worden uitgesloten.**
8. De Europese Raad kan met eenparigheid van stemmen besluiten dat de Raad ook in andere dan de in deel III van de Grondwet bedoelde gevallen met gekwalificeerde meerderheid besluit.

#### Commentaar

1. *Lid 1: tal van Conventieleden hebben zich ervoor uitgesproken de bewoordingen van lid 1 kracht bij te zetten, met name door niet het geleidelijk karakter van het GBVB te noemen (dit is onder meer voorgesteld door Duff en negentien andere leden, Farnleitner, Borrell en twee leden, Fini, Lamassoure, Fischer, Hjelm-Wallén en vier andere leden, Voggenhuber en twee andere leden, Speroni, Svensson en Thorning-Schmidt).*

2. *Lid 2: de toevoeging van "in het kader van de door de Europese Raad vastgestelde strategische beleidslijnen" dient ertoe, meer nadruk te verlenen aan de rol van de Europese Raad en aan het feit dat de Raad van Ministers het GBVB uitstippelt binnen het door de Europese Raad vastgestelde kader (voorstel Farnleitner). Opgemerkt zij dat ook andere Conventieleden erop hebben aangedrongen de door de Europese Raad vast te stellen beleidslijnen ("guidelines") te noemen (met name Brok en 28 andere leden).*
3. *Lid 6: verscheidene Conventieleden hebben voorgesteld te preciseren dat het Europees Parlement met regelmatige tussenpozen geïnformeerd dient te worden (dit is met name voorgesteld door Duff en negentien andere leden, Meyer, Borrell en twee andere leden).*
4. *Lid 7: de besluitvormingsprocedure inzake het GBVB heeft tot veel opmerkingen aanleiding gegeven. Volgens een aantal Conventieleden moet stemming met gekwalificeerde meerderheid de regel zijn. Andere leden zijn daar tegen en wensen de eenparigheidsregel te handhaven. Het Praesidium is tot het oordeel gekomen dat het in het licht van deze uiteenlopende standpunten de voorkeur verdient eenparigheid van stemmen als algemene regel te handhaven, maar wel het aantal mogelijke afwijkingen waarbij met gekwalificeerde meerderheid kan worden gestemd, uit te breiden, overeenkomstig het bepaalde in artikel [...] van deel III. Bovendien wordt in lid 8 van het onderhavige artikel bepaald dat de Europese Raad kan besluiten het toepassingsgebied van stemming met gekwalificeerde meerderheid te verruimen. Voorts is besloten dat er in het GBVB geen plaats is voor wetgevingshandelingen.*
5. *Lid 7: de bepalingen inzake het initiatiefrecht zijn gewijzigd om een duidelijker onderscheid te maken tussen twee mogelijke gevallen. Enerzijds kan de minister op individuele titel voorstellen op het terrein van het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid aan de Raad voorleggen. Anderzijds kan hij er desgewenst voor kiezen dergelijke voorstellen met steun van de Commissie aan de Raad voor te leggen. Deze mogelijkheid verschilt weer van die van het "gezamenlijke voorstel"; in dat geval is de minister verantwoordelijk voor de GBVB-aspecten, terwijl de Commissie verantwoordelijk is voor de overige aspecten van het externe optreden.*

**Artikel I-40: Bijzondere bepalingen inzake de uitvoering van het gemeenschappelijk defensiebeleid**

1. Het gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid maakt integrerend deel uit van het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid. **Daardoor** beschikt de Unie over een operationeel vermogen dat gebaseerd is op **civiele en** militaire middelen. De Unie kan deze gebruiken in het kader van buiten het grondgebied van de Unie uitgevoerde missies **met het oog op** handhaving van de vrede, **conflictpreventie** en versterking van de internationale veiligheid overeenkomstig de beginselen van het Handvest van de Verenigde Naties. **Bij de uitvoering van deze taken wordt gebruik gemaakt van de door de lidstaten beschikbaar gestelde vermogens.**
2. Het gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid omvat de geleidelijke bepaling van een gemeenschappelijk defensiebeleid van de Unie. Dit zal tot een gemeenschappelijke defensie leiden zodra de Europese Raad daartoe met eenparigheid van stemmen besluit. In dat geval beveelt hij de lidstaten aan een daartoe strekkend besluit aan te nemen overeenkomstig hun onderscheiden grondwettelijke bepalingen.

Het beleid van de Unie overeenkomstig dit artikel laat het specifieke karakter van het veiligheids- en defensiebeleid van bepaalde lidstaten onverlet, eerbiedigt de uit het Noord-Atlantisch Verdrag voortvloeiende verplichtingen van bepaalde lidstaten waarvan de gemeenschappelijke defensie gestalte krijgt in de Noord-Atlantische Verdragsorganisatie (NAVO), en is verenigbaar met het in dat kader vastgestelde gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid.

3. De lidstaten stellen **civiele en** militaire vermogens ter beschikking van de Unie met het oog op de uitvoering van het gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid, teneinde bij te dragen tot het bereiken van de door de Raad vastgestelde doelstellingen. **De lidstaten die onderling multinationale strijdkrachten vormen, kunnen deze strijdkrachten tevens ter beschikking van het gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid stellen.**

De lidstaten verbinden zich ertoe hun militaire vermogens geleidelijk te verbeteren. Er wordt een Europees Bureau voor bewapening, onderzoek en **militaire vermogens** opgericht dat de operationele behoeften bepaalt, maatregelen bevordert om in die behoeften te voorzien, bijdraagt tot de vaststelling en, in voorkomend geval, de uitvoering van alle nuttige maatregelen om de industriële en technologische basis van de defensiesector te versterken, **deelneemt aan het bepalen van een Europees beleid inzake vermogens en bewapening**, en de Raad helpt de verbetering van de militaire vermogens te evalueren.

~~De lidstaten die onderling multinationale strijdkrachten vormen, kunnen deze strijdkrachten tevens ter beschikking van het gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid stellen.~~

4. Besluiten betreffende de uitvoering van het gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid, met inbegrip van die betreffende de instelling van een missie als bedoeld in het onderhavige artikel, worden door de Raad aangenomen met eenparigheid van stemmen en op voorstel van de minister van Buitenlandse Zaken van de Unie, of van een lidstaat. De minister van Buitenlandse Zaken kan voorstellen, gebruik te maken van nationale middelen en van instrumenten van de Unie, in voorkomend geval samen met de Commissie.
5. De Raad kan het verrichten van een missie in het kader van de Unie opdragen aan een groep lidstaten, **teneinde de waarden van de Unie te handhaven en haar belangen te dienen**. Voor de uitvoering van deze missie geldt het bepaalde in artikel [...] van deel III, titel B, van de Grondwet.
7. De lidstaten wier militaire vermogens voldoen aan bepaalde, hoge militaire criteria en die op dit gebied onderling verdergaande verbintenissen zijn aangegaan met het oog op de uitvoering van veeleisender missies, stellen in het kader van de Unie een gestructureerde samenwerking in. Voor deze samenwerking geldt het bepaalde in artikel [...], van deel III, titel B, van de Grondwet.

7. Zolang de Europese Raad het besluit overeenkomstig lid 2 van het onderhavige artikel niet genomen heeft, wordt in het kader van de Unie een nauwere samenwerking op het stuk van de wederzijdse defensie ingesteld. Krachtens deze samenwerking verlenen, indien het grondgebied van een aan deze samenwerking deelnemende lidstaat gewapenderhand wordt aangevallen, de overige deelnemende staten deze lidstaat met alle militaire en andere middelen waarover zij beschikken hulp en bijstand overeenkomstig het bepaalde in artikel 51 van het Handvest van de Verenigde Naties. **Bij de totstandbrenging van de nauwere samenwerking op het gebied van wederzijdse defensie werken de deelnemende lidstaten nauw samen met de Noord-Atlantische Verdragsorganisatie.** De nadere bepalingen voor de deelneming en de werking, alsmede de besluitvormingsprocedures, met betrekking tot deze samenwerking staan in artikel [...] van deel III, titel B, van de Grondwet.
8. Het Europees Parlement wordt **regelmatig** geraadpleegd over de voornaamste aspecten en de fundamentele keuzen op het gebied van het gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid, en het wordt op de hoogte gehouden van de ontwikkeling daarvan.

### Commentaar

#### *Lid 1:*

*Over het geheel genomen heeft de benadering van het Praesidium, die inhoudt dat het gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid integraal deel uitmaakt van het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid, een gunstig onthaal gevonden bij de Conventieleden. Een aantal van hen wil deze benadering nog versterken door een redactionele wijziging aan te brengen die de eerste zin in tweeën deelt en het woordje "qui" schrapt (Roche, Tiilikainen en drie leden, Kiljunen) \*. Deze wijziging druist in tegen het verzoek van andere leden, voor wie het essentieel is dat de band tussen het GEVDB en het GBVB niet op losse schroeven komt te staan.*

*Ook wordt voorgesteld de volgorde van de militaire en civiele vermogens om te draaien door eerst de civiele vermogens te noemen en daarna de militaire vermogens (Fischer, Meyer, Einem).*

---

\* Niet van toepassing op de Nederlandse tekst (noot vertaler).

*Bepaalde Conventieleden hebben er ook op aangedrongen dat de porté van het gemeenschappelijk defensie- en veiligheidsbeleid wordt toegevoegd aan de conflictpreventie. Een dergelijke toevoeging zou de formulering van het artikel beter doen aansluiten bij het Handvest van de Verenigde Naties en vormt bovendien een zinvolle precisering, zonder evenwel de betekenis van de taken van de Unie te wijzigen, aangezien in artikel [...] van deel III conflictbeheersing expliciet wordt genoemd (Hain, Villepin, Fischer, Borrell).*

*De laatste zin van lid 1 is toegevoegd in reactie op het gemeenschappelijk wijzigingsvoorstel (Hain, Fischer, Villepin). De bedoeling van deze zin is beter duidelijk te maken dat het de lidstaten zijn die met hun eigen vermogens bijdragen aan operaties.*

*Lid 3:*

*De voor de eerste twee alinea's voorgestelde wijzigingen vormen de omkering van de volgorde van de civiele en de militaire vermogens (zie het commentaar bij lid 1).*

*De verplaatsing van de zin betreffende de multinationale strijdkrachten lijkt dit lid duidelijker te maken (Earl of Stockton). Sommige Conventieleden hebben het voorstel gedaan deze zin te plaatsen ná de zin over de verbintenis van de lidstaten om hun vermogens te verbeteren. In die voege zouden de lidstaten ook verplicht zijn hun multinationale strijdkrachten te verbeteren. Echter, de lidstaten kunnen dergelijke strijdkrachten ter beschikking van het GEVDB stellen, maar zij zijn hiertoe niet verplicht.*

*Verscheidene leden hebben voorts gevraagd om verandering van de naam van het agentschap, om daardoor de werkelijke rol van het agentschap beter tot uiting te laten komen; ook zouden de vermogens moeten worden opgenomen (De Vries, Fini, Hain, Roche, Fischer).*

*De wijziging betreffende de taken van het agentschap is gebaseerd op een wijzigingsvoorstel (Villepin) dat het streven van bepaalde Conventieleden lijkt te weerspiegelen om te komen tot een echt beleid inzake vermogens en bewapening.*

*Lid 5:*

*Brok en 28 andere leden, alsmede Giannakou, hebben een toevoeging voorgesteld.*

*Lid 7:*

*Sommige Conventieleden hebben voorgesteld in dit lid melding te maken van nauwe samenwerking met de NAVO bij de uitvoering van de nauwere samenwerking inzake wederzijdse verdediging (Christophersen, Thorning-Schmidt).*

*Lid 8:*

*Er is een voorstel gedaan om aan dit lid toe te voegen dat het Europees Parlement regelmatig wordt geraadpleegd (Brok en dertig andere leden, Earl of Stockton, Giannakou). Deze leden willen ook gepreciseerd zien dat het de minister van Buitenlandse Zaken is die het Parlement op de hoogte brengt en raadpleegt; een bepaling van die strekking bestaat echter reeds in artikel [...] van deel III en het is dus niet nodig dit hier te noemen.*

#### **Artikel I-42: Solidariteitsclausule**

1. **De Unie en haar lidstaten treden solidair tezamen op als een lidstaat slachtoffer is van een terreuraanslag, natuurramp of ramp ten gevolge van menselijk optreden.** ~~Ter uitvoering van het solidariteitsbeginsel maakt de~~ De Unie maakt van alle tot haar beschikking staande instrumenten, met inbegrip van de door de lidstaten ter beschikking gestelde militaire middelen, gebruik om:
  - a) - de dreiging van het terrorisme **op het grondgebied van de lidstaten** te keren;  
- de democratische instellingen en de burgerbevolking tegen eventuele terroristische aanval te beschermen;  
- op verzoek van de politieke autoriteiten van een lidstaat op diens grondgebied bijstand verlenen in geval van een terroristische aanval;
  - b) - **op verzoek van de politieke autoriteiten van een lidstaat op diens grondgebied bijstand verlenen in geval van een ramp.**
2. De nadere bijzonderheden betreffende de uitvoering van deze bepaling staan in artikel [...] van deel **III**, titel B, van de Grondwet.

## Commentaar

*De toevoeging van de eerste zin gaat terug op wijzigingsvoorstellen die gemeenschappelijk zijn ingediend door Hain, Villepin en Fischer, en is bedoeld om de formulering van deze bepaling te verduidelijken.*

*De belangrijkste hier voorgestelde wijziging bestaat uit de uitbreiding van de reikwijdte van de solidariteitsclausule tot natuurrampen en rampen ten gevolge van menselijk optreden. Een groot aantal Conventieleden heeft om deze wijziging verzocht (Villepin, Fischer, Hain, Farnleitner, Kiljunen, Roche, Michel), die conform de aanbevelingen van de werkgroep defensie is. De aandacht van de Conventie wordt gevestigd op het feit dat, benevens deze wijziging, in deel III van de Grondwet een rechtsgrondslag inzake civiele bescherming is toegevoegd. Het gevolg van deze tweeledige aanpak is dat:*

- voor wat betreft het normale optreden inzake preventie en de totstandbrenging van een kader voor de samenwerking van nationale diensten voor civiele bescherming, gebruik zal worden gemaakt van de gewone wetgevingsprocedure (evenwel met uitzondering van maatregelen tot harmonisatie);*
- voor wat betreft de wederzijdse bijstand tussen de lidstaten met nationale middelen (civiele of militaire): deze zal binnen de Raad worden gecoördineerd en de GEVDB-structuren (met name het Militair Comité en de Militaire Staf) kunnen een bijdrage hiertoe leveren. Gelet op het mogelijke gebruik van militaire middelen, is een rol voorzien voor de minister van Buitenlandse Zaken.*

*Duidelijkheidshalve is aan het eerste streepje van punt a) een precisering toegevoegd, die inhoudt dat het keren van een terroristische dreiging plaatsvindt op het grondgebied van de lidstaten.*



## **Hoofdstuk III: Nauwere samenwerking**

### **Artikel I-43: Nauwere samenwerking**

1. De lidstaten die wensen onderling nauwere samenwerking aan te gaan in het kader van de niet-exclusieve bevoegdheden van de Unie, kunnen gebruik maken van de instellingen van de Unie en die bevoegdheden uitoefenen op grond van de terzake geldende bepalingen van de Grondwet, binnen de grenzen van en in overeenstemming met het bepaalde in dit artikel en in de **artikelen [... tot en met ...] van deel III** van de Grondwet.

Nauwere samenwerking beoogt de doelstellingen van de Unie te bevorderen, haar belangen te beschermen en haar integratieproces te versterken. Zij staat open voor alle lidstaten op het moment waarop zij wordt aangegaan, en op ieder ander tijdstip, overeenkomstig **artikel [...] van deel III** van de Grondwet.

2. De machtiging om nauwere samenwerking aan te gaan wordt in laatste instantie verleend door de Raad, wanneer in de Raad is vastgesteld dat de door de nauwere samenwerking nagestreefde doelstellingen niet binnen een redelijke termijn door de Unie in haar geheel kunnen worden verwezenlijkt en mits aan de samenwerking door ten minste eenderde van de lidstaten wordt deelgenomen. De Raad besluit volgens de procedure van **artikel [...] van deel III** van de Grondwet.

3. Alleen de vertegenwoordigers van de lidstaten die aan een nauwere samenwerking deelnemen, nemen deel aan de vaststelling van handelingen in de Raad. Alle lidstaten kunnen evenwel deelnemen aan de beraadslagingen van de Raad.

Eenparigheid van stemmen wordt alleen door de deelnemende staten gevormd. Een gekwalificeerde meerderheid wordt omschreven als de meerderheid van de stemmen van de deelnemende lidstaten die ten minste drie-vijfde van de bevolking van die staten vertegenwoordigt.

4. De in het kader van een nauwere samenwerking vastgestelde handelingen zijn alleen bindend voor de lidstaten die eraan deelnemen. Zij worden niet beschouwd als een acquis dat door de kandidaat-lidstaten van de Unie moet worden aanvaard.

Commentaar<sup>1</sup>

*Het mechanisme voor nauwere samenwerking is in het leven geroepen door het Verdrag van Amsterdam, en gewijzigd bij het Verdrag van Nice. Het wordt beheerst door algemene bepalingen die van toepassing zijn op alle beleidsterreinen (artikelen 43 tot en met 45 VEU), en door specifieke clausules voor de onder het VEG vallende gebieden (artikelen 11 en 11 A VEG), voor de onder de samenwerking in strafzaken vallende gebieden (artikelen 40 tot en met 40 B VEU) en voor de onder het GBVB vallende gebieden (artikelen 27 A tot en met 27 E VEU). Het mechanisme is tot op heden nog nimmer gebruikt.*

*Nauwere samenwerking is ontworpen als een mechanisme waarop "in laatste instantie" een beroep wordt gedaan, wanneer aan een maatregel niet door alle lidstaten kan worden deelgenomen. De Raad zou in dat geval met gekwalificeerde meerderheid een aantal, minstens acht, lidstaten kunnen machtigen om de maatregel toch uit te voeren, met gebruikmaking van "de instellingen, de procedures en regelingen" van de Verdragen. Alleen de deelnemende lidstaten nemen deel aan de stemming in de Raad over de op hen van toepassing zijnde besluiten, waarvan de eventuele kosten, met uitzondering van de administratieve kosten, in principe alleen ten laste van de deelnemende staten komen. Nauwere samenwerking kan in beginsel worden toegestaan voor alle onder de Verdragen vallende gebieden, met uitzondering van aangelegenheden die gevolgen kunnen hebben op militair of defensiegebied.*

*De ontwerp-artikelen van de Grondwet strekken ertoe de redactie en de structuur van de huidige bepalingen betreffende de nauwere samenwerkingen te vereenvoudigen, terwijl de voorgestelde nieuwe structuur eerder berust op een thematisch criterium dan op het huidige onderscheid per pijler.*

---

<sup>1</sup> *Nauwere samenwerking vormt het onderwerp van een beschrijvende nota inzake het mechanisme, alsmede van voorstellen voor becommentarieerde artikelen (vgl. doc. CONV 723/03 van 14 mei 2003).*

*In deel I van de Grondwet is **artikel I-43** opgenomen, waarin de fundamentele eigenschappen van het mechanisme van de nauwere samenwerking in het kader van de Unie uiteen worden gezet. Aangezien het mechanisme een bijzonder instrument aangaande de uitoefening van de bevoegdheden van de Unie vormt, is het opgenomen in een afzonderlijk hoofdstuk van titel V van deel I van de Grondwet. Ten opzichte van de huidige Verdragen zijn er slechts weinig inhoudelijke wijzigingen in dit artikel te noemen: de voorwaarde van de laatste instantie is enigszins verduidelijkt, terwijl de minimumdeelnemingsdrempel is vastgesteld op eenderde van de lidstaten.*

**Artikel I-43, lid 1, eerste alinea**

*In dit lid wordt het fundamentele beginsel uiteengezet dat de nauwere samenwerking functioneert in het kader van de rechtsgrondslagen van de verdragen zowel voor wat betreft de bevoegdheden als de uitoefening ervan (procedures en instrumenten). Dit beginsel komt in de huidige verdragen op verschillende plaatsen op verschillende manieren tot uitdrukking<sup>1</sup>.*

*Anderzijds verwijst dit lid alvast naar de bepalingen van deel III van de Grondwet (**artikelen [...] tot met met [...]**), die in een afzonderlijk hoofdstuk van titel VII, gewijd aan de werking van de Unie, zijn geplaatst. Deze bepalingen regelen de grenzen van en de voorwaarden voor het mechanisme van de nauwere samenwerking, met name de niet-toepassing van het mechanisme op de specifieke samenwerkingsvormen op het gebied van defensie en andere algemene voorwaarden die bovenal tot inachtneming van het acquis van de Unie strekken. In deze bepalingen worden tevens de machtigingsprocedure en de procedure inzake de latere deelname van andere lidstaten beschreven.*

**Artikel I-43, lid 1, tweede alinea:** *Uittreksel uit de voorwaarden van artikel 43, onder a), ~~h~~ VEG, alsmede het beginsel van openstelling (artikel 43 B VEU), dat **in een artikel** in deel III van de Grondwet wordt gepreciseerd.*

**Artikel I-43, lid 2:** *Beginsel van machtiging door de Raad en voorwaarden daarvoor: laatste instantie (artikel 43 A VEU) en minimumdrempel (artikel 43, onder g), VEU).*

---

<sup>1</sup> Artikelen 43 en 44 (eerste zin) VEU, artikel 11, lid 3, VEG, artikel 27 A, lid 2, en artikel 40, lid 2, VEU.

*Dit lid bevat het beginsel van machtiging door de Raad om een nauwere samenwerking aan te gaan en verwijst naar **een artikel** van deel III van de Grondwet wat de procedureregels betreft. Hierin worden ook twee voorwaarden voor machtiging gesteld: de voorwaarde van de laatste instantie en de voorwaarde van de minimumdeelnemingsdrempel.*

*De voorwaarde van de laatste instantie, zoals gewijzigd bij het Verdrag van Nice, geeft niet aan niet hoe de Raad wordt geacht te bepalen dat aan deze voorwaarde is voldaan, en deze voorwaarde lijkt enigszins overbodig naast het machtigingsbesluit van de Raad. De voorgestelde formulering geeft aan dat de Raad door het machtigingsbesluit formeel constateert dat voldaan is aan de voorwaarde van de laatste instantie. Door schrapping van de woorden "op grond van de terzake geldende bepalingen van de Verdragen" wordt duidelijker dat de voorwaarde van de laatste instantie niet per se impliceert dat een voorgaande procedure is vastgelopen en zelfs niet dat er zo'n besluitvormingsprocedure gestart is. In elk geval mag de actieradius van een nauwere samenwerking niet vooraf worden bepaald door vroegere procedures, maar kan op ruimere wijze worden vastgesteld tijdens de machtigingsprocedure, bijvoorbeeld door een verwijzing naar verscheidene rechtsgrondslagen die bij de beoogde samenwerking een rol spelen.*

*Wat de voorwaarde van de minimumdeelnemingsdrempel betreft is het de vraag of het niet beter is opnieuw te verwijzen naar een gedeelte van het aantal lidstaten in plaats van naar een vast aantal, wat weinig zin heeft in een Unie waarvan het aantal leden niet definitief vaststaat. In de geest van het Verdrag van Nice zou dat aandeel dan eenderde van de lidstaten kunnen zijn.*

**Artikel I-43, lid 3:** uittreksel uit artikel 44, lid 1 VEU

*Het belangrijkste institutionele kenmerk van de nauwere samenwerking is dat de niet-deelnemende staten in de Raad geen stemrecht hebben. Het ontwerp-artikel voorziet er evenwel in dat zij aan de beraadslagingen kunnen deelnemen, net zoals in het huidige Verdrag.*

Anderzijds heeft de toepassing van de rechtsgrondslagen van de Grondwet op de nauwere samenwerking tot gevolg dat de stemvoorschriften die deze bevatten worden geschorst voor de werking van de nauwere samenwerking, dat wil zeggen eenparigheid of gekwalificeerde meerderheid. Daarom moet op deze plaats, naar het voorbeeld van het huidige artikel 44 VEU, een definitie worden gegeven van eenparigheid van stemmen en gekwalificeerde meerderheid van stemmen in de Raad die in het kader van een nauwere samenwerking handelt, en moet daarbij rekening worden gehouden met de herformulering door de Conventie van stemming met gekwalificeerde meerderheid.

**Artikel I-43, lid 4:** uittreksel uit artikel 44, lid 2 VEU

*De in het kader van de nauwere samenwerking vastgestelde handelingen zijn alleen bindend voor de deelnemers. Zij zijn dus niet bindend voor de andere lidstaten, behalve uiteraard wanneer die hier later aan deelnemen, wat ook blijkt uit **artikel [...], eerste alinea, van deel III** ("mits (...) de in dit kader reeds vastgestelde handelingen worden nageleefd", zie hieronder). Nog meer preciseringen van artikel 44, lid 2, VEU lijken niet noodzakelijk.*

*Ten slotte wordt voorgesteld de zin "Dergelijke handelingen en besluiten maken geen deel uit van het acquis van de Unie" te schrappen. Deze bepaling leidt namelijk tot een te algemeen probleem als het de bedoeling is te vermijden dat het (nog niet bestaande) acquis van de nauwere samenwerking wordt opgelegd aan de toekomstige lidstaten (in het onderhavige geval, na de volgende uitbreiding van de Unie met tien nieuwe lidstaten, is deze kwestie echter voor die staten niet meer aan de orde). De voorgestelde formule is geënt op artikel 8 van het Protocol tot opneming van het Schengenacquis in het kader van de Unie.*

o

o            o

*Sinds de presentatie van dit ontwerp-artikel zijn door het secretariaat de eerste opmerkingen ontvangen. Onder andere pleit de heer Duff voor schrapping van de nauwere samenwerking. Het Praesidium is van mening dat in een uitgebreide Unie de mogelijkheid van nauwere samenwerking voorzien moet zijn in de Grondwet.*

## **TITEL VI: HET DEMOCRATISCH LEVEN VAN DE UNIE**

### **Artikel I-45: Beginsel van democratische gelijkheid**

~~De werking van de Unie is gegrond op~~ **In al haar activiteiten eerbiedigt de Unie** het beginsel van gelijkheid van haar burgers. Zij genieten gelijke aandacht van de instellingen van de Unie.

#### **Opmerkingen**

- 1. Over artikel I-45 zijn door de Conventieleden weinig wijzigingsvoorstellen ingediend. Het belangrijkste is ingediend door verscheidene leden, die wensen te preciseren dat het gelijkheidsbeginsel ook betrekking heeft op de "gelijkheid tussen de lidstaten". Een dergelijke vermelding lijkt niet ideaal op zijn plaats in een titel die betrekking heeft op het democratisch leven van de Unie en zich derhalve in hoofdzaak tot de burgers richt.*
- 2. Er zijn diverse redactionele wijzigingsvoorstellen ingediend om de eerste zin begrijpelijker te maken en om tegemoet te komen aan de wens van meerdere Conventieleden om te preciseren welke "burgers" in die eerste zin worden bedoeld. Het betreft de burgers van de Unie.*

### **Artikel I-45: Beginsel van de representatieve democratie**

- 1. De werking van de Unie is gegrond op het beginsel van de representatieve democratie.**
- 2. De burgers worden op het niveau van de Unie rechtstreeks vertegenwoordigd in het Europees Parlement. De lidstaten worden in de Europese Raad en in de Raad vertegenwoordigd door hun regeringen, die zelf verantwoording verschuldigd zijn aan de, door hun burgers verkozen, nationale parlementen.**

3. Iedere burger heeft het recht aan het democratisch leven van de Unie deel te nemen. **De besluitvorming vindt plaats op een zo open mogelijke wijze, en zo dicht bij de burgers als mogelijk.**
4. De politieke partijen op Europees niveau dragen ertoe bij dat het Europese **politieke** bewustzijn wordt gevormd en dat de ~~politieke~~ wil van de burgers van de Unie tot uiting komt.

### **Opmerkingen**

1. *Voorgesteld wordt, dit nieuwe artikel toe te voegen om in deze titel niet alleen plaats in te ruimen voor de participerende democratie, maar ook voor de representatieve democratie. Daartussen bestaan uiteraard nauwe banden, maar in plaats van een tekst in die zin toe te voegen aan artikel I-46, zoals verscheidende Conventieleden voorstellen (met name de heer Duff+22 en mevrouw Dybkjaer), lijkt een verwijzing naar de representatieve democratie meer tot haar recht te komen in een afzonderlijk artikel.*
2. *Lid 3 herneemt ex lid 1 van artikel I-46, waaraan een tweede zin is toegevoegd over een besluitvorming die op een zo open mogelijke wijze, en zo dicht bij de burgers als mogelijk plaatsvindt. Met deze wijziging wordt tegemoet gekomen aan het verzoek van een aantal Conventieleden (met name de heer Duff+22 anderen, mevrouw Dybkjaer, et de heer Voggenhuber) om elementen uit artikel I VEU over te nemen. Daarbij dient te worden aangetekend dat de tekst doelt op "besluitvorming" ("prise de décisions") in ruime zin, et niet op het specifieke instrument (besluiten, "décisions") dat wordt beschreven in de Grondwet.*
3. *Lid 4 herneemt het voormalige ontwerp-artikel 35 bis over de politieke partijen op Europees niveau (in licht gewijzigde vorm), want het lijkt logisch deze tekst in te voegen in het artikel over de representatieve democratie. Verscheidene Conventieleden (met name mevrouw Hübner, de heer Lopes en de heer Lobo Antunes, de heer Santer+4, de heer Brok+36, de heer Follini en de heer Floch) vroegen om gedeeltelijke (lid 1) of gehele herneming van artikel 191 VEG. De herziene tekst is derhalve gebaseerd op lid 1 van artikel 191 VEG, maar is korter, om in deel I van de Grondwet geen teksten met appreciatieve strekking op te nemen. Lid 2 van artikel 191 zal in aanmerking worden genomen in de institutionele bepalingen van deel III van de Grondwet.*

## **Artikel I-46: Beginsel van de participerende democratie**

~~1. Iedere burger heeft het recht aan het democratisch leven van de Unie deel te nemen.~~

1. De instellingen van de Unie bieden de burgers en de representatieve verenigingen via passende kanalen de mogelijkheid hun mening over alle gebieden van het optreden van de Unie kenbaar te maken en daarover in het openbaar in discussie te treden.
2. De instellingen van de Unie voeren een open, transparante en regelmatige dialoog met de representatieve verenigingen en de civiele samenleving.
3. **Ter wille van de samenhang en de transparantie van het optreden van de Unie pleegt de Commissie op ruime schaal overleg met de betrokken partijen.**

### **Opmerkingen**

1. *Lid 1 is verplaatst naar lid 3 van artikel I-45.*
2. *De meeste verzoeken over dit artikel, zowel in de schriftelijke wijzigingsvoorstellen als in het plenaire debat van 24 april, betroffen de toevoeging van een afzonderlijk artikel of lid over de rol van de sociale partners en de onafhankelijke sociale dialoog. Voorgesteld wordt, dit verzoek te honoreren door een apart artikel (I-47) in te voegen, om de sociale dialoog te onderscheiden van de dialoog met de civiele samenleving in ruime zin.*
3. *Het ontwerp-artikel is voorts aangevuld met een lid over overleg met de civiele samenleving, zulks aan de hand van voorstellen van meerdere Conventieleden (met name mevrouw Berès+10, mevrouw Van Lancker+10, mevrouw Paciotti, mevrouw Hjelm-Wallén+4, waarvan sommigen enkele bijkomende punten bij een van de bestaande leden voorstelden).*



## **Artikel I-47: De sociale partners en de autonome sociale dialoog**

De Europese Unie erkent en bevordert de rol van de sociale partners op het niveau van de Unie, en houdt daarbij rekening met de verschillen tussen de nationale stelsels: zij bevordert hun onderlinge dialoog, met inachtneming van hun autonomie.

### **Opmerkingen**

*Nieuw artikel, waarmee men gehoor heeft willen geven aan de wens van zeer veel Conventieleden (met name de heer Brok+34, de heer Duff+22, mevrouw Van Lancker+11, de heer Gabaglio, de heer Jacobs, de heer Floch, mevrouw Dybkjaer, mevrouw Kaufmann, de heer Kohout, de heer Severin, de heer Voggenhuber+4, de heer Kristensen+4, de heer Bonde en de heer Zahradil) om in een artikel (of in een lid van artikel I-46) de rol van de sociale partners en de onafhankelijke sociale dialoog te belichten. Bovenstaand ontwerp-artikel stoelt op voorstellen voor ontwerpteksten van de heer Brok en mevrouw Van Lancker (beide gesteund door meerdere Conventieleden), die erg op elkaar lijken. Ook de heer Duff en anderen hebben teksten van dezelfde strekking voorgesteld.*

## **Artikel I-48: De Europese ombudsman**

**Een door het Europees Parlement benoemde Europese ombudsman ~~benoemd om kennis te nemen van, onderzoek te voeren naar en verslag te doen van~~ neemt kennis van, doet onderzoek naar, en brengt verslag uit over klachten betreffende gevallen van wanbeheer in de instellingen, organen of agentschappen van de Unie. De Europese ombudsman verricht zijn werkzaamheden in volledige onafhankelijkheid.**

### **Opmerkingen:**

1. Overeenkomstig het verzoek van een groot aantal Conventieleden (met name in de wijzigingsvoorstellen van de heer Borrell+2, de heer Duff+28, de heer Fischer, mevrouw Kaufmann, mevrouw Muscardini, mevrouw Paciotti+10 en de heer Voggenhuber +4), wordt voorgesteld, te vermelden dat de Europese ombudsman wordt benoemd door het Europees Parlement.

2. Verscheidene Conventieleden hebben daarnaast voorgesteld de tekst te wijzigen om aan te geven dat de werkingssfeer van de ombudsman niet alleen de instellingen beslaat, maar ook de organen en agentschappen van de Unie, en/of een verwijzing op te nemen naar de uitzondering met betrekking tot het Hof van Justitie en het Gerecht van eerste aanleg (wijzigingsvoorstel van met name de heer De Vries en de heer De Bruijn, de heer Lopes en de heer Antunes, mevrouw Muscardini, mevrouw Palacio, de heer de Villepin, de heer Voggenhuber +4). Wat betreft het verzoek in verband met het H, wordt voorgesteld de verwijzing niet hier op te nemen, want zij zal een plaats krijgen in het overeenkomstige ontwerp-artikel in de titel over de instellingen van deel III.
3. Ook wordt voorgesteld gehoor te geven aan de wens van de Conventieleden (met name de heer De Vries, de heer De Bruijn en de heer Timmermans) om in dit artikel te wijzen op de onafhankelijkheid van de ombudsman.

#### **~~Artikel 35 bis: De politieke partijen op Europees niveau~~**

~~De politieke partijen op Europees niveau zijn een belangrijke factor voor de integratie binnen de Unie. Zij dragen bij tot de vorming van het Europees bewustzijn en tot de uiting van de politieke wil van de burgers van de Unie.~~

#### **Opmerkingen**

*Dit ontwerp-artikel is als lid 4 opgenomen in het nieuwe artikel I-45 over het beginsel van de representatieve democratie.*

#### **Artikel I-49: Transparantie van de werkzaamheden van de instellingen van de Unie**

1. Om goed bestuur te bevorderen en de deelneming van de civiele samenleving te waarborgen, werken de instellingen, **de organen en de agentschappen** van de Unie in een zo groot mogelijke openheid.

2. Het Europees Parlement, alsook de Raad wanneer hij een wetgevingsvoorstel bespreekt **en aanneemt**, vergaderen in het openbaar.
3. Iedere burger van de Unie en iedere natuurlijke of rechtspersoon met verblijfplaats of **zijn statutaire zetel** in een lidstaat heeft het recht op toegang tot de documenten ~~van het Europees Parlement, de Raad en de Commissie~~, welke vorm deze ook hebben, ~~alsmede tot de documenten van de door deze instellingen opgerichte agentschappen en organen van de instellingen, de agentschappen en de organen van de Unie onder de in deel III genoemde voorwaarden.~~
4. **In de Europese wet** worden de algemene beginselen ~~voorwaarden~~ en de beperkingen **vastgesteld** die op grond van openbare of particuliere belangen, aan de uitoefening van het recht op toegang tot ~~de deze~~ documenten verbonden zijn ~~worden volgens de wetgevingsprocedure door het Europees Parlement en de Raad vastgesteld.~~
5. De in lid **23** bedoelde instellingen, organen of agentschappen stellen in hun reglementen van orde specifieke bepalingen betreffende de toegang tot hun documenten vast, **overeenkomstig de in het voorgaande lid bedoelde Europese wet.**

### **Opmerkingen**

1. *Verscheidene Conventieleden (met name de heer Brok+37, de heer Duff+20, de heer Follini, mevrouw Kaufmann, mevrouw Tiilikainen+4) hebben gevraagd om meer algemene verwijzing naar de instellingen, organen en agentschappen van de Unie in lid 3. Omwille van de samenhang in dit artikel wordt deze zelfde wijziging ook voor lid 1 voorgesteld.*
2. *Overeenkomstig de wens van meerdere Conventieleden (met name de heer Brok+37, de heer Follini, mevrouw Hjelm-Wallén+4) wordt voorgesteld aan lid 2 de zinsnede "en aanneemt" toe te voegen. Enkele Conventieleden (met name de heer Brok+37, de heer Follini, en de heer Lequiller) hebben verdere wijzigingsvoorstellen, onder meer voor de bekendmaking van de verslagen, maar om geen overlapping te creëren met elementen die in de institutionele bepalingen van deel III van de Grondwet komen te staan, wordt voorgesteld ze niet te noemen in dit artikel.*

3. *Een groot aantal Conventieleden heeft voorgesteld de verwijzing naar "citoyennes" in de Franse versie van lid 3 te schrappen. Het schijnt dat deze vrouwelijke vorm in meerdere talen niet goed te vertalen is. Men neme er nota van dat de Franse versie van het Handvest zowel de mannelijke als de vrouwelijke vorm hanteert, terwijl bijvoorbeeld de Nederlandse versie het heeft over "iedere burger". Aangezien het hier vooral een vertaalkwestie lijkt te betreffen, wordt voorgesteld de beide vormen vooralsnog te handhaven, en later de aanpak voor de hele Grondwet te bepalen.*
4. *Ook wordt voorgesteld een verwijzing toe te voegen naar personen met een "statutaire zetel" in de Unie (formulering van artikel 42 van het Handvest en artikel 255 VEG), overeenkomstig het voorstel van meerdere Conventieleden (met name de heer Hain, de heer Roche, mevrouw Tiilikainen+4, mevrouw Hjelm-Wallén+7, de heer de Villepin).*
5. *Het eerste wijzigingsvoorstel ten aanzien van lid 4 behelst een aanpassing van de verwijzing naar de wetgevingsprocedure aan de verwijzingen elders in de ontwerp-Grondwet. Voorgesteld wordt, gehoor te geven aan de wens van verscheidene Conventieleden (met name de heer Brok+37, de heer Follini, mevrouw Tiilikainen+4, mevrouw Hjelm-Wallén+7) om de verwijzing naar de "voorwaarden" te schrappen. Tevens wordt een tekstwijziging voorgesteld waarbij het "deze documenten" wordt (voorstel van met name de heren Heathcoat-Amory en Bonde).*
6. *Er is een verwijzing toegevoegd naar lid 4 en de wet houdende de beginselen betreffende de toegang tot de documenten, zulks conform het verzoek van meerdere Conventieleden (de heer Brok+37, de heer De Vries en de heer De Bruijn, de heer Follini).*

## **Artikel I-50: Bescherming van persoonsgegevens**

1. Eenieder heeft recht op bescherming van de hem betreffende persoonsgegevens.
2. ~~Het Europees Parlement en de Raad stellen volgens de wetgevingsprocedure~~ **In de Europese wet worden** de voorschriften **vastgesteld** betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens door de instellingen, **de organen en de agentschappen** van de Unie, alsook door de lidstaten, bij de uitoefening van activiteiten die onder de werkingssfeer van het recht van de Unie vallen, alsmede de voorschriften betreffende het vrije verkeer van die gegevens. **Op de eerbiediging van deze voorschriften wordt toezicht uitgeoefend door een onafhankelijke autoriteit.**

### **Opmerkingen**

1. *Verscheidene Conventieleden (met name de heer Duff+22, de heer Einem, de heer Fischer, de heer Haenel en de heer Badinter, mevrouw Kaufmann, de heer Meyer, de heer Voggenhuber+2) hebben voorgesteld lid 1 te schrappen, aangezien het dubbelop zou zijn met artikel II-8 van het Handvest. Om in lid 2 een inleiding te behouden waarin wordt verwezen naar de vaststelling van een Europese wet betreffende de bescherming van persoonsgegevens, wordt evenwel voorgesteld lid 1 te handhaven.*
2. *Het eerste wijzigingsvoorstel ten aanzien van lid 2 behelst een aanpassing van de verwijzing naar de wetgevingsprocedure aan de verwijzingen elders in de ontwerp-Grondwet. Het tweede ("de agentschappen") wordt overgenomen om voor samenhang met de vorige artikelen te zorgen. Ook wordt er een verwijzing toegevoegd naar een toezichtorgaan, op voorstel van sommige Conventieleden (met name de heer Farnleitner, de heer Floche en de heer de Villepin).*

## Artikel I-51: De status van kerken en van niet-confessionele organisaties

1. De ~~Europese~~ Unie eerbiedigt de status die kerken en religieuze verenigingen en gemeenschappen volgens het nationale recht in de lidstaten hebben, en doet daaraan geen afbreuk.
2. De ~~Europese~~ Unie eerbiedigt evenzeer de status van levensbeschouwelijke en niet-confessionele organisaties.
3. De Unie voert een **open, transparante** en regelmatige dialoog met die kerken en organisaties, met inachtneming van hun identiteit en hun specifieke bijdrage.

### Opmerkingen

1. *Artikel I-51 werd in het plenaire debat van 24 april dikwijls door de Conventieleden genoemd, evenals als in de schriftelijke wijzigingsvoorstellen of opmerkingen. Velen lieten weten erg aan deze bepaling te hechten. Anderen wilden haar schrappen.*
2. *Veel wijzigingsvoorstel gaan over de leden 1 en 2. Een groot aantal daarvan is buitengemeen interessant en nuttig. Ze behelsden verbeteringen in de formulering of verduidelijkingen van bepaalde passages. Het werd evenwel verkieslijk geacht de gekozen formulering, die is overgenomen uit verklaring 11, gehecht aan het Verdrag van Amsterdam. Als de Conventie namelijk deze bestaande - en tevredenstellende - tekst zou willen gaan herschrijven, zou zij het risico lopen een reeds in het verleden gehouden algemener en moeilijk debat te heropenen. Daarom is enige terughoudendheid terzake gerechtvaardigd. De enige twee wijzigingsvoorstellen die zijn overgenomen zijn van redactionele aard en dienen ertoe de tekst lichter te maken zonder iets te aan de strekking te wijzigen.*

3. *In lid 3 werd het raadzaam geacht het wijzigingsvoorstel van mevrouw Tiilikainen + 4, met de bedoeling om te vermelden dat het een "open, transparante" dialoog betreft. Met deze precisering dat de dialoog "open" en "transparant" is, zou ook de vrees van enkele Conventieleden (met name mevrouw Muscardini en de heer Lequiller) weggenomen moeten zijn dat bepaalde kerken of organisaties, of groeperingen die zich als zodanig voordoen, een oneigenlijk gebruik zouden kunnen maken van deze bepaling.*

## **Artikel X**

1. Het Europese Volkerencongres fungeert als contact- en reflectieforum voor het Europese politieke leven. Het komt minstens eenmaal per jaar bijeen. Deze bijeenkomsten zijn openbaar. De voorzitter van het Europees Parlement roept het Congres bijeen en zit het voor.
2. Het Congres mengt zich niet in de wetgevingsprocedure van de Unie.
3. De voorzitter van de Europese Raad brengt verslag uit over de staat van de Unie. De voorzitter van de Commissie licht het jaarlijkse wetgevingsprogramma toe.
4. Het Congres bestaat voor een derde uit leden van het Europees Parlement en voor twee derde uit vertegenwoordigers van de nationale parlementen. Het telt maximaal 700 leden.

## **Opmerkingen**

*Weergave van ontwerp-artikel X uit doc. CONV 691/03, waarin dit als een eventueel artikel X voor deze titel wordt betiteld.*

*Het secretariaat heeft een aanzienlijk aantal wijzigingsvoorstellen bij dit artikel ontvangen. Het gaat daarbij in de meeste gevallen niet om voorstellen voor redactionele wijzigingen, maar om voorstellen voor schrapping van deze bepaling.*

## **TITEL VII: DE FINANCIEN VAN DE UNIE**

### **Artikel I-52: De budgettaire en financiële beginselen**

5. Alle ontvangsten en uitgaven van de Unie moeten voor elk begrotingsjaar worden geraamd en opgenomen in de begroting, overeenkomstig de bepalingen van Deel III van de Grondwet.
6. De ontvangsten en uitgaven van de begroting moeten in evenwicht zijn.
7. De uitgaven opgevoerd op de begroting worden toegestaan voor de duur van het begrotingsjaar in overeenstemming met de in artikel [voorheen 279] bedoelde Europese wet.
8. De uitvoering van uitgaven opgevoerd op de begroting vereist de voorafgaande vaststelling van een bindende rechtshandeling die een rechtsgrond geeft aan de actie van de Unie en aan de uitvoering van de uitgave in overeenstemming met de in artikel [voorheen 279] bedoelde Europese wet. Die handeling moet de vorm hebben van een Europese wet, een Europese kaderwet, een Europese verordening of een Europees besluit.
5. Teneinde de begrotingsdiscipline te verzekeren, doet de Commissie geen voorstellen voor ~~handelingen van de Unie, brengt zij geen wijzigingen in haar voorstellen aan en neemt zij geen uitvoeringsmaatregelen aan~~ **stelt de Unie geen handelingen vast** die aanzienlijke gevolgen kunnen hebben voor de begroting, zonder de verzekering te geven dat die voorstellen of maatregelen gefinancierd kunnen worden binnen de grenzen van de eigen middelen van de Unie **en van het in artikel I-54 bedoelde meerjarig financieel kader**.
6. De begroting van de Unie wordt uitgevoerd volgens het beginsel van goed financieel beheer. De lidstaten en de Unie werken samen om te verzekeren dat de op de begroting opgevoerde kredieten volgens het beginsel van goed financieel beheer worden gebruikt.
7. De Unie en de lidstaten bestrijden fraude en alle andere onwettige activiteiten waardoor de financiële belangen van de Unie worden geschaad, in overeenstemming met de bepalingen van artikel [voorheen 280] van Deel III.



## **Toelichting**

### **Lid 1**

*In het eerste document over financiën (CONV 602/03) waren de begrotingsbeginselen ondergebracht in het tweede artikel van deze titel. Naar aanleiding van meerdere wijzigingsvoorstellen en opmerkingen in de plenaire zitting van de Conventie stelt het Praesidium voor dat het beginselenartikel het eerste van titel VII wordt.*

*In diverse wijzigingsvoorstellen wordt een andere formulering van dit lid in overweging gegeven, zodat elke mogelijke uitzondering op het beginsel van eenheid van de begroting wordt uitgesloten. Niettemin heeft het Praesidium besloten het lid niet te wijzigen. Lid 1 voorziet namelijk alleen in uitzonderingen voorzover deze zouden worden geschapen door de bepalingen van Deel III betreffende de beleidssectoren.*

*Voorts bedenke men dat de bijzondere bepaling van artikel [voorheen 268 VEG], betreffende de huidige tweede en derde pijler, in de ontwerp-artikelen betreffende de financiën in Deel III is geschrapt. In het kader van de artikelen over die beleidssectoren moeten de bijzondere bepalingen betreffende de opnemings in de begroting van de uitgaven daarvoor worden vastgesteld.*

### **Lid 2**

*Het Praesidium stelt voor de formulering van het beginsel van evenwicht tussen uitgaven en ontvangsten ongewijzigd te handhaven. Dit is de geijkte formule. Het is duidelijk dat dit beginsel inhoudt dat tekorten verboden zijn. Dat hoeft niet uitdrukkelijk te worden vermeld, zoals in enkele wijzigingsvoorstellen wordt gevraagd.*

### **Lid 3**

*Sommige wijzigingsvoorstellen (De Vries en De Bruijn, en Hubner) betreffen het vermelden van de periode van de jaarlijkse begroting. In artikel [...] van Deel III wordt die periode vermeld: van 1 januari tot en met 31 december.*

### Lid 5

*Het eindverslag van de Studiegroep begrotingsprocedure stelt dat het meerjarig financieel kader in dit lid moet worden genoemd als referentiekader voor de begrotingsdiscipline, tezamen met het maximum van de eigen middelen.*

*In meerdere wijzigingsvoorstellen (De Vries, Borrell e.a., Duhamel e.a., Hain en Hjelm-Wallén) wordt dezelfde wens tot uitdrukking gebracht.*

### Lid 6

*Eén wijzigingsvoorstel (De Vries en De Bruijn) betreft het toevoegen van de regel dat de Commissie de begroting onder haar eigen verantwoordelijkheid uitvoert. In dat verband zij gememoreerd dat deze bepaling is opgenomen in een ontwerp van Deel III in het hoofdstuk over de "uitvoering van de begroting en kwijting".*

## **Artikel I-53: De middelen van de Unie**

- 5. De Unie voorziet zich van de middelen die nodig zijn om haar doelstellingen te verwezenlijken en haar beleid ten uitvoer te leggen.**
- 6. De begroting van de Unie wordt, onverminderd andere ontvangsten, volledig uit eigen middelen gefinancierd.**
- 7. In een Europese wet van de Raad worden de grenzen van de middelen van de Unie bepaald en kunnen nieuwe categorieën van middelen worden vastgesteld dan wel bestaande categorieën worden ingetrokken. Deze wet treedt pas in werking na door de lidstaten overeenkomstig hun onderscheiden grondwettelijke bepalingen te zijn goedgekeurd. De Raad besluit met eenparigheid van stemmen na raadpleging van het Europees Parlement.**
- 8. In een Europese wet van de Raad worden de nadere voorschriften betreffende de middelen van de Unie vastgesteld. De Raad besluit na goedkeuring van het Parlement.**

## Toelichting

### Lid 1

Het eindverslag van de Studiegroep eigen middelen stelt dat het beginsel van toereikendheid van de middelen, thans vastgelegd in artikel 6, lid 4, VEU, moet worden gehandhaafd in de titel over financiën van Deel I van de Grondwet.

*Meerdere wijzigingsvoorstellen (Brok e.a., Wittbrodt e.a., Palacio, Lopes en Lobo Antunes en Einem en Berger) delen deze opvatting.*

*De Studiegroep eigen middelen heeft een vraagteken geplaatst bij de benaming "eigen middelen". Volgens sommige leden kan ze verwarring wekken. Ongeacht de gekozen benaming is de Studiegroep van mening dat het concept "eigen middelen" in de zin van middelen die van rechtswege aan de Unie toekomen, moet worden behouden.*

### Leden 2 en 3

*De meeste van de wijzigingsvoorstellen over de middelen hebben betrekking op de besluitvormingsprocedure. Die voorstellen geven zeer uiteenlopende standpunten weer. Terwijl sommigen (met name sommige regeringsvertegenwoordigers) zijn voor handhaving van de procedure die thans in het EG-Verdrag is vastgelegd (in het bijzonder eenparigheid van stemmen en nationale bekrachtiging), zijn anderen ervoor dat het Parlement een inbreng krijgt via de wetgevingsprocedure of via instemming, en dat de Raad besluit met gekwalificeerde of "versterkte" meerderheid van stemmen.*

*De Studiegroep eigen middelen heeft een splitsing van de rechtsgrondslag voorgesteld. Dat voorstel werd niet door een consensus gedragen, maar wel door de meerderheid binnen de Studiegroep gesteund. Het lijkt een oplossing te kunnen worden (deze splitsing wordt ook geopperd in een wijzigingsvoorstel van de Villepin).*

*Ten aanzien van de nadere voorschriften betreffende de middelen (lid 3) waren de meeste leden van de Studiegroep voor stemming met gekwalificeerde meerderheid in de Raad. Zowel de Studiegroep eigen middelen als de Studiegroep begrotingsprocedure was van mening dat de gekwalificeerde meerderheid voor de vaststelling van de nadere voorschriften betreffende de middelen en voor de vaststelling van het meerjarig financieel kader zou moeten worden "versterkt" indien de Grondwet horizontaal in een dergelijke meerderheid zou voorzien. Indien zo'n versterkte gekwalificeerde meerderheid er niet komt, stellen de beide Studiegroepen voor dat de Raad besluit met een gewone gekwalificeerde meerderheid van stemmen.*

*Met betrekking tot de eigen middelen zij vermeld dat een groot aantal wijzigingsvoorstellen (Michel e.a., Villepin, Lequiller, Brok e.a., Duhamel e.a., Borrell e.a., Farnleitner en Duff e.a.) erin bestaat de mogelijkheid om Europese belastingen in te stellen, open te laten. De Studiegroep heeft geconcludeerd dat er reeds op grond van de huidige rechtsgrondslag nieuwe middelen, waaronder middelen van fiscale aard, gecreëerd kunnen worden. Ze zouden derhalve niet expliciet genoemd hoeven te worden. De aard van de middelen en de nadere voorschriften daarvoor zijn namelijk vraagstukken die onder het afgeleid recht vallen en die het voorwerp zullen vormen van de wetten die uit hoofde van deze rechtsgrondslag worden vastgesteld.*

#### **Artikel I-54: Het meerjarig financieel kader**

- 4. Het meerjarig financieel kader beoogt een geordende ontwikkeling van de uitgaven van de Unie te waarborgen binnen de grenzen van de eigen middelen. Het kader stelt overeenkomstig de bepalingen van artikel [...] van Deel III de jaarlijkse maximumbedragen aan kredieten voor vastleggingen per uitgavencategorie vast.**
- 5. Het meerjarig financieel kader wordt vastgesteld in een Europese wet van de Raad. De Raad besluit na goedkeuring van het Europees Parlement, dat zich uitspreekt bij meerderheid van stemmen van zijn leden.**
- 6. De jaarlijkse begroting van de Unie neemt het meerjarig financieel kader in acht.**

## Toelichting

### Lid 1

*De Studiegroep begrotingsprocedure en verscheidene wijzigingsvoorstellen (De Vries en De Bruijn, Villepin, Lopes en Lobo Antunes en Duff e.a.) stellen voor, in Deel I van de Grondwet een specifiek artikel aan de financiële vooruitzichten te wijden.*

*Volgens de Studiegroep geeft de term "financiële vooruitzichten" niet duidelijk de inhoud van de handeling weer en zij heeft daarom voorgesteld, te spreken van "meerjarig financieel kader".*

*Naar het oordeel van de Studiegroep moet het artikel over het financieel kader voorafgaan aan het artikel over de jaarlijkse begrotingsprocedure en moet het artikel de volgende elementen bevatten:*

- het moet specificeren dat het meerjarig financieel kader een bindend kader voor de jaarlijkse begroting vormt, zodat de uitgaven van de Unie een geordende ontwikkeling volgen;*
- het moet het beginsel vastleggen dat het financieel kader binnen de grenzen van de eigen middelen van de Unie de bindende bedragen van de jaarlijkse maxima aan kredieten voor vastleggingen per rubriek vaststelt.*

*Deze visie wordt door verscheidene wijzigingsvoorstellen gesteund (Duff e.a. [dit amendement maakt geen melding van de rubrieken], De Vries, Lopes en Lobo Antunes, Duhamel e.a. en Michel e.a.). Eén wijzigingsvoorstel beklemtoont de inachtneming van het plafond van de eigen middelen (Hjelm-Wallén).*

*De Studiegroep eigen middelen vindt van haar kant dat in Deel I van de Grondwet de kwestie van de "hiërarchie tussen het stelsel van middelen van de Unie, en met name het maximumbedrag van die middelen, en het meerjarig financieel kader" moet worden geregeld.*

## Lid 2

*Volgens de Studiegroep begrotingsprocedure moet het artikel in Deel I van de Grondwet dat over het financieel kader handelt, ook de rechtsgrondslag voor de vaststelling van het financieel kader vermelden.*

*Net als in het geval van de eigen middelen, gaan de meeste wijzigingsvoorstellen inzake het financieel kader over de vaststellingsprocedure en lopen zij sterk uiteen. Het Praesidium heeft de aanwijzingen van het eindverslag van de Studiegroep gevolgd.*

*Zowel de Studiegroep eigen middelen als de Studiegroep begrotingsprocedure zijn van mening dat de gekwalificeerde meerderheid van stemmen voor de vaststelling van de bijzonderheden van de middelen en voor de vaststelling van het meerjarig financieel kader "versterkt" zou moeten worden, indien in de Grondwet horizontaal in een dergelijke meerderheid wordt voorzien. Bij gebreke van een dergelijke versterkte gekwalificeerde meerderheid, stellen beide Studiegroepen voor, dat de Raad met gewone gekwalificeerde meerderheid van stemmen besluit.*

*Het Parlement moet zijn goedkeuring verlenen. Gememoreerd zij dat aangezien de stemregel in de Raad besluitvorming met gekwalificeerde meerderheid is, het Parlement meer onderhandelingsmogelijkheden krijgt dan in de huidige procedure van het interinstitutioneel akkoord, omdat de Raad de goedkeuring van het Parlement nodig heeft. De Studiegroep begrotingsprocedure heeft het onderhandelingsaspect tussen de instellingen willen bewaren. Dat aspect is terug te vinden in lid 5 van artikel 1 van de begrotingsbepalingen in Deel III.*

*Het gaat om een wet die wordt vastgesteld op voorstel van de Commissie. Volgens de Studiegroep begrotingsprocedure moet het wetgevingsinitiatief bij de Commissie berusten, zonder dat dit evenwel van invloed is op de stemregels in de Raad. Er moet voorzien worden in een uitzondering op de consequenties van het initiatief van de Commissie voor wat betreft de stemming in de Raad zoals die thans in artikel [voorheen 250 VEG] zijn vastgelegd.*

*In één wijzigingsvoorstel (Lopes en Lobo Antunes) wordt in overweging gegeven, het laatste jaar van het voorafgaande kader te verlengen indien de procedure tot vaststelling van het nieuwe kader mislukt. Dit idee is opgenomen in ontwerp-artikel 1 van Deel III.*

### Lid 3

*Naar het oordeel van de Studiegroep begrotingsprocedure moet het artikel over het financieel kader in Deel I van de Grondwet voorafgaan aan het artikel over de jaarlijkse begrotingsprocedure en moet in dit artikel worden gespecificeerd dat het meerjarig financieel kader een bindend kader voor de jaarlijkse begroting vormt. Deze visie wordt door verscheidene wijzigingsvoorstellen gesteund.*

*De Studiegroep eigen middelen vindt van haar kant dat in Deel I van de Grondwet de kwestie van de "hiërarchie tussen het stelsel van middelen van de Unie, en met name het maximumbedrag van die middelen, en het meerjarig financieel kader" moet worden geregeld. De jaarlijkse begroting, waarin de effectieve terbeschikkingstelling van de middelen wordt bepaald, moet op haar beurt het financieel kader in acht nemen.*

### **Artikel I-55: De begrotingsprocedure De begroting van de Unie**

Op voorstel van de Commissie stellen het Europees Parlement en de Raad overeenkomstig de in artikel [voorheen 272] bepaalde regels **gezamenlijk de Europese wet houdende de jaarlijkse begroting van de Unie vast.**

~~De begroting van de Unie wordt vastgesteld met inachtneming van de in artikel Y (deel II van de Grondwet) bedoelde meerjarige financiële vooruitzichten.~~

### Toelichting

*Met betrekking tot de jaarlijkse begrotingsprocedure zijn tegenstrijdige wijzigingsvoorstellen ingediend, vooral waar het gaat om de oplossing voor het geval dat het Parlement en de Raad er niet in slagen om tot overeenstemming te komen.*

*De Studiegroep heeft een procedureschema voorgesteld waarvan de belangrijkste elementen in het onderhavige ontwerp-artikel zijn opgenomen, terwijl de bijzonderheden te vinden zijn in ontwerp-artikel 3 van de begrotingsbepalingen van Deel III.*

*Het zou gaan om een wet die wordt vastgesteld krachtens een ad hoc-procedure. Het Praesidium heeft het woord “gezamenlijk” geschrapt om de aard van de procedure nader te preciseren.*

*De wet zou worden vastgesteld op voorstel van de Commissie. Volgens de Studiegroep begrotings-procedure moet het wetgevingsinitiatief bij de Commissie berusten, zonder dat dit evenwel van invloed is op de stemregels bij de Raad. Er moet voorzien worden in een uitzondering op de consequenties van het initiatief van de Commissie voor wat betreft de stemming in de Raad zoals die thans in artikel [voorheen 250 VEG] zijn vastgelegd.*

*De Studiegroep stelt voor, het onderscheid tussen verplichte en niet-verplichte uitgaven op te heffen. Deze stap zou wel ondergeschikt moeten zijn aan de vastlegging van het beginsel dat de begrotingsautoriteit en de Commissie erop toezien dat de Unie over de nodige financiële middelen beschikt om aan haar wettelijke verplichtingen jegens derden te voldoen. In een aantal wijzigingsvoorstellen (Villepin, Schluter, Lopes en Lobo Antunes en Roche) wordt voorgesteld dit beginsel in de Grondwet vast te leggen. Momenteel is het beginsel inderdaad opgenomen in ontwerp-artikel [...] van de begrotingsbepalingen van Deel III.*

## **TITEL VIII: DE UNIE EN HAAR NAASTE OMGEVING**

### **Artikel I-56: De Unie en haar naaste omgeving**

1. De Unie ontwikkelt bijzondere betrekkingen met de naburige staten, die erop gericht zijn een ruimte van welvaart en goed nabuurschap tot stand te brengen welke **stoelt op de waarden van de Unie en** gekenmerkt wordt door nauwe en vreedzame betrekkingen die gebaseerd zijn op onderlinge samenwerking.
2. Hiertoe kan de Unie met de betrokken staten specifieke overeenkomsten sluiten en uitvoeren, overeenkomstig het bepaalde in artikel III.226 (ex-artikel 33) van Deel III van de Grondwet. De overeenkomsten kunnen wederkerige rechten en verplichtingen omvatten en tevens voorzien in de mogelijkheid gemeenschappelijk op te treden. Over de uitvoering ervan wordt op gezette tijden overleg gepleegd.



### Toelichting lid 1

*Een aantal leden van de Conventie (Attalides, Borrell en andere, Carnero en andere, Muscardini) wenste duidelijk te maken dat de in dit artikel genoemde betrekkingen gebaseerd moeten zijn op de eerbiediging van de democratische beginselen, de rechtsstaat en de mensenrechten, waarden waarop de Unie zelf gegrond is. Met het voorstel om een korte bijzin toe te voegen, wordt ingegaan op dit verzoek. Voorgesteld wordt te vermijden de waarden zelf op te noemen, aangezien het artikel hierdoor te zwaar zou worden; de waarden in kwestie zijn in ieder geval duidelijk die welke in artikel I-2 van de Grondwet worden opgesomd.*

### Toelichting lid 2

*Ongewijzigd*

*NB: Een aantal leden van de Conventie wenste in het artikel een verwijzing naar de rol van de Raad van Europa op te nemen.*

*De betrekkingen tussen de EU en de Raad van Europa vallen onder een artikel van deel III (ex-artikel 35). Derhalve is het niet noodzakelijk hier een extra verwijzing op te nemen. Voorts zou een specifieke vermelding van de Raad van Europa als misplaatst kunnen worden beschouwd, aangezien een aantal van de landen met wie de Unie de voorgestelde betrekkingen zou wensen aan te gaan, geen lid is van de Raad van Europa.*

### **~~Artikel 43: Criteria om als lid van de Unie in aanmerking te komen~~**

~~De Unie staat open voor alle Europese staten waarvan de volkeren de in artikel 2 bedoelde waarden delen, en die deze waarden eerbiedigen en zich ertoe verbinden deze gezamenlijk te bevorderen. Toetreding tot de Unie impliceert aanvaarding van de Grondwet van de Unie.~~

## Toelichting

*Voorgesteld wordt dit artikel te schrappen om tegemoet te komen aan de vele amendementen die vragen om hetzij de schrapping van het hele artikel, omdat de eerste zin artikel I-1, lid 2, overlapt en de tweede zin vanzelfsprekend is (Meyer, Farnleitner en 3 anderen, Duff en 24 anderen, Lopes, Lobo Antunes), hetzij de schrapping van de tweede zin (Santer en 4 anderen, Demilrap, Fischer, Hjelm-Wallén en 3 anderen, Fini, Oleksy, de Vries en de Bruijn, Kauffman).*

*De eerste zin van dit artikel is echter overgenomen in artikel I-57, zij het gewijzigd overeenkomstig bepaalde amendementen (zie de toelichting bij dat artikel). Hoewel artikel I-1, lid 2, reeds het beginsel bevat van openstelling van de Unie voor Europese staten die haar waarden delen, is het namelijk van belang er in artikel IX betreffende het lidmaatschap van de Unie op te wijzen dat de eerbiediging van die waarden een basiscriterium voor het lidmaatschap van de Unie vormt.*

### **Artikel I-57: Criteria om in aanmerking te komen en procedure voor toetreding tot de Unie**

De Unie staat open voor alle Europese staten **die** de in artikel 2 bedoelde waarden **eerbiedigen** en ernaar streven deze gezamenlijk te bevorderen.

Elke Europese staat die lid van de Unie wenst te worden, kan daartoe een verzoek richten tot de Raad. Het Europees Parlement en de nationale parlementen **van de lidstaten** worden van dit verzoek in kennis gesteld. De Raad spreekt zich met eenparigheid van stemmen uit na de Commissie te hebben geraadpleegd en ~~na instemming~~ **na goedkeuring** van het Europees Parlement, ~~dat zich uitspreekt bij volgestrekte meerderheid van zijn leden~~. De voorwaarden en nadere regels voor de toelating vormen het onderwerp van een akkoord tussen de lidstaten en de kandidaat-lidstaat. **Dit** akkoord moet door alle overeenkomstsluitende staten worden bekrachtigd overeenkomstig hun onderscheiden grondwettelijke bepalingen.

### Toelichting

*De eerste aan dit artikel toegevoegde zin is gelijk aan de eerste zin van het vroegere artikel 43. De woorden "waarvan de volkeren" zijn geschrapt om rekening te houden met de amendementen die de eerbiediging van de waarden van de Unie door de kandidaat-lidstaten zelf, in plaats van door hun volkeren, als voorwaarde voor hun toetreding verlangen (Heathcoat-Amory, Berger en 2 anderen, Timmermans en Queiró, Brok en 34 anderen, Roche, Fischer, Svensson, Hjelm-Wallén en 3 anderen, Hain, de Vries en de Bruijn, Bonde). De overige wijzigingen zijn aangebracht om zuiver technische redenen, om gevolg te geven aan de aanbevelingen van de deskundigengroep.*

*De voor de toetreding voorgestelde procedure, die gelijk is aan die van artikel 49 VEU, is gehandhaafd. Aangezien de toetredingsverdragen dezelfde waarden moeten hebben als het constitutionele verdrag, dat zij op bepaalde punten wijzigen (bijvoorbeeld de samenstelling van de instellingen) moet namelijk over de voorwaarden en de bijzonderheden van de toetreding van een staat tot de Unie een akkoord worden gesloten tussen de lidstaten die partij zijn bij het verdrag tot instelling van de Grondwet en de kandidaat-lidstaat.*

### **Artikel I-58: Schorsing van de lidmaatschapsrechten van de Unie**

1. De Raad kan met een meerderheid van viervijfde van zijn leden, op een met redenen omkleed voorstel van eenderde van de lidstaten, het Europees Parlement of de Commissie, en na **goedkeuring** ~~instemming~~ door het Europees Parlement, **een besluit aannemen waarbij hij constateert** ~~constatert~~ dat er een duidelijk gevaar bestaat voor een ernstige schending van de in artikel 2 genoemde waarden door een lidstaat. Alvorens die constatering te doen, hoort de Raad de betrokken lidstaat en kan hij die lidstaat volgens dezelfde procedure aanbevelingen doen.

De Raad gaat regelmatig na of de redenen die tot zijn constatering hebben geleid, nog gegrond zijn.

2. De Europese Raad **kan** met eenparigheid van stemmen op voorstel van eenderde van de lidstaten of van de Commissie en ~~na de instemming~~ **na goedkeuring** door het Europees Parlement **een besluit aannemen waarbij hij** een ernstige en voortdurende schending van in artikel 2 genoemde beginselen door een lidstaat ~~constateren~~ **constateert**, na de lidstaat in kwestie om opmerkingen te hebben verzocht.
3. Wanneer de in lid 2 bedoelde constatering is gedaan, kan de Raad met gekwalificeerde meerderheid van stemmen **een besluit aannemen** ~~besluiten~~ tot schorsing van bepaalde rechten die uit de toepassing van de Grondwet op de lidstaat in kwestie voortvloeien, met inbegrip van de stemrechten van die lidstaat in de Raad. De Raad houdt daarbij rekening met de mogelijke gevolgen van een dergelijke schorsing voor de rechten en verplichtingen van natuurlijke en rechtspersonen.

De verplichtingen van de lidstaat in kwestie uit hoofde van de Grondwet blijven in ieder geval verbindend voor die lidstaat.

4. De Raad kan naderhand met gekwalificeerde meerderheid van stemmen **een besluit aannemen** ~~besluiten~~ om krachtens lid 3 genomen maatregelen te wijzigen of in te trekken vanwege wijzigingen in de toestand die tot het opleggen van de maatregelen heeft geleid.
5. Voor de toepassing van dit artikel besluit de Raad zonder rekening te houden met de lidstaat in kwestie. Onthouding van stemming door aanwezige of vertegenwoordigde leden vormt geen beletsel voor het aannemen van de in lid 2 bedoelde besluiten.

Dit lid is eveneens van toepassing wanneer stemrechten worden geschorst op grond van lid 3.

6. Voor de toepassing van de leden 1 en 2 besluit het Europees Parlement met een meerderheid van tweederde der uitgebrachte stemmen welke tevens een meerderheid van zijn leden vertegenwoordigt.

### Toelichting

*De wijzigingen in dit artikel zijn om zuiver technische redenen aangebracht, om gevolg te geven aan de aanbevelingen van de deskundigengroep.*

*Het Praesidium heeft in dit artikel geen andere wijzigingen aangebracht omdat de ingediende amendementen betrekking hebben op procedurele wijzigingen waar maar weinig Conventieleden achter staan.*

### **Artikel I-59: Vrijwillige terugtrekking uit de Unie**

1. Elke lidstaat kan, ~~met inachtneming van~~ **overeenkomstig** zijn grondwettelijke regels, besluiten zich uit de Europese Unie terug te trekken.
2. De lidstaat die besluit zich terug te trekken, geeft kennis van zijn voornemen aan de **Europese Raad, die zich met deze kennisgeving belast. In het licht van de richtsnoeren van de Europese Raad** sluit de Unie via onderhandelingen met deze staat een overeenkomst over de voorwaarden voor zijn terugtrekking, waarbij rekening wordt gehouden met het kader van de toekomstige betrekkingen van die staat met de Unie. Deze overeenkomst wordt namens de Unie door de Raad met gekwalificeerde meerderheid van stemmen ~~na instemming~~, **na goedkeuring** door het Europees Parlement, gesloten.

De **vertegenwoordiger van de** lidstaat die zich terugtrekt neemt niet deel aan de beraadslagingen of de besluitvorming van de **Europese Raad en de Raad** die hem betreffen.

3. Deze Grondwet is niet meer op de betrokken staat van toepassing met ingang van de datum van inwerkingtreding van de terugtrekkingsovereenkomst of, bij gebreke daarvan, twee jaar na de in lid 2 bedoelde kennisgeving, **tenzij de Europese Raad met instemming van de betrokken lidstaat tot verlenging van deze termijn besluit.**

**3.4. Indien een lidstaat die zich uit de Unie heeft teruggetrokken opnieuw om het lidmaatschap verzoekt, wordt dat verzoek onderworpen aan de procedure van artikel I-57.**

Toelichting

*Het Praesidium is van oordeel dat de Grondwet een bepaling betreffende vrijwillige terugtrekking uit de Unie moet bevatten. Hoewel velen menen dat de mogelijkheid van terugtrekking uit de Unie ook bij ontbreken van een specifieke daartoe strekkende bepaling bestaat, is het Praesidium van oordeel dat de opneming in de Grondwet van een specifieke bepaling betreffende vrijwillige terugtrekking uit de Unie duidelijkheid schept en het mogelijk maakt een procedure op te nemen voor de onderhandeling en de sluiting van een overeenkomst tussen de Unie en de betrokken lidstaat betreffende de voorwaarden voor de terugtrekking en het kader van hun toekomstige betrekkingen. Bovendien wordt met een dergelijke bepaling een krachtig politiek signaal gegeven aan degenen die beweren dat de Unie een starre entiteit is waarvan men zich niet kan losmaken.*

*Het Praesidium heeft in deze bepaling bepaalde wijzigingen ten opzichte van de aan de Conventie voorgelegde tekst aangebracht, namelijk:*

- a) ingeval een lidstaat te kennen geeft zich uit de Unie te willen terugtrekken, wordt de kwestie behandeld door de Europese Raad.*
- b) indien een lidstaat die zich heeft teruggetrokken opnieuw tot de Unie wenst toe te treden wordt hij onderworpen aan de algemene toetredingsvoorwaarden en -procedures.*

**Lid 1**

*De wijziging is van zuiver redactionele aard.*

## **Lid 2**

*De in deze bepaling aangebrachte wijzigingen dienen om de terugtrekkingsprocedure te versterken, overeenkomstig de wens van een deel van de Conventieleden (de Villepin, Demilrap, Tiilikainen en 2 anderen, Roche, Kiljunen en Vanhanen), zulks door te bepalen dat de Europese Raad zich buigt over het terugtrekkingsverzoek van een lidstaat en dat de Europese Raad richtsnoeren vaststelt betreffende de grondslag waarop de Unie met de betrokken lidstaat onderhandelt en een terugtrekkingsakkoord sluit.*

## **Lid 3**

*Het Praesidium is van oordeel dat, gezien het feit dat velen menen dat het recht van terugtrekking ook bij het ontbreken van een uitdrukkelijk daartoe strekkende bepaling bestaat, de terugtrekking van een lidstaat van de Unie niet ondergeschikt kan worden gemaakt aan de sluiting van een terugtrekkingsakkoord met die lidstaat. Daarom is bepaald dat de terugtrekking hoe dan ook twee jaar na de kennisgeving haar beslag krijgt. Teneinde niettemin de sluiting van een terugtrekkingsakkoord tussen de Unie en de zich terugtrekkende staat te bevorderen, voorziet artikel I-57 in de mogelijkheid van een verlenging van de termijn voor een overeenkomst tussen de Europese Raad en de staat die zich terugtrekt.*

*Het Praesidium is van oordeel dat het niet nodig is de status van geassocieerde lidstaat te creëren voor een staat die zich terugtrekt uit de Unie, gezien artikel I-56 betreffende de Unie en haar naaste omgeving, dat een grondslag zou kunnen vormen indien de Unie dat zou wensen.*

## **Lid 4**

*In het nieuwe lid wordt onderstreept dat indien een staat die zich heeft teruggetrokken opnieuw om het lidmaatschap verzoekt, het lidmaatschap onderworpen wordt aan de politieke beoordeling die als voorwaarde deel uitmaakt van de toetredingsprocedure (onder andere overeenstemming tussen lidstaten).*

## ONTWERPPROTOCOL BETREFFENDE DE ROL VAN DE NATIONALE PARLEMENTEN IN DE EUROPESE UNIE

DE HOGE VERDRAGSLUITENDE PARTIJEN,

ERAAN HERINNEREND dat de wijze waarop de afzonderlijke nationale parlementen de controle uitoefenen op hun eigen regering met betrekking tot de activiteiten van de Unie, valt onder de eigen constitutionele inrichting en praktijk van de lidstaten,

GELEID DOOR DE WENS om evenwel een grotere betrokkenheid van de nationale parlementen bij de activiteiten van de Europese Unie te stimuleren en hun betere mogelijkheden te bieden om hun zienswijze over **wetgevingsvoorstellen en over andere** aangelegenheden die voor hen van bijzonder belang kunnen zijn, te uiten,

HEBBEN de volgende bepalingen VASTGESTELD, die aan de Grondwet worden gehecht:

I. Informatie voor de nationale parlementen van de lidstaten

1. Alle discussiedocumenten van de Commissie (groenboeken, witboeken en mededelingen) worden ten tijde van publicatie rechtstreeks door de Commissie aan de nationale parlementen van de lidstaten toegezonden. De Commissie zendt **ook het jaarlijkse wetgevingsprogramma en alle andere** wetgevingsvoorstellen en teksten met betrekking tot beleidsstrategie die zij indient bij het Europees Parlement en de Raad, tegelijkertijd toe aan de nationale parlementen van de lidstaten ~~ter informatie~~.
2. **Alle tot het Europees Parlement en de Raad gerichte wetgevingsvoorstellen worden tegelijkertijd aan de nationale parlementen van de lidstaten toegezonden.** ~~De Commissie zendt al haar voorstellen voor wetgeving rechtstreeks toe aan de nationale parlementen, tegelijkertijd met de toezending aan het Europees Parlement en de Raad.~~



3. De nationale parlementen van de lidstaten kunnen de voorzitter van het Europees Parlement, van de Raad en van de Commissie een met redenen omkleed advies toezenden betreffende de overeenstemming van een wetgevingsvoorstel ~~van de Commissie~~ met het subsidiariteitsbeginsel, volgens de procedure van het protocol betreffende de toepassing van het subsidiariteits- en het evenredigheidsbeginsel.
4. Er dient een periode van zes weken te verstrijken tussen het ogenblik waarop een wetgevingsvoorstel door de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad en de nationale parlementen van de lidstaten in ~~al hun~~ **de officiële talen van de Europese Unie** beschikbaar wordt gesteld, en de datum waarop het met het oog op de vaststelling ervan of op de vaststelling van een standpunt in het kader van ~~een wetgevingsprocedure van artikel [X van deel II van het verdrag tot instelling van een grondwet voor Europa]~~ op de agenda van de Raad wordt geplaatst, behoudens uitzonderingen vanwege de ~~extreme~~ urgentie van de zaak, waarvoor de redenen in de handeling of het gemeenschappelijk standpunt moeten worden aangegeven.  
**Behalve in naar behoren gemotiveerde dringende gevallen kan tijdens deze zes weken niet worden vastgesteld dat er over een wetgevingsvoorstel een akkoord bestaat. Tussen de plaatsing van een voorstel op de agenda van de Raad en de vaststelling van een gemeenschappelijk standpunt moeten tien dagen verstrijken.**
5. De agenda's en de resultaten van de Raadszittingen, **daaronder begrepen de notulen van de Raadszittingen waarin over wetgevingsvoorstellen is beraadslaagd**, worden rechtstreeks meegedeeld aan de nationale parlementen van de lidstaten, **tegelijkertijd met de toezending aan de regeringen van de lidstaten.**
- ~~6. De Commissie zendt alle wetgevingsvoorstellen en teksten met betrekking tot beleidsstrategie die zij indient bij het Europees Parlement en de Raad, tegelijkertijd ook toe aan de nationale parlementen van de lidstaten ter informatie.~~
6. De Rekenkamer zendt haar jaarverslag ter informatie toe aan de nationale parlementen van de lidstaten, tegelijkertijd met de toezending ervan aan het Europees Parlement en de Raad.

7. **Betreft het nationale parlementen met een tweekamerstelsel, dan gelden deze bepalingen voor beide kamers.**

II. Samenwerking tussen parlementen

8. Het Europees Parlement ~~onderzoekt samen met~~ **en** de nationale parlementen **onderzoeken samen** hoe binnen de Europese Unie de samenwerking tussen de verschillende parlementen op efficiënte **en regelmatige** wijze georganiseerd en gestimuleerd kan worden.

9. ~~De op 16-17 november 1989 ingestelde Conferentie van commissies voor Europese aan-~~  
~~gelegenheden kan elke door haar passend geachte bijdrage ter attentie van het Europees~~  
~~Parlement, de Raad en de Commissie leveren. Deze Conferentie bevordert voorts de uit-~~  
~~wisseling van informatie en beste praktijken tussen de parlementen van de lidstaten en~~  
~~het Europees Parlement, alsook tussen hun respectieve gespecialiseerde commissies. De~~  
~~Conferentie kan ook interparlementaire conferenties over specifieke onderwerpen orga-~~  
~~niseren, met name om vraagstukken op het gebied van het gemeenschappelijk buiten-~~  
~~lands en veiligheidsbeleid en het gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid te~~  
~~bespreken. Dergelijke~~ **De bijdragen van de Conferentie binden de nationale parlementen**  
**niet en laten hun standpunt onverlet.**

### **Opmerkingen**

1. *De wijziging die wordt voorgesteld in de preambule van het protocol is gebaseerd op schriftelijke wijzigingsvoorstellen van meerdere Conventieleden (met name mevrouw Stuart+18 en de heer Andriukaitis+2) en beklemtoont de rol van de nationale parlementen bij de bespreking van de wetgevingsvoorstellen, maar handhaaft daarbij de meer algemene verwijzing naar aangelegenheden die van bijzonder belang kunnen zijn voor de nationale parlementen.*

2. *Voorgesteld wordt, in punt 1 een rechtstreekse verwijzing in te voegen naar het jaarlijkse wetgevingsprogramma van de Commissie, en punt 1 samen te voegen met punt 6. Verscheidene Conventieleden (met name de heer Brok+42, de heer Duff+16 en de heer Farnleitner) hebben namelijk in overweging gegeven dat in de tekst explicieter melding moet worden gemaakt van de toezending van het jaarlijkse wetgevingsprogramma aan de nationale parlementen. Ook de toezending van de documenten "ten tijde van publicatie" wordt toegevoegd op voorstel van meerdere Conventieleden (met name mevrouw Stuart+18).*
3. *Het wijzigingsvoorstel ten aanzien van punt 2 behelst een aanpassing van de tekst aan het herziene ontwerpprotocol betreffende subsidiariteit en evenredigheid met betrekking tot het mechanisme van "vroegtijdige waarschuwing", waarin specifiek de wetgevingsinitiatieven op het gebied van vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid worden genoemd (het mechanisme voorziet in een specifieke drempel hiervoor) en het protocol moet dus bepalen dat ook dergelijke teksten (die van de lidstaten afkomstig kunnen zijn) rechtstreeks aan de nationale parlementen worden toegezonden. Om dit punt niet te compliceren door voor elk type voorstel/initiatief te vermelden wie het moet verzenden, wordt voorgesteld de tekst van dit punt in algemene bewoordingen te stellen.*
4. *Voorgesteld wordt, niets te veranderen aan de formulering van punt 3, waarin enkel wordt verwezen naar het mechanisme van vroegtijdige waarschuwing, dat wordt beschreven in het Protocol betreffende de toepassing van het subsidiariteits- en het evenredigheidsbeginsel, maar de specifieke verwijzing naar de Commissie in de derde regel te schrappen om aan te geven dat het mechanisme van vroegtijdige waarschuwing ook betrekking heeft op initiatieven van de lidstaten op het gebied van vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid (zie ook het wijzigingsvoorstel bij punt 2).*
5. *Verscheidene Conventieleden (met name mevrouw Stuart+18, de heer Andriukaitis+2, mevrouw Azevedo en de heer Nazaré Pereira, de heer Bonde en de heer Seppänen) vroegen om aanscherping van de in punt 4 genoemde termijnen. De voorgestelde toevoegingen zijn op die wijzigingsvoorstellen gebaseerd en preciseren dat er tijdens de zes weken geen akkoorden kunnen worden vastgesteld, behalve in naar behoren gemotiveerde dringende gevallen, en dat er tussen de plaatsing van een wetgevingsvoorstel op de agenda van de Raad en de vaststelling van een gemeenschappelijk standpunt tien dagen moeten verstrijken.*

6. *De wijzigingsvoorstel ten aanzien van punt 5 komen voort uit het verzoek van meerdere Conventieleden (met name mevrouw Stuart+18, de heer Andriukaitis +2) om ook te verwijzen naar de toezending aan de nationale parlementen van de notulen van de Raadszittingen waarin over wetgevingsvoorstellen is beraadslaagd, en om te vermelden dat de in dit punt bedoelde documenten tegelijkertijd aan de regeringen en aan de nationale parlementen moeten worden toegezonden.*
7. *De tekst van punt 6 (ex punt 7) is ten opzichte van de vorige versie ongewijzigd. Er zijn geen verzoeken om dit punt te schrappen of inhoudelijk te wijzigen.*
8. *Sommige Conventieleden (met name de heer Pieters, de heer Michel+ 6, de heer Wuermeling en de heer Altmaier) hebben wijzigingen ten aanzien van het begrip nationale parlementen in de context van het protocol voorgesteld waarbij aan beide kamers informatie wordt toegezonden in geval van een tweekamerstelsel, of waarbij de regeringen van de lidstaten, afhankelijk van hun grondwetstelsel, in een verklaring kunnen vermelden welke van beide kamers op grond van haar wetgevende bevoegdheden als nationaal parlement in de zin van het protocol moet worden beschouwd. Voorgesteld wordt, een nieuw punt 7 in te voegen om gehoor te geven aan het verzoek van meerdere Conventieleden om de informatie aan elk van beide kamers toe te zenden indien het nationale parlementen met een tweekamerstelsel betreft. De nationale parlementen kunnen ook, indien de nationale grondwet dat toestaat, zelf wetgevingsvoorstellen en andere in het protocol vermelde documenten toezenden aan regionale vergaderingen (de verantwoordelijkheid daarvoor zou in voorkomend geval bij de nationale regeringen of de nationale parlementen berusten).*
9. *Diverse Conventieleden (met name de heer Duhamel+6, mevrouw Azevedo en de heer Nazaré Pereira, de heer Lopes en de heer Lobo Antunes, de heer Lequiller) hebben wijzigingen voorgesteld om de tekst van punt 8 « dynamischer » te maken wat betreft de inspanningen van het Europees Parlement en de nationale parlementen ter bevordering van de interparlementaire samenwerking. De herziene tekst herneemt zodoende voorstellen om de nadruk te leggen op de definitie van de interparlementaire samenwerking (veeleer dan enkel te bezien op wat voor manier deze georganiseerd kan worden), de organisatie en het reguliere karakter van de samenwerking.*

10. *Verscheidene Conventieleden (met name mevrouw Stuart +18, de heer Andriukaitis + 2, de heer Duff + 16, mevrouw Azevedo en de heer Nazaré Pereira, de heer Costa et de heer D'Oliveira Martins, de heer Schlüter, de heer Kirkhope, en de heer Lequiller) hebben uiteenlopende wijzigingen voorgesteld om de beschrijving van de rol van de COSAC nader uit te werken in punt 9. De hierboven voorgestelde wijzigingen komen tegemoet aan het verzoek om de rol van de COSAC beter te omschrijven, zonder hier te gedetailleerd op in te gaan of een specifiek « mandaat » van de COSAC in het protocol op te nemen.*

---

## **PROTOCOL BETREFFENDE DE TOEPASSING VAN HET SUBSIDIARITEITS- EN HET EVENREDIGHEIDSBEGINSEL**

DE HOGE VERDRAGSLUITENDE PARTIJEN

GELEID DOOR DE WENS ervoor te zorgen dat besluiten zo dicht mogelijk bij de burgers van de Unie worden genomen;

VASTBESLOTEN de voorwaarden vast te stellen voor de toepassing van het subsidiariteits- en het evenredigheidsbeginsel van artikel I-9 van de Grondwet en een systeem in te stellen voor toezicht op de toepassing van deze beginselen door de Instellingen;

HEBBEN te dien einde OVEREENSTEMMING BEREIKT omtrent de volgende bepalingen, die aan de Grondwet worden gehecht:

1. Elke Instelling draagt er voortdurend zorg voor dat het subsidiariteits- en het evenredigheidsbeginsel van artikel I-9 van de Grondwet in acht worden genomen.
2. Alvorens een wetgevingshandeling voor te stellen, gaat de Commissie, ~~behalve in zeer urgente of vertrouwelijke gevallen~~, over tot brede raadplegingen. Dit overleg moet, waar nodig, rekening houden met de regionale en lokale dimensie van het beoogde optreden. **In buitengewoon dringende gevallen**, gaat de Commissie niet over tot raadpleging. **Zij motiveert haar beslissing in haar voorstel.**
3. De Commissie zendt haar wetgevingsvoorstellen en wijzigingsvoorstellen gelijktijdig toe aan de nationale parlementen van de lidstaten en aan de wetgever van de Unie. De wetgevings-resoluties van het Europees Parlement en de gemeenschappelijke standpunten van de Raad worden, zodra ze zijn aangenomen of vastgesteld, door de betrokken instelling aan de nationale parlementen van de lidstaten toegezonden.

4. De Commissie motiveert haar voorstel in het licht van het subsidiariteits- en het evenredigheidsbeginsel. Aan elk wetgevingsvoorstel wordt een subsidiariteits- **en een evenredigheids**memorandum gehecht, met een uitgebreide toelichting van de elementen op basis waarvan de naleving van het subsidiariteits- **en het evenredigheids**beginsel kan worden beoordeeld. Dat memorandum moet elementen bevatten waarmee de financiële gevolgen van het voorstel kunnen worden beoordeeld, alsook - in het geval van een kaderwet - het effect ervan op de door de lidstaten vast te stellen regelgeving, inclusief - waar toepasselijk - de regionale regelgeving. De redenen voor de conclusie dat een doelstelling van de Unie beter bereikt kan worden door de Unie moeten met kwalitatieve of, zo mogelijk, kwantitatieve indicatoren worden gestaafd. De Commissie houdt er rekening mee dat alle lasten, financiële of administratieve, voor de Unie, nationale regeringen, regionale of lokale overheden, bedrijfsleven en burgers tot een minimum moeten worden beperkt en evenredig moeten zijn met het te bereiken doel.
5. Alle nationale parlementen van de lidstaten **of afzonderlijke kamers van een nationaal parlement** kunnen binnen een termijn van zes weken vanaf de datum van toezending van het wetgevingsvoorstel van de Commissie, aan de voorzitters van het Europees parlement, de Raad en de Commissie een gemotiveerd advies toezenden over de redenen waarom zij menen dat het betrokken voorstel niet strookt met het subsidiariteitsbeginsel. De nationale parlementen **of afzonderlijke kamers van een nationaal parlement raadplegen de afzonderlijke kamers in het geval van een tweekamerstelsel en/of**, waar van toepassing, ~~van~~ de regionale parlementen met wetgevende bevoegdheid.
6. Het Europees Parlement, de Raad en de Commissie houden rekening met de gemotiveerde adviezen **die de nationale parlementen van de lidstaten of een kamer van die parlementen tot hen richten.**

De nationale parlementen van de lidstaten met een parlementair éénkamerstelsel beschikken over twee stemmen, en de afzonderlijke kamers in een parlementair tweekamerstelsel over één stem.

**Ingeval gemotiveerde adviezen waarin wordt gesteld dat een Commissievoorstel niet strookt met het subsidiariteitsbeginsel, ten minste eenderde van alle stemmen van de nationale parlementen van de lidstaten en van de afzonderlijke kamers van de nationale parlementen vertegenwoordigen, moet de Commissie haar voorstel opnieuw bezien. Deze drempel bedraagt ten minste eenvierde van alle stemmen indien het een voorstel van de Commissie betreft of een initiatief van een groep lidstaten in het kader van artikel [8] van hoofdstuk X, betreffende de ruimte van vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid, van deel III van de Grondwet.**

Op grond daarvan kan de Commissie besluiten haar voorstel te handhaven, te wijzigen of in te trekken. De Commissie motiveert haar besluit.

7. ~~In de periode tussen de bijeenroeping van het bemiddelingscomité en het tijdstip waarop het comité bijeenkomt kunnen de nationale parlementen van de lidstaten eveneens een gemotiveerd advies uitbrengen over de redenen waarom zij menen dat het gemeenschappelijk standpunt van de Raad, dan wel de amendementen van het Europees Parlement het subsidiariteitsbeginsel schenden. Tijdens de bijeenkomst van het bemiddelingscomité houden het Europees Parlement en de Raad zoveel mogelijk rekening met de adviezen van de nationale parlementen van de lidstaten.~~
8. ~~Volgens artikel [huidig artikel 230] van de Grondwet is Het Hof van Justitie is bevoegd kennis te nemen van elk beroep wegens schending door een wetgevingshandeling van het subsidiariteitsbeginsel, dat op de wijze als aangegeven in artikel [230] wordt ingesteld door de lidstaten of door die lidstaten in overeenstemming met de eigen nationale rechtsorde wordt overgebracht namens een nationaal parlement of een kamer van dat parlement op verzoek van hun nationaal parlement en in overeenstemming met het eigen grondwettelijk bestel.]~~

Uit hoofde van ditzelfde artikel van de Grondwet kan ook het Comité van de Regio's een dergelijk beroep instellen ten aanzien van wetgevingshandelingen ~~waarover het is geraadpleegd voor de vaststelling waarvan het krachtens de Grondwet moet worden geraadpleegd.~~



9. De Commissie brengt jaarlijks aan de Europese Raad, het Europees Parlement, de Raad **en de nationale parlementen van de lidstaten** verslag uit over de toepassing van artikel I-9 van de Grondwet. Dit jaarverslag wordt ook toegezonden aan het Comité van de Regio's en aan het Economisch en Sociaal Comité.

### **Punt 2.**

#### **Commentaar**

Door de wijziging van de voorgestelde formulering wordt gevolg gegeven aan wijzigingsvoorstellen waarin wordt gevraagd dat de Commissie haar beslissing motiveert indien zij geen overleg voert.

### **Punt 4.**

#### **Commentaar**

Door de aangebrachte wijziging wordt gevolg gegeven aan wijzigingsvoorstellen waarin wordt gevraagd dat de rechtvaardiging van de Commissie zowel op de subsidiariteit als op de evenredigheid betrekking zou hebben (zie met name Duff + 16 Conventieleden + Teufel). Er dient namelijk op gewezen te worden dat lid 4 van de huidige tekst van het Protocol over de toepassing van het subsidiariteits- en evenredigheidsbeginsel de Commissie verplicht om elk wetgevingsvoorstel te rechtvaardigen in het licht van het subsidiariteits- en het evenredigheidsbeginsel.

**De amendementen die het mechanisme van vroegtijdige waarschuwing willen uitbreiden tot het subsidiariteitsbeginsel zijn daarentegen niet overgenomen. Zoals Werkgroep I had geconcludeerd, is het subsidiariteitsbeginsel immers een in wezen politiek beginsel dat zich door zijn aard leent voor controle door de nationale parlementen. Omgekeerd, omdat het evenredigheidsbeginsel in essentie juridisch van aard is (keuze voor een rechtsinstrument) is dit een argument om het buiten het vroegtijdigewaarschuwingsmechanisme te laten. Hetzelfde geldt voor het principe van de bevoegdheidsafbakening.**

## **Punt 5.**

### **Commentaar**

Zowel bij lezing van de wijzigingsvoorstellen als tijdens de besprekingen in de plenaire zitting bleek dat een groot aantal Conventieleden voor deelname van de kamers van de nationale parlementen aan het mechanisme van vroegtijdige waarschuwing is op voorwaarde dat de lidstaten met een parlementair eenkamerstelsel daardoor niet worden benadeeld. (Zieleniec, Stuart + 11 Conventieleden, Lequiller, Dini, Basile, Wuermeling, Altmaier, Meyer, Teufel, Vanhanen, Fischer). Er zijn verschillende voorstellen ingediend om rekening te houden met die twee beperkingen.

Het Praesidium stelt voor om de afzonderlijke kamers van de lidstaten met een parlementair tweekamerstelsel toe te staan het mechanisme voor vroegtijdige waarschuwing in werking te stellen, en er tegelijk voor te zorgen dat lidstaten met een eenkamerstelsel niet worden benadeeld.

## **Punt 6.**

### **Commentaar**

Er is in de Conventie uitvoerig van gedachten gewisseld over de eenderde-drempel. Verscheidene Conventieleden wensen deze drempel te verhogen, andere willen hem verlagen. Het Praesidium stelt daarom voor de eenderde-drempel te handhaven, omdat daarover een consensus mogelijk lijkt. Er is echter een nieuwe alinea ingevoegd om rekening te houden met het feit dat talrijke Conventieleden tijdens het debat over de artikelen betreffende de ruimte van vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid het standpunt hebben vertolkt dat de drempel eenvierde moet zijn wanneer een wetgevingsvoorstel betrekking heeft op de samenwerking in strafzaken en de justitiële samenwerking (oude 3e pijler).

Samen met de wijzigingen van het aantal aan de nationale parlementen toegekende stemmen wordt ook de oplossing toegepast die verscheidene Conventieleden hebben voorgesteld, nl. om de lidstaten met een parlementair éénkamerstelsel niet te benadelen.

## **Punt 7.**

### **Commentaar**

Zeer veel Conventieleden ( Michel + 6 Belgische Conventieleden, Van Eekelen, de Vries + de Bruijn, Voggenhuber, Nagy, Duhamel+ 8 Conventieleden van de socialistische fractie, Duff + 16 Conventieleden, Hain, Lamassoure, Hjelm Wallen + 3 Zweedse Conventieleden, Lenmarken) hebben schriftelijk of mondeling voorbehoud gemaakt bij punt 7. Daarom wordt voorgesteld het te schrappen.

## **Punt 8**

### **Commentaar**

De aangebrachte wijzigingen zijn allereerst een tegemoetkoming aan de meerderheid die zich lijkt af te tekenen om een recht van beroep toe te kennen aan de nationale parlementen van de lidstaten. Er wordt meer genuanceerd gedacht over de vraag of:

- *de nationale parlementen van de lidstaten dat recht rechtstreeks moeten uitoefenen dan wel via de nationale regering;*
- *of beide kamers van de nationale parlementen van de lidstaten met een tweekamerstelsel over dat recht moeten beschikken.*

Het Praesidium stelt voor om te kiezen voor een evenwichtige formule die de nationale parlementen het recht toekent een beroep bij het Hof van Justitie wegens schending van het subsidiariteitsbeginsel in te stellen, maar het aan het nationale recht van de lidstaten overlaat om te bepalen op welke wijze dit recht moet worden uitgeoefend, ook wat betreft de vraag of het aan beide kamers van de nationale parlementen moet worden toegekend. Door de verwijzing naar de interne rechtsorde in plaats van naar het "grondwettelijk bestel" wil men de lidstaten de vrijheid geven dit vraagstuk grondwettelijk of op een lager niveau dan de grondwet te regelen.

Wat toekenning aan het Comité van de Regio's van de mogelijkheid beroep wegens schending van het subsidiariteitsbeginsel in te stellen betreft, stelt het Praesidium voor het Comité dat recht te verlenen in de gevallen waarin de Grondwet voorschrijft dat dit comité wordt geraadpleegd voordat er een wetgevingshandeling wordt vastgesteld. Er zou daarentegen niet in een beroepsrecht worden voorzien in de gevallen waarin het Europees Parlement of de Raad het dienstig acht eigener beweging het Comité van de Regio's te raadplegen, en evenmin wanneer dat comité besluit de zaak aan zich te trekken of eigener beweging advies uit te brengen.

Het Praesidium heeft besloten de regio's met wetgevingsbevoegdheid niet het recht te verlenen naar het Hof van Justitie te stappen wegens schending van het subsidiariteitsbeginsel. Het wordt daarin door te weinig Conventieleden gesteund.

Punt 9.

#### Commentaar

*Met deze wijziging wordt gevolg gegeven aan een suggestie waar in de Conventie zeer brede steun voor bestaat (de Vries, de Bruijn, Andriukaitis, Gricius, Sivickas, Belohorska, Figel, Migas, Kiljune, Vanhanen, Stuart + 11 Conventieleden, Bonde, Seppanen, Floch, Lequiller, Azevedo, Nazaré Pereira, Lopes, Lobo) om het jaarverslag van de Conventie over de toepassing van het subsidiariteits- en proportionaliteitsbeginsel aan de nationale Parlementen toe te zenden.*